BÜTÜN ÜLKELERİN İŞÇİLERİ BİRLEŞİNİZ

10 eylül

● Senaryolar ve yaşamın diyalektiği ● Marksizm Leninizm yolumuzu bugün de aydınlatıyor ● Program sorunu üzerine ● Kapitalizmin yeni bir aşaması mı? ● Yeni teknolojiye dayalı sanayiler ● "Artizanlığa son" verilebildi mi? ● İ. Bilen 87 yaşında, aramızda ● Behice Boran ve Dr. Hikmet Kıvılcımlı'yı saygıyla anıyoruz.

AYLIK DERGİ
EKİM 1989
Fiyatı: 3.000 TL.
(KDV Dahil)

2

10 Eylül'den

Değerli Dostlar,

Dergimizin ilk sayısına gösterdiğiniz ilgi güç kaynağımız oldu. Bu ilgi öncelikle dergimizi "arama" kararlılığı gösteren okurlarımızda kendini belli etti. Çünkü gerçekten de 10 Eylül günü dergimizin bayilerin önemli bir bölümünde bulunmaması ısrarlı bir "arama"yı gerektirdi. Bu durum önümüzdeki sayılarda da kolay kolay çözülemeyecek bir dağıtım sorunu. Bunun aşılmasında okurlarımızın dolaysız katkıları belirleyici olacak. İstanbul, Ankara ve İzmir dışındaki arkadaşlarımızın dağıtımda bizlere yardımcı olacaklarına ve sorumluluk üstleneceklerine inanıyoruz.

Dergimizin 2. sayısı henüz eleştiri ve önerilerin bize ulaşmasından önce yayına hazırlandı. Gerek biçime, gerekse içeriğe ilişkin öneri ve eleştirilerin yazılıp gönderilmesinin çok gecikmeyeceğini düşünüyoruz. Bunların yanısıra dostlarımızın dergide yayınlanmasını istedikleri yazıların ve bizlere iletmek istedikleri konuların da postamızdan eksik olmayacağını düşünüyoruz. 10 Eylül'ün böylece kollektif aklımızın ürünü haline gelebileceğini nanıyoruz. 16 Eylül Cumartesi günü dergimizin bürosunda bir bölüm dostumuzla birlikteydik. Gelebilenler de gelemeyenler de sağolsun, ulaşamadıklarımızdan özür diliyoruz.

10 Eylül Aylık Dergi-Sahibi ve Sorumlu Yazıişleri Müdürü: Ali Saim Tekin - Yönetim Yeri: Molla Fenari Sokak No: 20 Kat:4/50 Cağaloğlu / İstanbul - Basıldığı Yer: Metinler Matbaası-Abone Bedeli: 1 Yıllık 30.000 TL. Yurtdışı Fiyatı: 4 DM. Hesap No: Ali Saim Tekin, Yapı ve Kredi Bankası, Çemberlitaş Şubesi 040963-1

içindekiler

ayın yorumu

senaryolar ve yaşamın diyalektiği

Eylül ayıyla birlikte ülkemiz politik yaşamının ateşi yükseldi. Bu beklenen yükseliş kendini önce TBMM Meclis Başkanlığı seçimlerinde gösterdi. ANAP'lı Yıldırım Akbulut'un TBMM Başkanlığı'na üçüncü turda, Özal'ın ANAP'lı milletvekillerine yaptığı şantaj sayesinde ve 33 ANAP'lının oy vermemesine rağmen seçilişi, politika alanında senaryo üretme heveslilerine elverişli bir zemin yarattı. Hemen buradan Cumhurbaşkanlığı seçimlerine ilişkin sonuçlar çıkartılmaya başlandı. Pentagon kaynaklı senaryolardan, TBMM kulisli senaryolara değin bir bolluk ortalığı sardı. Bunların hiçbirinde T. Özal "esas oğlan" rolünü kimseye kaptırmıyor. Başlangıçtaki T. Özal cumhurbaşkanı olabilir mi, olamaz mı sorunsalı, giderek olacak mı olmayacak mı sorusuna dönüşüyor. Politikayı böylesi senaryolar sananlar ister istemez bu süreçte T. Özal'ın ekmeğine yağ sürüyorlar.

Politikayı sınıf savaşımının yansıması olarak ele alıp, gelişen olayları bu süzgeçten geçirenler için ise içinde bulunduğumuz durumu açıklayan etkenleri irdelemek ve buradan olası gelişme doğrultularını çıkarmak önem taşıyor.

26 Mart 1989 yerel seçimleriyle birlikte, geniş yığınların siyasal platformdaki partiler arasında bir tercih ortaya koymasından çok, ANAP iktidarına hayır dediği ortaya çıktı. Oy verenlerin yüzde 80'i ANAP'ın 12 Eylülcülüğü ve 24 Ocakçılığı sürdüren politikasına yeter dedi. Yığınların tercihindeki bu değişimin TBMM'ye yansımasının ve siyasal ve ekonomik rejimin bu tercih doğrultusunda değişikliğe uğratılmasının ilk adımı erken ve demokratik bir seçimin yapılmasıydı. İşçi sınıfımızın "bahar eylemleri", Kürt ulusal direnişindeki yükseliş, cezaevlerindeki politik tutuklu ve hükümlülerin süregen onur savaşı, bütün bunlar toplumsal muhalefetin durumunun göstergesiydi. İşte erken ve demokratik bir seçim ancak bu muhalefete dayanarak, ondan güç alarak gündeme getirilip gerçekleştirilebilirdi. Komünist hareketin toplumsal muhalefet bakımından henüz bir cazibe merkezi olmadığı koşullarda SHP yönetimi de, sosyal demagojik yöntemlerle de olsa toplumsal muhalefete dayanmaya yönelmedi. Bu da, erken ve demokratik bir seçim mücadelesinin yenilgiye uğramasını baştan hazırladı. Önce yüzdeler tartışması, ardından TBMM'nin meşruiyeti ve nihayet TBMM'de cumhurbaşkanlığı seçimlerinin boykot edilip edilmeyeceği sorunları, hep varolan 12 Eylül rejimi içinde ve onun "demokratikliği" çerçevesinde aşılmaya çalışıldı. Dolayısıyla da aşılamadı. Bu durum, ANAP'ın toplumsal muhalefete karşı baskı ve terörü yoğunlaştırmasına elverişli bir ortam sağladı. Nitekim 1 Mayıs 1989'da İstanbul'da kolluk kuvvetleri-

nin hedef gözeterek açtıkları ateş sonucu Mehmet Akif Balcı yaşamını yitirirken, emekçi yığınların terörize edilmesi, böylece işçi direnişlerinin hız kesmesi için olanaklar sağlandı. ANAP iktidarının içte terör ve baskıyı yoğunlaştırma politikası, gerek Kürt ulusal direnişine karşı Kürtleri topyekun potansiyel düşman ilan etme anlayışında, gerekse cezaevlerinde Mehmet Yalçınkaya ve Hüseyin Hüsnü Eroğlu'nun ölümüne yol açan yığınsal açlık grevine karşı uzlaşmaz tutum alışında çarpıcı bir biçimde ortaya çıktı. Bu sürece bir "dış faktör", Bulgaristan göçmenleri sorunu gelip eklenince ANAP iktidarı bakımından 26 Mart toplumsal psikolojisini bertaraf etmenin "altın fırsatı" doğdu. Ülkenin politik gündemi br anda değişikliğe uğrayarak, güçlü bir şovenizm isterisi ile, parlamentodaki tüm siyasi partilerin bu sorun etrafında bütünleşmesine yol açtı. Yurt ölçüsünde başta parlamentodaki siyasal partilerin işbirliğiyle "devlet mitingleri" düzenlenerek, TRT ağırlıklı olmak üzere tüm kitle iletişim araçlarının Bulgaristan göçmenleri sorunu etrafında, bu sözümona "milli dava" konusunda seferber edilmeleri ve olmaları güncel ekonomik ve politik istemlerin yığınların dikkatinden uzaklaştırılmasında güçlü bir kaldıraç oldu. Bir yandan baskı ve terörün yoğunlaştırılması, öte yandan toplumsal demagojiye elverişli bir sözümona "milli dava"nın yaratılması, politik süreçte ANAP'ın 26 Mart yerel seçimleri ertesinde elinden kaçırdığı inisyatifi yeniden ele geçirmesinde etken oldu.

Görüldüğü gibi, bugün TBMM başkanlık seçimi ve Cumhurbaşkanlığı seçimi sonuçları, politik yaşamda esas itibariyle ilkbaharda gelişen süreçlerin akışının doğal uzantısı oluyor. Bu sonuçta elbette SHP'nin politikasını egemen güçlere güven vermeye dayandırması da önemli bir etken oluşturuyor. SHP Genel Başkanı E. İnönü ve Genel Sekreteri D. Baykal'ın izledikleri bu politika, ANAP yönetimine geniş manevra olanakları sağlayarak iktidarını sürdürmesinin koşulunu veriyor.

Demir-Çelik işçileri, MESS'in ilke kararlarını bozdular. MESS, Demir-Çelik İşletmeleri'ni disiplin kuruluna verdi.

Bu tabloda eksikliği görülen, komünist hareketin sürece dolaysız müdahalesi. Bu müdahale, kimi çevrelerin sandığınca, her kapıyı açan maymuncuk gibi "yasal komünist partisi toplumsal zorunluktur" söylemiyle olmuyor. Bu müdahale, komünist hareketin toplumsal muhalefetle kucaklaşabilecek ve onun sözcüsü olabilecek biçimde davranabilecek bir örgütlülüğünün sağlanmasıyla başarılabilir. Bu da, komünist hareketin böylesi bir örgütlülüğünün sağlanması görevini ön plana çıkarıyor. Yükselen toplumsal muhalefetin istemlerine yanıt verebilecek, geniş yığınların istemleri doğrultusunda seferber edilmesiyle iktidar için mücadeleyi daha bugünden yürütebilecek bir programatik anlayış etrafında, bu görevin gerektirdiği örgütsel yaklaşımı benimsemiş bir komünist örgütlülüğün biçimlendirilmesi, önümüzdeki süreçlerde komünistleri aktif ve sonuç belirleyici etken konumlarına yükseltebilir.

Cumhurbaşkanının T. Özal olup olmayacağı konusunda fal açmanın bir yararı yok. Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin 12 Eylül rejimi çerçevesinde gerçekleşeceği görülüyor. Bu durum önümüzdeki politik sürecin bunalıma gebeliğini sürdüreceğini gösteriyor. 1990'lara ülkemiz derin bir ekonomik ve politik bunalım burgacında ilerliyor. Bu konuda komünist harekette iki yaklaşım kendini belli ediyor: Bir yanda bunalım koşullarında kapitalizmi ve tekelci burjuvazinin egemenliğini ulusal mutabakat çerçevesinde istikrara kavuşturma anlayışı, diğer yanda bunalımdan devrimci bir çıkış yolu arayışı. 10 Eylül, bunalımdan devrimci bir çıkış yolu arayışında olanlarla birlikte. Bu birlikteliğin hem nicelik, hem de nitelik olarak büyümesi, yaşamın komünistlerden beklediği görevlerin yerine getirilmesinin güvencesi olacak.

Yıldırım Akbulut: Özal'ın adayıydı, zor anlar yaşadı.

Haydi unutmayalım bu dayanışmayı

Tektaş Ağaoğlu, yıllardan sonra ülkesine dönenlerden.

12 Eylül döneminin kanayan yaraları bitmek bilmiyor. Cezaevlerinde politik tutuklu ve hükümlülerin kamuoyuna dönük açıklamaları gazetelerde yine görülür oldu. Keyfi yönetimi alışkanlık haline getirmiş olan ANAP iktidarı cezaevlerine dönük hak-hukuk tanımaz tutumunu sürdürüyor. En temel insan ihtiyaçlarının bile karşılanmasına olanak tanımıyor. İşte bu koşullarda değişik siyasal eğilimlerden politik göçmenler, statü değiştirip politik tutukluluğu yeğliyorlar. 13 Eylül 1989 günü TSİP Merkez Yönetim Kurulu üyelerinden Hüseyin Hasan Çebi ve Ekrem Çakıroğlu, 19 Eylül 1989 günü yine TSİP Merkez Yönetim Kurulu üyelerinden Tektaş Ağaoğlu, 22 Eylül 1989 günü ise TBKP Merkez Komitesi üyelerinden Mehmet Bozışık, Erdal Talu, Şeref Yıldız ve Ahmet Kardam, 6 politik göçmenle birlikte yurda dönerek tutuklandılar. Geçmişte yürüttükleri siyasal çalışmalar nedeniyle bugün tutuklanacaklarını bilerek yurda dönen bu politik göçmenler, kendilerini bekleyen cezaevi koşullarını bilmiyorlar mı? Elbette biliyorlar. Ancak yine de ülkelerinde, düşünce ve inançları doğrultusunda çalışma yapabilmek için bu koşullara katlanmak gerektiği kanısını taşıyorlar. Politik düşünce ve inançları doğrultusunda davranıyorlar. Tüm politik tutuklu ve hükümlüler gibi onların da özgürlüklerine kavuşmaları için mücadele günceldir.

Ancak politik göçmenler sorunu, sayıları onbinleri aşan bir insan yığınını ilgilendiren bir sorundur. 12 Eylül koşullarında öncelikle can güvenliğinden yoksunluk ve siyasal faaliyetlerini sürdürebilmek için ülkelerinden göçetmek zorunda bırakılmış bu binlerce yurttaşımızın "teröre bulaşmış-bulaşmamış" ayrımıyla bölünmesi gibi, "politik tutukluluğu ve hükümlülüğü göze alanlar-almayanlar" biçiminde bölünmesi de, "yasal yollardan dönmek-dönmemek" anlayışı temelinde bölünmesi de sorunun çözümünü erteleyici ve sonuç alıcı olmayan bir yaklaşımdır. "Nasıl gittilerse öyle dönsünler" anlayışı nasıl politik göçmenlik sorununu yok sayıyorsa, aynı biçimde "bizim terörle ilgimiz yok biz gideriz, bunu göze alırız" "kahramanlığı" da aynı ölçüde sorunun özünü gözlerden kaçırıcıdır.

Politik göçmenlik sorunu, esas olarak 12 Eylül rejiminden kaynaklanan bir sorundur ve nihai çözümüne bu rejime son verilerek ulaşılabilir. Ancak bu, tek tek politik göçmenlerin dönüşünün sorunun çözümü bakımından önemsiz ve yararsız olduğu anlamına gelmez. Dahası can güvenliği sorununun görece hafiflediği koşullarda politik göçmenlerin yığınsal geri dönüşleri de bu sorunun çözüme kavuşturulmasına katkıda bulunabilir. Çünkü şu anda politik göçmen durumunda olan ve sayıları binlerle ifade edilebilecek bir yığının topluca geri dönüşü koşullarında bunları "alacak" cezaevi, bugünkü hukuksal-siyasal koşullarda bile yoktur.

Herkesin anayurdunda yaşaması ve siyasal görüşleri doğrultusunda faaliyet yürütmesi en temel haklarından biridir. Yıllardır süren acıların dinmesi, kanayan politik göçmenlik yarasının kapanması, bunun yolu cezaevlerindeki binlerce politik tutuklu ve hükümlü için olduğu gibi sınırsız bir siyasal genel aftan geçmektedir. Ne ki bu sonucu zorlayacak yığınsal toplu dönüşlerin, cezaevlerindeki yığınsal açlık grevi vb. eylemler gibi önemli bir etken olduğu gözden kaçırılmamalı. Hiçbir hak insanlara lütuf olarak verilmedi, verilmeyecek. Politik göçmenler de bu sorunun çözülmesinde kendi tutum ve kararlılıklarıyla belirleyici etken olacaklar. Bu savaşımda yalnız olmadıkları açıktır. Onlarla dayanışma demokrasiden, insan haklarından, toplumsal ilerlemeden yana herkesin boyun borcudur. Bugün bireysel olarak ya da küçük gruplar halinde, yarın yığınsal ölçülerde anayurtlarına dönecek olan politik göçmenlerle dayanışma, günün ertelenmez görevidir.

Şili'de seçim

Şili KP, halk iktidarı uğrunda mücadele ile Aralık 1989'da yapılması beklenen genel seçimler arasında nesnel bir bağ bulunduğuna inanıyor. Faşist anayasa sistemi koşullarında yapılacak olan seçimin anti demokratik bir nitelik taşıdığını belirten ŞKP, buna rağmen komünistleri seçimlere aktif biçimde katılmaya çağırıyor. Şili komünistlerine göre kitle eylemleri, seçimleri diktatörlük ile demokrasi güçlerinin boy ölçüştüğü bir alan haline getirebilir. Bu yöntemle seçim sahtekârlıklarını önlemek, Pinochet'i ve Pinochetizmi yenmek, demokratik değişimin yolunu açmak da mümkün olabilir.

Sürgün, toplu kırım, halka kurşun:

İşte "Demokrasi"

2 Eylül 1989, Siirt'ten avukat Zübeyr Aydar ve Mehmet Ali Sevilgen sürgün edildi. Z. Aydar eski Siirt SHP İl Başkanı, M. Ali Sevilgen eski SHP yöneticilerinden.

4 Eylül 1989, Siirt Kurtalan'dan Aydın Kilvan, Beşiri'den Emin Turhan, Ayşe Karabulut, Remziye Rüzgâr, Hasan Ertaş ve İzzetin Aksu sürgün edildi. Hepsi de SHP üyesi.

6 Eylül 1989, Tunceli'den Güneş İnanç adlı bir mühendis sürüldü.

17 Eylül 1989, Mardin'in Silopi ilçesinde PKK'lı oldukları ileri sürülerek 6 köylü kolluk kuvvetlerince öldürüldü. Binlerce köylü Silopi'de hükümet konağını kuşatarak "katilleri isteriz" diye haykırdı.

Olguların dili inkar götürmez gerçekliği ifade ediyor. 30 yıllık bir aradan sonra Cudi dağında operasyon hazırlıkları çerçevesinde köy boşaltma biçiminde başlatılan ancak kamuoyunun gözünden kaçırılmak istenen fiili sürgünler, Olağanüstü Hal Bölge Valiliği'nce artık Türkiye ve dünya kamuoyuna resmen ilan ediliyor. Bu tutum, adeta tüm insanlığa karşı, onların en yüce bildikleri değerlere karşı bir savaş ilanı.

Yeşilyurt köylülerine "bok yedirme" mahkemesinin Ankara'da başlayacağı günlerin arifesinde ve geçen sayımızda yeralan Genelkurmay Başkanlığı

Sürgünün ilk kurbanları, Z. Aydar (sağda) ve M. Ali Sevilgen (solda)

açıklamasının ardından yapılan bu uygulamalara karşı yurtiçinden ve yurtdışından yükselen tepki karşısında 6 Eylül 1989'da İçişleri Bakanlığı telefon emriyle "ikinci bir emre kadar" sürgünleri durdurdu. Ancak sürgün edilenlerin durumunda herhangi bir değişiklik olmadı. Yurtlarından, ocaklarından uzakta, süresi belirsiz sürgün cezalarını çekiyorlar. Hiçbir mahkemenin vermediği, hiçbir hukuka sığmayacak bu uygulama sözümona Olağanüstü Hal Yasası'na dayandırılıyor.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 13. maddesi "herkes herhangi bir devletin arazisi dahilinde serbestçe seyrüsefer ve ikamet eylemek hakkına haizdir." der. Ancak bu en temel insan hakkından ülkemizde söz etmek olanaksız duruma getirildi. İdarenin bu keyfi, hukuk tanımaz tutumu, doğaldır ki insan haklarıyla ilgili kuruluşların tepkisine yolaçtı. Nitekim Uluslararası Af Örgütü Türkiye Hükümeti'ne "acil başvuru"da bulundu. Başvuruda şöyle deniyor: "Daha önceki başvurularımıza yanıt alamadık. Şimdi kayıp köylülerden cesedi bulunan Osman Esendemir'in avukatı Zebeyr Aydar'ın bölge dışına sürüldüğü öğrenilmiştir. Olağanüstü yetkilerle donatılmış yasa uyarınca bölge dışına çıkarılan Zübeyr Aydar, Kasaplar Deresi olayında da etkin görev yüklenmişti. Bazıları SHP üyesi olan sürgünlerle ilgili olarak bilgi verilmesini dileriz".

Sürgün olaylarının sıcağı daha geçmeden çok daha korkunç bir olay dikkatleri bu kez Silopi'ye çekti. 17 Eylül günü öldürüldükleri açıklanan 9 PKK'lıdan 6'sının Derebaşı köylüsü olduğu ve herhangi bir silahlı çatışmaya katılmadıkları ortaya çıktı. 19 Eylül günü Derebaşı köylüleri "katilleri isteriz" diyerek kaymakamlık binasını bastılar. Köylüler, savcılığa yaptıkları başvuruda yakınlarının sırtlarından ve aynı hizadan vurularak öldürüldüklerini öne sürerek otopsi yapılmasını istediler. Fevzi Beyan, Sadun Beyan, Abbas Çiğdem, Reşit Eren, Münir Aydın ve Üzeyir Erik adlı köylülerin katillerinden hesap sorulmasını isteyen ve bunun için Kaymakam'la görüşmek isteyen köylülerin üzerine özel tim dipçikle gidip ateş açınca köylüler de buna taşla karşılık verdiler. Bir saat süren olaylarda 5 kişi yaralandı, 80 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanların bir bölümü daha sonra tutuklandı. Bu arada olayları izlemekte olan gazeteciler de dövüldü ve çektikleri filmler ellerinden alındı.

Görüldüğü gibi bu olaylar rastlantısal değil, sistemli bir ulusal baskı ve zulmün göstergesidir. İstanbul ya da İzmir'de yaşayanlar yurtlarından sürgün edilmiyor. Konya'nın bir köyünde gece yolda yürüyenler kurşuna dizilmiyor. Bugün ülkemizde olağanüstü hal bölgesi ilan edilen Türkiye Kürdistanı'nda bu son olaylar, bir kez daha en temel insan hakkının, yani yaşa-

ma hakkının Kürtlere tanınmak istenmediğini gösteriyor. Ulusların kendi yazgılarını özgürce belirleme hakkının insan hakları arasında sayıldığı günümüzde bu durum utanç vericidir. Dün Kasaplar Deresi, bugün Silopi ya yarın... Yarın böylesi bir toplu katliamla karşılaşmamak için sınırlı da olsa ilk ağızda bugünden yapılabilecek olanlar vardır.

Olağanüstü hal uygulamasına derhal son verilmelidir! Sürgünler kaldırılmalı, sürgün edilenler yurtlarına dönmelidir!

Toplu kırım suçluları ortaya çıkartılarak ağır biçimde cezalandırılmalıdır!

Halka kurşun sıkanlar hesap vermeli, gözaltındaki köylüler serbest bırakılmalıdır!

Ulusların kendi kaderlerini özgürce belirleme mücadelesinde olaylar bu somut hedefleri öne çıkarıyor. Tüm komünistler, yurtseverler, demokratlar, herşeyden önce bu açık insan hakları ihlallerine karşı etkin tutum içinde birlikte hareket etmelidirler.

İsmet Çakmak

Demir-Çelik işçileri

Mücadele ettiler ve kazandılar

Karabük ve İsdemir'de 24.000 demir-çelik işçisinin grevi 137. gününde sıradışı bir biçimde sona erdi-erdirildi. Demir-çelik işçilerinin "bahar eylemleri" sırasında yükselen ve hiç düşmeden süregelen kararlılık ve aktiflikleri her türlü oyun girişimine karşı başarıyla sonuçlandı. Evet ANAP iktidarının ve onun işçi sendikası içindeki uzantılarının tüm oyunlarına, 12 Eylül hukukunun en temel sendikal hakları hiçe saymasına karşın demir-çelik işçileri gerek Türkiye Demir-Çelik İşletmeleri işvereninin MESS'ten ayrılarak sözleşme yapmak durumunda bırakılması bakımından gerekse kazanılan ücret ve sosyal haklar artışı bakımından, grevlerini başarılı bir biçimde noktaladılar.

Demir-çelik işçilerinin grevi birçok noktada

Türk-İş, Karabük'te Demir-Çelik işçilerinin greviyle dayanışıyor.

öğretici derslerle dolu. Grevin bittiği bu günlerde bu noktaları kısaca şöyle sıralayabiliriz. Metalurji iş kolunda 1980 ertesinde işverenler kamu-özel ayrımını aşarak MESS içinde bütünleşir, toplu pazarlık sürecinde MESS'in dayatmacı ve azgın ilkeleriyle yer alırken, işçiler sendikal bölünmüşlük koşullarıyla katılmak zorunda bırakılmıştı. İşkolundaki en büyük sendika olan Türk Metal'in yönetiminde egemen olan sınıf uzlaşmacı sendikacılık anlayışı nedeniyle MESS aldığı ilke kararlarını bütün bir iş koluna dayatma konusunda elverişli konumlar sağlıyordu. Nitekim 1988 ve 1989 toplu pazarlık süreçlerinde MESS-Türk Metal anlaşmaları işkolundaki diğer sendikalar bakımından da bağlayıcı olmuştu. Ancak özellikle kamu işyerlerindeki işçilerin toplu pazarlık görüşmelerinin tıkanmasıyla 1989 baharında yurt ölçüsünde giriştikleri, Türkiye tarihinin en geniş katılımlı, en uzun süreli ve en yığınsal eylemliliği sonucu kamu işyerlerinde geçtiğimiz yıllara oranla Türk-İş daha ileri haklar sağladı. Ne ki MESS işkoluna dayattığı koşulları, bağımsız çelik-İş sendikasına da kabul ettirebileceğini sandı. Ancak bir kez eylemliliğin yükselmesiyle birlikte güçlerinin daha da iyi farkına varan demir-çelik işçileri, yaşamsal haklarını kazanabilmek için mücadele yolunda ilerleme kararlılıklarını sürdürdüler. Böylece "bahar eylemleri" boyunca işçi sınıfımızın dışa vuran mücadele azmi, demir-çelik işçilerince 137 gün boyunca taşınıp önce Türkiye Demir Çelik işletmelerinin MESS güdümünden çıkartılması ve olabildiğince yüksek hakların

Marchais ve Hawi görüştü

Paris'te biraraya gelen Fransız KP Genel Sekreteri Georges Marchais ile Lübnan KP Genel Sekreteri Corc Hawi, aşırı sağcı güçlerin Lübnan'da yarattığı acı durumu çeşitli yönleriyle irdelediler. Corc Hawi, Lübnan'ın karşısında duran sorunların politik çözümü için tek bir yol olduğunu söyledi: Cemaat esasına dayanmayan demokratik projenin kararlı biçimde uygulanması ve köklü bir anayasa reformuna gidilmesi. Georges Marchais, Fransız komünistlerinin, topçu ateşine tutulan Lübnan halkı ve LKP ile dayanışma içinde olduklarını vurguladı. Her iki lider, partiler arasındaki dostluk ve işbirliğini güçlendirme sözü verdiler.

sağlanması sonucunu verdi. Böylece MESS'in işkolunda belirleyici konumları da önemli ölçüde sarsılarak işkolundaki diğer işçilere MESS dayatmalarını aşmanın olanaklılığı gösterildi.

Demir-çelik işçilerinin bağımsız Çelik-İş sendikasının grevi, Türk-İş'in ilk kez üyesi olmayan bir sendikayla ilişkisini doğurdu. Türk-İş Başkanlar Kurulu, demir-çelik işletmelerinde Çelik-İş üyelerinin yürüttüğü grevi kendi grevi olarak ilan etti ve grevci işçilerle da-yanışmasını göstermek için Karabük'te bir miting düzenledi. Daha somut ve aktif dayanışma biçimlerinin gösterilememiş olmasına karşın bu durum bile sendikal harekette ileriye doğru azımsanamayacak bir adımdır. Grevlerle dayanışma konusunda Petrol-İş üyelerinin KİPLAS'a karşı yığınsal greviyle dayanışma mitingden sonra Karabük mitingi ikinci olma özelliğini kazandı. Bu grev Çelik-İş içindeki netleşme bakımından da özel bir önem kazandı. Demirçelik işçileri bu mücadele boyunca bir yandan iş kolunda birliğin önemini kavrarken, diğer yandan saflarındaki sınıf uzlaşmacılarını, işveren işbirlikçilerini daha net biçimde kavrama olanağını kazandı. İşbaşı sırasında bir işçinin söylediği gibi "sendikanın vermediği eğitimi işçiler grev sırasında aldılar".

Grev, demir-çelik işçileri için birçok bakımdan gerçek bir okul oldu. Nitekim demir-çelik işçileri grevleri boyunca "devlet baba"yı tanıdılar. Bu tanımada Ankara 5. İş Mahkemesi'nin, mahkemeye başvuru hakkı bile olmayanların istemi doğrultusunda nasıl grevi durdurma kararı verebildiğini, ANAP hükümeti'nin bakanlarının yetkisiz kişilerle toplu sözleşme yapmaya kalkışıp bunu TRT'den ilan etmekten geri durmadıklarını gördüler. Bütün bunlar demir-çelik işçisinin yaşam deneyimleriyle elde ettiği bilgiler olarak onların bilincine yer etti.

Demir-çelik işçileri 2 aylık grev ertelemelerini, MESS'in tüm dayatmacılığına, sendikalarının içindeki uzlaşmacı anlayışlara rağmen önemli bir mücadeleden birlik ve kararlılıklarıyla başarıyla çıktılar. Bu başarı, işkolundaki işçilerin ilkeli sendikal birliğinin örülmesiyle ve böylece MESS'in buyurgan ve dayatmacı tutumunun aşılmasıyla kalıcılaştırılabilinir.

Av. Gıyasettin Subaşı:

"Aslolan Anayasa ve Yasa'nın değiştirilmesi"

DİSK üyesi, Maden-İş ve Banksen sendikaları hukuk danışmanlarından Av. Gıyasettin Subaşı.

Soru: *Çelik-İş grevi boyunca iktidar tarafından yapılan çeşitli müdahaleleri: grev ertelemesini, toplu sözleşme dışında yeni bir zorunlu arabuluculuk sistemi dayatmayı, grevi ihtiyati tedbir kararıyla durdurmaya çalışmayı ve son olarak da oldukça şaibeli bir anlaşmayla greve son verilmesini sağlamayı nasıl değerlendiriyorsunuz?*

Yanıt: Öncelikle şunu söyleyeyim ki, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 54. maddesi olduğu sürece bu tür müdahalelerin her zaman yapılması mümkün. Çünkü maddede yer alan "milli serveti tahrip etme" kavramını her yerde, her zaman kullanabilirsiniz ve sözleşmeyi YHK'ya, yani zorunlu tahkime götürebilirsiniz.

İşte Çelik-İş grevinde İş Mahkemise'nin verdiği karar da Anayasa kaynaklı böyle bir yasa maddesine dayanıyor. Mahkeme 2822 sayılı Toplu Sözleşme Grev ve Lokavt Yasası'nın 47. maddesindeki hükme bakarak, grevin "iyiniyet kurallarına aykırı tarzda, toplum zararına ve milli serveti tahrip edecek tarzda" kullanıldığı savıyla ihtiyati tedbir kararı ile grevin durdurulmasına olanak veriyor.

Soru: *Şimdi böyle bir hak yasada var. Ama örneğimizde bu hakkın yetkili işveren sendikası MESS'in dışında, Demir-Çelik işletmeleri yetkililerince kullanılması ve dolayısıyla ihtiyati tedbir kararının usulen sakat olması sözkonusu. Yetkisiz tarafın başvurusuna rağmen böyle bir kararın alınması ister istemez, yargıç bağımsızlığının siyasi iktidarın baskısı ile zedelenip zedelenmediği sorusunu akla getiriyor...*

Yanıt: İşte burada toplum çıkarı, iyiniyet kuralı, milli servete zararın kıstasını kimin belirleyeceği sorusu önem kazanıyor. Kıstas nerede? Bunlar tümüyle öznel değerlenmeye müsait kavramlar. İşte mahkeme de bu noktada kendine göre yorumlamış bir karar almış. Yani bence önemli olan şu: Anayasa'nın 54. maddesi, yasanın 47. maddesi bu hakları verdiği sürece böylesi mahkeme kararlarının verilmesi her zaman mümkün. Bunun bir

engeli yok. Aslolan, Anayasa'nın ve yasanın değiştirilmesi. Şimdi, Anayasa, yasalar, mantık olarak bir kez müdahale olanağı, cesaret verdi mi, müdahale yasada olmasa bile her alana sıçrar. İşte varılan son anlaşma...

Uyuşmazlığın her iki tarafı açısıdan da yetkisiz kişiler arasında varılan bu anlaşma toplu sözleşme niteliğinde bile değil. Böyle bir sözleşme yok. Yani şimdi ben gidip herhangi bir sendikanın toplu sözleşmesine imza atsam, o sözleşme ne kadar geçerli olursa; bu sözleşme de o kadar geçerli.

Soru: *İktidarın grevlere müdahalesi yeni bir olgu değil. Özellikle kamu sözleşmelerinde, Seydişehir Alimünyum'da fabrikayı kapatmakla tehdit etmişti. SEKA Grevi'nde aynı tehditlere bir de kâğıt ithalinde tanınan kolaylıklar eklendi. Ancak bugün demir-çelik grevinde bu baskılar hem fiili, hem de hukuki olarak görülmemiş bir boyutta yaşandı. Sizce nedenleri neler?*

Yanıt: Tabii ki, metal sanayii, çelik sanayii bir ülkenin ana damarı. İnşaat sektörü buna bağlı, makina sektörü buna bağlı, bütün sektörler buna bağlı. Grevi erteleme kararından vazgeçmesi, insanda birilerine çıkar mı sağlanacak diye birtakım sorular uyandırıyor.

Bugün varılan anlaşmaya baktığımızda sendikanın son istemleri ile elde edilenler arasında pek fark olmadığını görüyoruz. Bu arada, depolarda bekleyen hurda demirler piyasaya sürüldü, gümrüksüz demir-çelik ithal edildi; bir sürü insan bunlardan büyük paralar kazandı. Hem de, demircilerin ifadesiyle, çatlak ve ne makina imalinde, ne de inşaatlarda kullanılması mümkün olmayan demirlerle... Tabii demir-çelik işletmelerinin devre dışı bırakılmasıyla, kalite kontrolü de devre dışı bırakılıyor ve sonuç da bu oluyor...

Aslında, demokratik hukuk normlarının yerleşmiş olduğu Batı ülkelerinde grevlere herhangi bir şekilde müdahale etmek diye bir şey sözkonusu değil. Bizde ise bir norm boşluğu var, hukuk boşluğu var. Çünkü sendikacılık çok yeni. Hiçbir Batı Avrupa ülkesinde zorunlu tahkim diye bir kurum yok. Bizde iki ay grev yapıyorsunuz, bir çırpıda durdurup sizi Yüksek Hakem Kurulu'na gönderebiliyorlar. Kurumun oluşumu tamamen iktidarın denetiminde. Ağızlarından çıkan toplu sözleşme oluyor.

Bu nedenle, öncelikle Anayasanın ilgili maddelerinin, yasa maddelerinin değişmesi lazım ki, bu tür antidemokratik uygulamaların önüne geçilebilsin.

Soru: *Yasalarda yıllardır var bu haklar. Ama özellikle bu yıl ve yine özellikle Nisan eylemlerinden sonra daha açık kullanılmaya başlandı. Çelik-İş grevine defalarca müdahale edildi, Et Balık Kurumu'nda grev ertelemesine gidildi...*

Yanıt: 12 Eylül'den sonra sendikalar, sendikacılar bir şok yaşadılar. Yeniden toparlanıp kadrolaşma, yedi yıla yakın bir zaman aldı. Yedi yıl sonra insanlar, ekonomik baskıların ağırlığının da etkisiyle yeniden harekete geçtiler. En azından haklarını alma gibi bir girişime yöneldiler. Çünkü 1983-84'e kadar normal toplu pazarlık usûlü zaten yoktu. Yüksek Hakem Kurulu yaptı sözleşmeleri. Ama ileriye değil, geriye götürerek. Kısıtlı yasalarla da olsa toplu pazarlık dönemi yeniden başlayınca işçiler kaybetmiş oldukları hakları yeniden kazanmak istediler. Ekonomik koşulların da zorlamasıyla daha direngen bir duruma geldiler. Daha aktif bir mücadele içine girdiler.

İktidar ve işverenler de, 12 Eylül mantığının bir devamı olarak bunu zorla, çeşitli engellerle nasıl durdurabiliriz hesabı yapmaya başladılar. Bu, olayın bir yönü. Diğer yönü ise, çeşitli yasal ve fiili kolaylıklarla yeni vurgunların yollarının açıması. Grevlere, işçi hareketine bu kadar doğrudan ve çeşitli yöntemlerle yapılan müdahalelerin başka bir açıklaması yok. Grevi durdur, ertele, kaldır, sonra izin ver ama tekrar zorunlu tahkimi dayatmaya çalış, tarafları devre dışı bırakmaya çalış, hukuki olmayan sözleşmeler yap... Yasalar böyle, iktidar da kullanıyor. Ancak işçiler de bunları aşmanın bilincine ulaşıyor, yollarını buluyor.

Et-Balık Kurumu Grevi'ne de erteleme

Bakanlar Kurulu, Hak-İş'e bağlı Öz Gıda-İş Sendikası'nın örgütlü bulunduğu Et-Balık Kurumu işyerlerinde 8 Eylül'de başlaması gereken grevi 60 gün süreyle erteledi.

Özal Hükümeti, demir-çelik grevinden sonra aldığı bu ikinci grev erteleme kararını, bu kez 2822 sayılı TSGLK'nın 33. maddesindeki "genel sağlığı ve milli güvenliği bozucu olması" gerekçesine dayandırdı.

35 ildeki 40 işyerinde çalışan 5760 işçiyi etkileyen grev erteleme kararı, işçilerin çeşitli eylemleriyle protesto edildi. Ankara'daki EBK işyerlerinde çalışan işçiler, sendika önünden EBK Genel Müdürlüğü'ne dek tempolu alkışlarla yürüyerek "kanlı gömlek" eylemini gerçekleştirdiler. Grev gözcüsü önlüklerini kanlarıyla boyayıp ekmeğe saran işçiler, erteleme kararında imzası bulunan Başbakan Özal ve Bakanlara gönderdiler.

Yasaya göre, erteleme süresinin sona erdiği tarihte, taraflar arasında anlaşma sağlanamamışsa sözleşme Yüksek Hakem Kurulu'nca bağıtlanacak. Görüldüğü gibi, yıllardır "biz grev erteleme hakkımızı şimdiye dek hiç kullanmadık" demagojisi ya-

pan Özal Hükümeti, işçi hareketinin önlenemez yükselişi karşısında son çareyi, peşpeşe aldığı antidemokratik kararlarla grevleri engellemekte; bir zorunlu tahkim kurumu olan Yüksek Hakem Kurulu'nu devreye sokmakta arıyor. Oysa mücadele eden kazanıyor. Demir-çelik işçileri yemek boykotları, toplu viziteler, fazla mesaiye kalmama gibi çeşitli eylemlerle erteleme kararını geri aldırmış son yılların en anlamlı grev mücadelelerinden birini vermişti. Sıra Et-Balık Kurumu işçilerinde.

İlerici, devrimci basın

Basın Açıklaması:

"İlerici basın üzerindeki baskıların bir uzantısı olarak.."

üzerindeki baskıların bir uzantısı olarak yayın hayatına yeni başlayan dergimiz *10 Eylül* de toplatıldı. 18 Eylül günü dergi bürosuna gelen basın bürosuna bağlı polisler bürodaki ve daha sonra da dağıtımcıdaki *10 Eylül* dergilerine el koydular. Toplatma kararına gerekçe gösterilen dört yazı TCY'-nin 142. maddesine aykırı bulunarak dergi sahibi ve yazıişleri müdürü Ali Saim Tekin ifade vermek üzere DGM Savcılığı'na davet edildi. Ali Saim Tekin "Barış Savaşımında Türkiyeli Olmak", Kemal Bilgi "Program Sorunu Üzerine (1)" adlı yazıları ile, Sosyalistlerin Kuruçeşme Toplantısı'nda sundukları tebliğleri dergimizde de yayımlanan Baykal Gürsoy ve Orhan İyiler'in tebliğleri ile "komünizm propagandası" yaptıkları öne sürülüyor.

Dergimizde tebliğinin yayınlanması için izin veren konuk yazarlardan Orhan İyiler'in suç unsuru "aranan" yazısında da vurguladığı gibi, "yalnızca ANAP döneminde yani sözde sivil demokratik yönetimin başladığından bu yana 5.5 yılda 458 yayının toplatıldığı, 368 yayın için müsadere ve imha kararı verildiği, 39 sol kitabın yakıldığı, bu yakma buyruğunu veren generalin parlamentoda önemli bir komisyonun başında tüm etkinliğini sürdürdüğü, 40 ton kitabın daha yakılmak için bekletildiği, 2792 yazar, çevirmen ve gazetecinin bunca kısacık sürede yargılanıp 2000 yılını aşkın hapis cezalarının verildiği, şu satırları yazdığım sırada 26 yazıişleri müdürünün cezaevlerinde tutuklu bulunduğu bir ülkede..." böylesi antidemokratik bir toplatma kararını anlaşılmaz bulmuyorum. Onlar dergileri, gazeteleri, kitapları toplayacak, yakacak... Yazarları, çevirmenleri, gazetecileri, yazı işleri müdürlerini gözaltılarından, işkencehanelerden geçirecek cezaevlerinde çürütmeye çalışacak... Ama dergiler, gazeteler, kitaplar yine çıkıyor, yine çıkacak... *10 Eylül* de yayın hayatına anlamlı bir başlangıç yaptı. Yayınını daha da kararlı bir biçimde sürdürecek.

Ali Saim Tekin
10 Eylül Dergisi Sahibi ve Yazıişleri Müdürü

Volodia Teitelboim Şili KP Genel Sekreteri seçildi

Gizlilik koşullarında toplanan ŞKP 15. Kongresi Volodia Teitelboim'i Genel Sekreterliğe seçti. 1916 yılında Chillan'da doğan Volodia Teitelboim, Şili Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. ŞKP'ye 1932'de katılarak Şili Komünist Gençlik Örgütü'nün Sekreteryasında çalıştı. ŞKP'nin gazetesi El Siglo'nun kuruluş çalışmalarında yer aldı, daha sonra gazetenin genel yayın yönetmen yardımcısı oldu.

1945 yılında Merkez Komitesi'ne, 1950'de MK Politik Komisyonu'na seçilen Volodia Teitelboim bu dönemde birçok kez tutuklandı.

1961'de Ulusal Meclis'e seçilen Teitelboim 1965-1973 yılları arasında Senato üyesiydi. 1973 darbesinden sonra sürgünde Şili halkının antifaşist mücadelesini örgütlemek için aktif olarak çalıştı. Uluslararası forumlarda ve kardeş partilerin kongrelerinde ŞKP'yi temsil etti. 1987'de gizlice Şili'ye gitti ve aylarca ŞKP önderliğinin pratik çalışmalarına katıldı.

Ünlü bir yazar olan Volodia Teitelboim'in birçok kitabı diğer dillere çevrilmiştir. Güherçile Çocuğu, Kumdaki Tohum ve Neruda başlıca kitapları arasındadır.

Havana toplantısı

Bulgaristan, Çekoslavakya, Demokratik Almanya, Kore, Küba, Laos, Macaristan, Moğolistan, Polonya, Romanya, Sovyetler Birliği ve Vietnam komünist ve işçi partilerinin örgütsel çalışmalardan sorumlu merkez komite sekreterleri Havana'da toplandı. Partinin bileşimiyle öncü rolü arasındaki kopmaz bağa işaret eden sekreterler, her ülkenin özgül koşullarında partilerinin çalışma tarzını düzeltmek için neler yapılabileceğini ele aldılar. Parti yaşamının daha da demokratikleştirilmesi, disiplinin arttırılması, yığın bağlarının güçlendirilmesi ve temel örgütlerin pekiştirilmesi üzerinde durdular. Sekreterler, parti üyelerinin pratik çalışmalarıyla ortaya koyacakları örneğin yığınların saygısını kazanmada belirleyici bir rol oynayacağını vurguladılar.

Kapitalizmin yeni bir aşaması mı?

Arthur MacEwan, William K. Tabb
Çev.: Dürrin Tunç

Bu yazı, Monthly Review Press tarafından yayımlanacak olan Instability and Change in the World Economy (Dünya Ekonomisinde İstikrarsızlık ve Değişme) adlı kitabın (ed. Arthur MacEwan ve William K. Tabb) sonuç bölümünü oluşturmaktadır. Yazı, Fransa'da Ocak 1989'da CGT (Genel İş Konfederasyonu) tarafından düzenlenen "Bunalım Koşullarında Uluslararası Dayanışma" konferansına sunulan metne göre küçük değişiklikler içermektedir.
Yazı, Monthly Review Dergisi'nin Mayıs 1989 tarihli cilt 41, sayı 1 nüshasından çevrilmiştir.

Tarihsel bellek, kendine özgü hileleriyle, bizi, bugünü kavramak konusunda yanılgılara düşürüyor. İkinci Dünya Savaşı sona erdiğinde, savaş sonrası dünyasına ilişkin düşüncelere egemen olan nokta, ekonomik durgunluğa ve kitlesel işsizliğe geri dönüleceği olasılığıydı. Savaş sonrasında ekonomik büyüme dalgası büyüdükçe bu anı da gitgide bulanıklaştı, yerini sonsuz bir görünüme bıraktı: en azından yüzyıl sürecek uzun bir canlılık dönemine.Ne var ki, bu canlılık 1960'ların sonunda azalmaya başladı; dünya kapitalizmi o zamandan beri gücünden yitiriyor. Dünya kapitalizminin merkezi ülkeleri tam istihdamlı ekonomilerden işsizliğin ciddi biçimde yoğunlaştığı ekonomilere dönüşüyor. Gene de neredeyse 20 yıllık bir durgunluktan sonra bile, başarılı savaş sonrası dönemin pırıltısı sürüyor, uluslararası finans ve spekülasyonun canlı, genişleyen ortamında pekiştirilerek... Böylece de gerek radikal gerekse de tutucu çevrelerde yavaşlama ve yaygın işsizlik yıllarının yalnızca bir ara dönem olduğu, ekonomik canlılığın şu ya da bu biçimde çok geçmeden kendini göstereceği görüşü egemen oluyor. Egemen sınıflar ekonomik büyümenin önünü açmak için gerekli gördükleri kemer sıkma politikalarını savundukları zaman, üstü örtük olarak bu görüşü savunmuş oluyorlar.

Hiç kuşku yok ki, geleceğe duyulan güven, geçmişe ilişkin anımsananlardan daha sağlam bir temele dayandırılmalıdır. Kimilerine göre, uzun dönemli istatistik analizlerden iyimserlik akıyor. Bu borsa spekülatörlerinin yürüttüğü mantıktır. Diğerleriyse ilerde gerçekleşecek teknik yeniliklere bel bağlıyor. Bu arada daha gözle görülür bir gelişme, uluslararası iş çevrelerinin hayalgücünü kamçılıyor. 1992'de AT ülkeleri arasındaki tüm sınırların kaldırılıp, işçi, sermaye, mal ve hizmet akımının sağlanmasına yönelik gelişmeden sözediyoruz. 300 milyon müşterilik, gayrisafi milli hasılası 2.7 trilyon dolar tahmin edilen tek ve homojen bir pazarın AT ülkelerine daha hızlı gelişme şansı tanıyacağı sanılıyor: Böylesi büyük bir pazarın sağlayacağı ekonomik ivme, diğer kapitalist ülkelerin gelişiminde itici güç olabilir.

Ekonomik birleşmenin bu yeni dönemiyle bağlantılı taşkınlığı pekiştiren iki önyargı var.

1) Serbest piyasanın etkililiğine duyulan mutlak güven; dolayısıyla piyasa ne denli serbest olursa ekonomik büyüme de o denli hızlanır, görüşü. 2) Yine bu varsayımla bağlantılı olarak, Avrupa Topluluğu'nun 1960'larda gözlenen tatminkar büyüme hızının, Ortak Pazar'ın kuruluşuna yolaçan 1957 Roma Anlaşması'nın ticaret sınırlamasını azaltması sayesinde sağladığı inancı. Böylece, sınırötesi hareketlerin (sermaye akışı ve işçi göçü gibi) önünde hala varolan engellerin de ortadan kaldırılması, ekonomiye 1957'den daha canlı ve kalıcı bir canlılık kazandırabilir. Ekonominin düzenleyicisi olarak piyasaya duyulan güven. Kapitalizmin kutsallaştırılmış bir dogması olmakla birlikte, piyasanın etkililiğine duyulan güvenin derecesi ekonominin dönemlerine göre değişir. Ancak ekonomide her derde deva sayılan piyasaya duyulan güven son yıllarda doruğa çıktı. Bu , gelişmiş kapitalist dünyanın durmadan büyüyen bir borç ve spekülasyonla ne ölçüde desteklediği ve desteklemekte olduğu dikkate alındığında çok da şaşırtıcı olmayabilir. Borç ve spekülasyon balonu şiştikçe hükümetlerin müdahalesi de o denli tehlikeli bir hal alıyor, çünkü böyle bir müdahalede balon patlayabilir. İflasın eşiğindeki

Ekonominin düzenleyicisi olarak piyasaya duyulan güven, kapitalizmin kutsallaştırılmış bir dogması olmakla birlikte, piyasanın etkililiğine duyulan güvenin derecesi ekonominin dönemlerine göre değişir.

büyük bankaları ve dev şirketleri kurtarmak dışında merkez bankalarının ve diğer yetkililerin müdahaleleri engelleniyor. Aynı zamanda bunlar, dizginleri gevşetmek ve mali aşırılıklara bağlı olası çözülmeleri önlemek için mevzuatı daha da serbestleştirmek zorunda bırakılıyorlar. Bunun yanısıra dünya çapında bütünleşmenin dönemi, özellikle finans alanında engellerin ivedilikle kaldırılmasını dayatıyor. Bugünün uluslararası sermaye piyasaları, ulusal yetkililerin, ülke içi uygulamalarda sahip oldukları hareket özgürlüğünü (örneğin faiz oranları ve sermaye akışının kontrolü alanlarında) sınırlamakla kalmıyorlar. Sözkonusu piyasalar o denli genişleyip büyüdüler ki, fiyat mekanizmalarına ve piyasaya bağımlı olmaktan (gerek ülke içinde gerekse uluslararası alanda) başka seçenek yok. Böylece Reagan ve Thatcher dönemlerinde yürütülen piyasaya daha fazla serbestlik tanımaya yönelik uygulamalar, yalnızca ideolojik birer sorun gibi görülseler de, aslında gerçekten varolan sorunlar yüzünden ortaya çıkmışlardır. Yine aynı şekilde bu uygulamalar çözüm değil, daha başka hatta daha karmaşık sorunlara yolaçan geçici önlemlerdendir. Bu karmaşık sorunlardan birisi, mali sistemin bütünündeki zayıflıkların artmasıdır.

Kapitalist sistemde, yüksek bir istihdamı ve gelir düzeyini sağlamaya yetecek, istikrarlı bir yatırım düzeyine doğru kendiliğinden bir yönelme olduğu varsayılır. Böyle bir varsayımı ne kuram ne de tarih destekler.

Durgunluk ve büyüme

Vurgulanması gereken temel nokta düşük büyüme hızının, kitlesel işsizliğin ve ana endüstrilerdeki kapasite fazlalığının, mal ve sermaye dolaşımına sağlanacak serbestliğin azlığı ya da çokluğuyla pek de bağlantılı olmadığı gerçeğidir. 1970'lerin başında kendini gösteren durgunluğun temel nedeni (ya da nedenleri) ufukta yeni ve sürekli bir ekonomik sıçrayış görenler tarafından görmezden geliniyor. Bu iyimserliğin temelinde sağlıklı ve uzun dönemli bir büyüme hızının kapitalist ekonominin içkin bir özelliği olduğuna ilişkin yargı yatar. Diğer bir deyişle kapitalist sistemde, yüksek bir istihdamı ve gelir düzeyini sağlamaya yetecek, istikrarlı bir yatırım düzeyine doğru kendiliğinden bir yönelme olduğu varsayılır. Böyle bir varsayımı ne kuram ne de tarih destekler.

İstikrarlı bir gelişme kaydeden kapitalist ekonomi modelleri tasarımlamak elbette ki mümkündür. Ancak, bu matematiksel yapılar, tutarlılığı sağlamak için, gerçek dünyadan büyük ölçüde farklı, sınırlandırılmış varsayımlar üstüne kurulurlar. Bu modeller, yatırım düzeyi, kâr oranı ve sermaye/çıktı yüzdesi gibi temel değişkenlerin birbirleriyle olan etkileşimlerinde uzun vadeli bir istikrarı varsayarlar. Oysa gerçekte tüm bu değişkenler birbirlerinden bağımsız olarak, teknolojik değişmelere, sermayeler arasındaki rekabete, sınıf mücadelesi vb.'ye göre değişiklik gösterirler.

Düzenli büyüme hızı modeli ve bunun iç çelişkileri konusundaki en önemli çalışma Michael Kalecki"nin "Theory of Economic Dynamics" (Ekonomik Doktrinler Kuramı, New York, Monthly Review Press, 1968) adlı kitabında yeralır. Kalecki'nin analizi, bizi "uzun vadeli gelişmenin kapitalist ekonomilerde içkin olmadığı" ve "istikrarlı bir gelişme sağlayabilmek için özgül 'gelişme faktörleri'nin gerekli olduğu" çıkarımına götürür.

Uzun dönemli eğilimlerin bu analizi, bu anlamda Marks'ın şu çok iyi bilinen tümcesinin, Kalecki tarafından yorumlanmasıdır: "Kapitalist üretimini önündeki asıl engel sermayenin kendisidir." Yeterli bir başlangıç ivmesi verildiğinde yatırım kendi kendisini besler. Yeni yatırımlar kârı arttırır, artan kar umutları daha fazla yatırımı teşvik eder. Ancak, bu süreç kaçınılmaz olarak, efektif talebe oranla çok fazla artan kapasitenin oluşturduğu engele gelip dayanacaktır. Bu olduğunda yatırımlar azalır, kâr düşer ve genel büyüme hızı azalır ya da sıfırın altına düşer. Kapitalist üretimin sürekli gelişmesinin önündeki engelleri aşacak özel gelişme faktörlerine gereksinim duyulması da bu yüzdendir.

Kuramdan tarihe dönersek, son iki yüzyıl boyunca, hızlı ve sürekli gelişme dönemlerinin aşağıdaki etkenlerden bir ya da birkaçı tarafından başlatıldığını görürüz: 1) Büyük sermaye yatırımları, yeni altyapı türleri, nüfusun yeniden dağılımı vb.'yi gerektiren belli başlı teknolojik yeniliklerin benimsenmesi ve yaygınlaşması 2) Sömürgelerin ya da nüfuz alanlarının ele geçirilmesi sonucunda kapitalizmin çevre ülkelere yayılması ve yeni pazarların ortaya çıkması 3) savaş ya da savaş hazırlıkları ve 4) savaş sonrasında ülkelerin imarı.

Bütün bu etkenlerin hepsi İkinci Dünya Savaşı sonunda önemli ölçüde etkili oldular. Bir diğer önemli teşvik etkeni de ABD'nin emperyalist dünya üzerinde kurduğu hegemonyaydı. Sayılan tüm teşvik etkenlerinin görece kısa bir dönemde biraraya gelmiş olması, kapitalizmin tarihinde görülen en uzun canlılık dönemlerinden birinin koşullarını hazırladı. Bu gelişmelere kısaca bir gözatmak yararlı olacaktır.

Birincisi, Batı Avrupa ve Japonya'nın savaştan hasar görmüş bölgelerinin imarı, maddi kaynakların, işgücü ve sermaye yatırımlarının yoğun bir seferberliğini gerektiriyordu. Bu süreç başlatılmadan önce elbette ciddi engellerin üstesinden gelinmeliydi. ABD'de ilk itici gücün ortaya çıkması daha kolay oldu, çünkü ülke hasar görmemişti ve savaş ekonomisinin kendisi uygun ortamı hazırlamıştı. Savaş boyunca, topyekün savaşı sürdürebilmek için gerekli silah yapımında kullanılacak hammadde ve üretim imkanlarından tasarruf amacıyla sivil halk için araba üretimi ve konut yapımı durdurulmuştu. Dayanıklı tüketim mallarının ve savaş dönemi ücret/fiyat kontrolleri sayesinde borçlar ödendi, işçiler tasarruf yaptı ve kapitalistler nakit kârlarını güvenceye aldı. Ertelenen talep ve bunu karşılamaya yönelik mali araçlar, ABD'de yeni bir refah döneminin itici gücünü oluşturdu.

İkincisi, Batı Avrupa ve Japonya'da özel araba kullanımının kitleselleşmesiyle yeni bir büyüme kaynağı ortaya çıktı. Kitleye yönelik üretim yapan otomobil endüstrisini 1920'lerde kurmuş olan ABD'de bile, bu gelişme, nüfusun gittikçe artan bir yüzdesinin otomobil sahibi olmasıyla savaş sonrası dönemine damgasını vurdu. Otomobil üretimindeki patlama yol yapımı yatırımlarını arttırdı. Nüfusun banliyöye kaymasıyla konut, alışveriş merkezleri ve diğer hizmetlere olan talepte bir canlanma meydana getirdi.

Üçüncüsü askeri talebin meydana çıkardığı teknik yenilikler, hızlı jet uçakları, gelişmiş iletişim araçları, biygisayarlar, elektronik donanım ve araç-gereç endüstrileri için gerekli temeli hazırladı.

Dördüncüsü, ABD Kore Savaşından başlayarak yeni bir dev aske-

ri aygıtın oluşturulmasına ve muhafazasına girişti. Bu, askeri donanımın kitlesel üretimiyle uğraşan yeni bir dizi endüstri dalını yarattı. Ayrıca Kore Savaşı sırasında Amerika'nın askeri siparişleri, Alman ve Japon ekonomilerinin yükselmesini önemli ölçüde hızlandırdı.

Beşincisi, ABD'nin kapitalist dünya üzerindeki hegomonyayı ele geçirmesi, hem savaştan hasar görmüş ileri kapitalist ülkelerde belirli bir istikrarın oluşmasını sağladı, hem de ekonomik büyümeyi finanse eden ve kolaylaştıran uluslararası kuruluşları gündeme getirdi. Bunu sağlayan ortam, dünyanın Amerikan üsleriyle donatılmasıydı. Bunun ABD'ye, işbirliğine hazır müttefikler kazanmada ve çevre ülkeleri emperyalist sistem içinde tutmada sağladığı avantajlar bir yana, silahlı kuvvetlerin ve üslerin bakımı için yurtdışına harcanan dolarlar, ev sahibi ülkere döviz kazandırdı. Bu dövizlerle ithalat ve yatırımlarını arttırma olanağını buldular. Marshall Planı ve bunu izleyen yardım programları ABD'ye bağımlı ülkelerin ortaya çıkmasına yardımcı oldu ve böylece ABD kökenli çokuluslu şirketlerin yaygınlaşmasını kolaylaştırdı. Bretton-Woods anlaşmaları doları altın değerine yükselterek, uluslararası borsaları dolarla doldurmada başı çekti. Bu da dünya ticaretinin gelişmesi için gereken parayı sağladı. Yine Bretton-Woods anlaşmalarıyla Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu, altyapı projeleri için fonlar oluşturarak üçüncü dünya ülkelerini hizaya sokacak araçları sağlayarak bu sürece katkıda bulundu.

Yukarıda sıralanan tüm teşvik etkenleri sonuçta ya artık ortadan kalkmış ya da etkilerini büyük ölçüde yitirmiş bulunuyorlar. Bu destekleyici öğelerin biraraya gelmesi nasıl gelişmenin önünü açtıysa, etkilerin tedricen azalması da ekonomik durgunluğa yolaçtı. Her bir teşvik etkeninin ne olduğunu kısaca gözden geçirirsek bu daha iyi anlaşılır:

1) Savaşta hasar gören ülkelerin imarı çoktan tamamlanmış durumda. Savaşın baskı altında tuttuğu taleple gelen canlılık, ABD'de daha 1950'lerin başında silindi.

2) Otomobile olan talebin artış hızı büyük ölçüde azaldı. Bu, öncü sanayilerde gözlenen tipik bir gelişmedir. İlk dönemlerde talepteki artış hızını gösteren eğri oldukça diktir. Bu, üretim kapasitesinin gelişmesine ivme kazandırır. Ancak varolan pazar giderek doygunluğa ulaştığında talep azalır: Arabaları yenileme ihtiyacı ve nüfus artışıyla sınırlı kalır. Böylece kapasite artırımında görülen kâr potansiyeli, tıpkı ikincil teşvik etkenleri gibi yokolur.

3) Savaş sonrasının başlıca teknolojik yeniliklerinin yarattığı etki, büyük ölçüde sona erdi. Elbette, teknolojik değişim hızlı bir tempoda sürüyor, ancak yeni buluşlar, esaslı bir ekonomik büyümeyi teşvik etmek için yeterli etkiyi yayacak türden değiller.

4) Silahlanma en azından ABD ekonomisini ayakta tutmaya devam ediyor. Gene de hiç bir yerde eskiden sahip olduğu etkiye ulaşamıyor. 1950 ve 1960'lardaki askeri harcamalarda görülen artışın tersine şimdiki askeri donanım, imalat kapasitesinde fazla yeni yatırım gerektirmeyen ileri teknolojiye dayalı.

Tablo 1

ABD ticaret firmalarınca makina ve donanıma yapılan yatırım

(1982 kuru üzerinden, milyar dolar olarak)

Tür	1982	1985	1987
Bilgi,işlem ve ilgili donanım (1)	66.6	119.3	139.4
Sanayi donanımı (2)	59.3	64.6	61.4
Taşımacılık ve ilgili donanım (3)	42.5	61.5	59.1
Diğer donanım (4)	55.1	58.6	59.7
Toplam	223.4	304.0	319.6

(1) Esas olarak bilgisayar, muhasebe, büro makineleri ve haberleşme donanımı.
(2) Madeni eşya makineleri, özel sanayi donanımı, malzeme aktarma donanımı.
(3) Kamyon, otobüs, otomobil, uçak vb.
(4) Ziraat makineleri, inşaat makineleri, mobilya ve demirbaşlar.
Kaynak: *Survey of Current Business*, Temmuz 1986 ve Temmuz 1987.

5) ABD imparatorluğu gücünü yitiriyor. Bundan sorumlu olan üç değişim var: Birincisi, Vietnam yenilgisiyle ABD'nin liderlik rolünün sarsılmış olması. İkinci olarak, Batı Avrupa ve Japonya'da rakip güçlerin gelişmesi ABD'nin endüstriyel ve ekonomik egemenliğini sarstı. Gerçekten canlılık yılları boyunca , kapitalist dünyada endüstriyel kapasite artışının ta kendisi talebe oranla büyük miktarda kapasite fazlasına yolaçtı, özellikle de çelik, gemi yapımı, otomobil, tekstil, ve petrokimya endüstrilerinde. Üçüncü olarak, ABD askeri aygıtının dünya çapında operasyonları ve ülkenin çokuluslu şirket ve bankalarının dünyaya yayılmasıyla bağlantılı olarak, doların dünya piyasalarına akması Amerikan parasının sahip olduğu ayrıcalıklı konumu kaçınılmaz bir biçimde sarstı. ABD emperyalizminin parlak devirlerinde ABD dışındaki dolar fazlası dünya ticaretinin gelişmesi için nakit sağlıyordu. Ancak altın - dolar çevrilebilirliğine ilişkin Bretton, Woods anlaşması 1971'de yürürlükten kaldırılınca dolar istikrarını yitirdi ve yabancı borsalarda yoğun spekülasyon aracı haline geldi.

1992'nin, 1957 sonrasında gelen canlanma dönemine benzer bir döneminin müjdecisi olacağını sanmak arabayı atın önüne koşmaktır. Piyasanın daha da serbestleştirilmesi tek başına yeterli bir teşvik etkeni değildir, hiçbir zaman da olmamıştır.

Açıktır ki, bu çözümleme eksiksiz olmaktan çok uzaktır, ancak uzun dönemli savaş sonrası canlılığına ve bunu izleyen uzun süreli durgunluğa götüren temel nedenleri belirlemek için yeterlidir. Ticaret ve Gümrükler Genel Anlaşması'yla gümrük vergilerinin azaltılması ve Ortak Pazarın kurulmasının savaş sonrasında uluslararası ticarette görülmemiş bir artışa ve böy-

Burada vurgulanması gereken nokta, mucizevi, bilimsel ve teknolojik buluşların ekonominin bütünü için ille de mucizevi büyüme hızı anlamına gelmedikleridir. Bu açıdan son yılların tipik yenilikleri, buhar gücü, demiryolu ve otomobil gibi daha eskiye ait dönüm noktası oluşturan buluşlarla hiçbir benzerlik göstermemektedir.

lece de ekonomik büyümeye katkıda bulunduğu doğrudur. Ancak bu katkı sağlandığında özgül gelişme etkenleri bir araya gelip güçlü bir uzun vadeli yükselmeyi başlatmışlardı zaten. Bu gelişme etkenleri hızlarını kaybettiklerinde dünya ticareti de hızını kaybetti. Bundan çıkan sonuç: 1992'nin, 1957 sonrasında gelen canlanma dönemine benzer bir döneminin müjdecisi olacağını sanmak arabayı atın önüne koşmaktır. Piyasanın daha da serbestleştirilmesi tek başına yeterli bir teşvik etkeni değildir, hiçbir zaman da olmamıştır. Olsa olsa bir yardımcı etkendir, asla bir ekonominin büyüme hızını belirleyen bağımsız bir güç değildir.

Görünürde kapitalist sistemin bütününe güç aşılayacak bir şey de yoktur. Eskiden savaş bir çözüm yoluydu, ancak tarih, kapitalizme, onu bu kozundan yoksun bırakarak kötü bir oyun oynamışa benziyor. Üçüncü Dünyanın sunduğu parlak fırsatlar da sona ermiştir. Borç altında ezilen ülkelerin pazarları daraldı, çünkü IMF ve borç veren bankerler, bu ülkeleri ithalatlarını kısıtlamaya zorladılar. Yeni sanayileşen birkaç ülke de yavaş gelişen ithalatta rakip haline geldiler.

Gene de bilim ve teknolojinin sınırsız potansiyeline duyulan güven sonsuz bir umudun kaynağı oluyor. Bu güven geleceğin getireceklerine dayanıyor -yeni buluşların ticari değer kazanmasına kadar geçecek yılları ve onyılları kapsayan bir gelecektir bu. Sözkonusu buluşlar ticari değer kazansalar da büyüme motorunu yeniden çalıştırmak için gereksinim duyulan türden olmayabilirler. Bu anlamda, tablo 1 ve 2'de görülen, A.B.D.'nde yaşanmış yatırım deneyimi oldukça öğreticidir. Seçilen dönem, 1980'lerin başında, oldukça ciddi bir depresyon sonrasında ortaya çıkan canlanma dönemidir. Normalde canlanma dönemlerinde sermaye yatırımı büyük artış gösterir. Bu kez de öyle olmuş, ama daha önceki dönemlerin seviyesine ancak ulaşabilmiştir. Fakat bu kez sözkonusu artış "enformasyon devrimi" denen, çoğu kişinin yeni endüstri devrimi olarak ilan ettiği gelişmenin tam ortasında meydana gelmiştir. Gerçekten de, beklendiği gibi bu alan korkunç bir hızla gelişmektedir. Tablo 1'de de görüleceği gibi, bilgi-işlem donanımına yapılan yatırım, 1982 ve '87 yılları arasında iki katına çıkmıştır. Ancak aynı şekilde önem taşıyan bir başka olgu, bu gelişen alandan başka, makine ve donanıma yapılan yatırımın bu beş yıllık dönemde ancak %15'i bulan bir artış göstermiş olmasıdır. Bu artış bile üretim kapasitesinin geliştirilmesinden değil, kiralık araba sektörü dahil ulaşım donanımı alanındaki yatırımlardan kaynaklanmıştır. Dikkatimizi geleneksel üretim dallarına çevirirsek, (Tablo 1; 2. ve 4. satırlar) artışın %6'dan fazla olmadığını görürüz. Bu artışın büyük bir kısmı da dağıtım ve diğer hizmet kuruluşları için satın alınan mobilya ve demirbaştan sağlanmıştır. Açık ki, teknoloji canlanmaya katkıda bulunmuş olsa da diğer yatırım alanlarının ağır temposunu dengelemeyi başaramamıştır. Bu yenilikler, büyük bir hızla yayılıyor olmalarına karşın yeni bir yükselme dönemini başlatmakta yetersiz kalmışlardır.

Tablo 2'de gördüğümüz konut dışı inşaat yatırımları durgunluğun raha da eksiksiz bir yansımasıdır. Yatırımların bütünündeki düşüş tek bir özel etkene bağlıdır. Petrol fiyatları düştükten sonra, petrol araştırma ve işletme yatırımlarının azalması. Bu sektördeki spekülatif yatırımları ayrı tutarsak, 1982'den 1987'ye dek geçen bir süre içinde %2'lik önemsiz bir artış görürüz. Ayrıca, fabrikalara yapılan yatırımların da %30 civarında düştüğü gözönünde bulundurulmalıdır. Bu ciddi bir depresyonda beklenebilecek türden bir düşüştür, ancak şimdi bir canlanma döneminde karşımıza çıkmıştır. Öte yandan konut dışı inşaata yapılan yatırımı ayakta tutan (petrol ve gaz dışında) büro, alışveriş merkezi, otel gibi yapıların artışıdır.

Bu iki tabloda açıklanan yatırım modeli yeni değildir. Sözkonusu model 1970 ve '80'lerin geneli için tipiktir.* Durgunluk dönemini, öncesindeki canlılık döneminden ayırdeden önemli bir özelliktir. Gene de bu, son 20 yıl içinde teknolojik buluşların etkisinde azalma olduğu anlamına gelmez. Elektronik, lazer, iletişim, biyoteknoloji dallarında yepyeni alanlar yaratılıyor. Laboratuvar raporlarında yenileri vadediliyor. Burada vurgulanması gerekn nokta, mucizevi, bilimsel ve teknolojik buluşların ekonominin bütünü için ille de mucizevi büyüme hızı anlamına gelmedikleridir. Bu açıdan son yılların tipik yenilikleri, buhar gücü, demiryolu ve otomobil gibi daha eskiye ait dönüm noktası oluşturan buluşlarla hiçbir benzerlik göstermemektedir.

Mali patlama

Tablo 2

ABD 'de konut dışı yapılara yapılan yatırım

Tür	1982	1985	1987
Sanayi	17.3	15.0	12.2
Ticaret	37.5	53.3	46.3
Kamu hizmetleri (1)	28.3	25.1	25.7
Petrol ve gaz arama, kuyular	37.8	33.3	17.5
Diğer (2)	19.4	22.8	23.8
Toplam	143.3	149.5	125.5

(1) Aydınlatma, elektrik enerjisi, gaz, telefon ve demiryolları
(2) İbadet yerleri, hastaneler, oteller, dinlenme tesisleri, çiftlikler.
Kaynak: *Yukarıda adı geçen kaynak.*

(*) Ayrıntılı bilgi için bkz. Harry Magdoff ve Paul Sweezy'nin *Stagnation and the Financial Explosion* (New York, Monthly Review Press, 1987) adlı kitabın 50-58. sayfalarında yer alan "Supply Side Theory and Capital Investment" başlıklı makaleleri.

Tablo 3

Uluslararası bankacılık, ekonomik faaliyet ve uluslararası ticaret

(Bugünkü fiyat ve kurlar üzerinden milyar dolar olarak)

	1964	1972	1980	1983	1985
Gayrisafi yurtiçi hasıla. (Doğu Avrupa hariç dünya toplamı)	1.605	3.336	10.172	10.140	12.825
Uluslararası mal ve hizmet ticareti. (Doğu Avrupa hariç)	188	463	2.150	1.986	2190
Uluslararası bankacılık faaliyeti	20	208	1.559	2.253	2598

Kaynak: Ralph C. Bryant, *International Financial Intermeditation* (Washington, The Brookings Institution, 1987, s. 22)

Durgunluk yıllarının, özellikle de 1980'lerin gerçek gelişme mucizesi, finans alanında yaşandı. Bunun örnekleri uluslararası borsa ticaretinin gelişmesi, her türlü malda spekülasyonun yoğunlaşması, koca koca şirketleri alıp satma çılgınlığı ve uluslarötesi bankacılığın yayılmasında görülebilir. Aslında durgunluğa giren ekonomileri daha kötü bir sondan koruyan olgu kapitalist sistemin bütünündeki borç ve spekülasyon patlamasıydı.

Değişikliklerin bir yönü Tablo 3'te görülüyor. Tablodaki üçüncü satır önde gelen özel bankaların açtığı uluslararası kredilerin hacmini gösteriyor. Uluslararası bankacılık piyasasının bu boyutuna kapitalist dünyanın gayrisafi yurt içi hasıla ve dış ticaret verileri eşlik ediyor. Uluslararası bankacılık piyasasının nasıl bir hızla yayıldığı bu tablodan açıkça görülüyor. 1964'te uluslararası bankacılık dünyanın gayri yurt içi hasılasının %1'inden biraz fazlasına tekabül ediyordu. O dönemde uluslararası bankacılığın işlevi mal ve hizmet akışını kolaylaştırmaktı. Öte yandan 1972'de bu tür bankacılığın faaliyetleri dünya ticaretinin %45'ine ulaşarak böylesi bir yardımcı rolün çok ötesine taştı. Sonraları uluslararası bankacılık dünya üretimi ve ticaretinde gözlemlenen düşüşe rağmen büyük bir hızla büyümeye devam etti. Öyle ki, 1985'te uluslararası bankacılık faaliyeti dünya ticaretini bile aştı.

Uluslararası bankacılığın kaydettiği bu gelişme, onun durmadan artan borç, spekülasyon ve sınırlar ötesi mali sermaye dolayımına kaynak sağlanması ve bu sürece bizzat katılmasıyla açıklanabilir. Bu sürece katılan paranın şaşırtıcı hacmi spekülasyonunun sadece bir alanından verilecek bir örnekle değerlendirilebilir. New York Morgan Stanley Yatırım Bankası, şöyle bir değerlendirme yapıyor:

"1987'de *her gün* ortalama 420 milyar dolar, dünya döviz borsalarını dolaştı. Bunun yüzde 90'ı ticaret ve yatırımla ilgisi olmayan mali işlemlerde kullanıldı." (*Forbes*, 22 Ağustos 1988, abç)

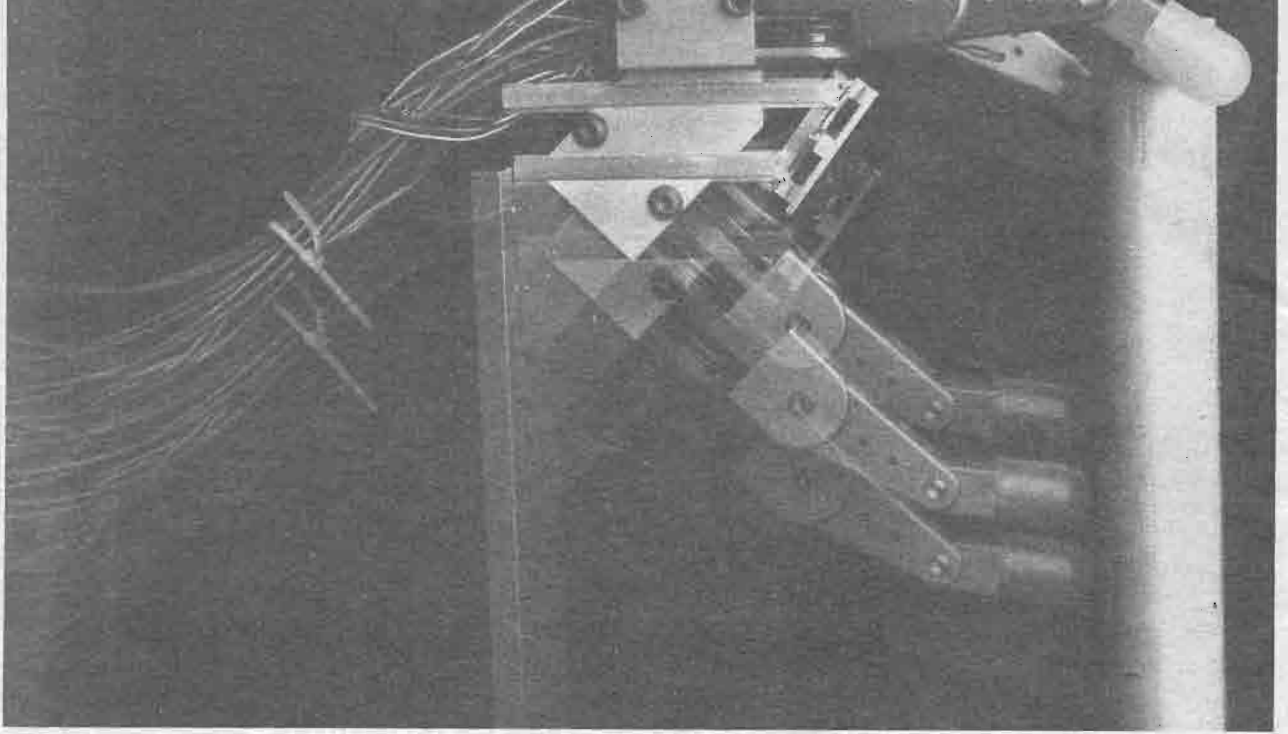
Gerçek yatırımların düşük düzeyleriyle finansın bu en son aşaması arasında mantıksal bir bağ olduğu inancındayız. Büyüme hızını artıracak yeni gelişme etkenlerinin yokluğunda üretim alanına yapılacak yatırımların kâr olanakları çok kısıtlıdır. Aynı zamanda ekonomik faaliyet görece yüksek bir düzeyde seyrettiği sürece kâr birikmeye devam eder. Sonuç olarak Batı Avrupa, Japonya ve ABD'de sermaye oyununda yeralan baş aktörlerin nakit para yığınları hiç durmadan artıyor. Böylelikle de bu faktörler enerjilerini mali piyasalarda alıp satarak kar sağlamaya yöneltiyorlar.

1992 yılı, bu arka plan gözönünde bulundurularak incelenmelidir. Avrupa Topluluğu'nda oluşturulacak bir birleşik iç pazarın Avrupa'ya hızlı gelişme şansı [illegible]yacağı beklentisini destek[illegible]mek için çok az neden vardır. *Wall Street Journal*'de yayınlanan bir raporda ifade edildiği gibi, bu pazarın dünyanın belli başlı şirketleri için savaş alanı haline geleceğini" söylemek daha gerçekçi bir bakıştır. (29 Aralık 1988) Tekelci sermaye çağında endüstri, ticaret ve finansman alanlarındaki devlerin stratejisi gerek hammadde, gerek üretim kapasitesi ve gerekse pazar payı üzerindeki kontrollerini pekiştirmeye yöneliktir. Piyasa durgun ve yatırım fırsatları kıtsa daha sıkı bir kontrole yönelinir. Yeni bir savaş alanı açıldığında bu çaba daha da artar.

Bu gözlemler boş birer tahminden ibaret değildir. Savaş siperleri 1992'de sınırların kaldırılması kesinleştiği andan itibaren kazılmaya başlandı. Tablo 4, bu öykünün bir bölümünü anlatıyor. ABD'nin 1982-84 yılları arasında AT'ye yaptığı doğrudan yatırım hacminin istikrarına dikkat ediniz.Daha sonra yalnızca üç yıl içinde yüzde 75'lik bir artış kaydedilmiş. Bu artış abartılıdır, çünkü doların uluslararası değerindeki düşüşü yansıtmak üzere yabancı aktiflerin değeri artırılmıştır. Ne var ki bu hesap ayarlaması öykünün yalnızca bir bölümüdür. Avrupa'daki durgunluk uzun bir süre ABD yatırımların gelişmesine sekte vurdu. Gözle görülür bir yükselme 1985'te başladı. Bu yükselme kıyasıya bir rekabet beklentisinin yanısıra AT çevresine yeni gümrük duvarları çekilmesi olasılığını da yansıtıyor.

Avrupa'nın devleri de yalnız Avrupa'da değil ABD'de de gerek savunma gerekse saldırı amacıyla şirket birleştirme ve satın alma oyunlarına girişiyorlar. Bu arada *Business Week*'te anlatıldığı gibi Avrupa'da bankerler, borsa simsarları ve sigortacılar birleşiyor ve ittifaklar kuruyorlar:

"Geçen 18 ay içinde Avrupa'da 400 banka ve finans şirketi birleşti, birbirlerinden karşılıklı hisseler satın aldı ya da hisse senetleri, fonlar, sigortalar ve diğer mali araçların satımı için ortak pazarlama şirketleri oluşturdu. Bu ittifaklar adı geçen kuruluşların yurt içindeki konumunu güçlendirdiği gibi, onların,

Bilimsel-teknolojik devrimle birlikte üretim sürecine giren robotlar, kapitalizmin çelişkilerini ortadan kaldırmak ya da hafifletmek bir yana, bunların yeni bir boyutta kendilerini belli etmelerine yolaçtı.

Avrupa'da faaliyetlerini hızlandıran Japonya, ABD ve İsviçre devleriyle uluslararası alanda rekabet gücü elde etmelerini de sağlıyor."

Bu döneme ilişkin tartışmalarda sıklıkla unutulan nokta, bu kontrol savaşımı sonunda işçi sınıfının ne olacağı sorusudur. Düşük ücret düzeyinden yarar sağlamak amacıyla yatırımların İspanya ve Portekiz'e kaydırılması şimdiden ileride ne olacağına ilişkin bir ipucu vermektedir. Sermaye akışının serbestleştirilmesi, üretimin ücretlerin düşük olduğu bölgelere kaydırılmasını pekala hızlandırabilir. Taşınmama kararı alan fabrikalar modernizasyon yoluyla emek maliyetlerini düşürürerek işçi sayısını azaltma yolunu seçeceklerdir. Bu gelişmelerin her ikisi de zaten kitlesel işsizlikle karşı karşıya bulunan ülkelerin işçi sınıfları için gerçek birer tehdit oluşturmaktadır.

Her şeyden önce şunu anlamak önemlidir: Bir ülke uluslararası ekonomiyle ne denli bütünleşirse dış gelişmelerin etkisinden kaçmakta o denli zorlanır. Bu genelde doğrudur, ancak bir durgunluk döneminde daha fazla önem kazanır. Çünkü gelişimin ağır seyrettiği ya da hiç olmadığı durumlarda bir ülkenin görece olarak ilerlemesi genellikle diğerlerinin sırtından gerçekleşir. Bu olasılık mal ve para akışının önündeki bütün engeller kaldırıldığında daha da fazlalaşır. Çünkü o zaman sermaye ülkelerin birinden diğerine serbestçe ve hızla, ödemeler dengesi zorluklarına, döviz kurlarındaki dalgalanmalara ve faiz oranlarındaki farklılıklara uyum sağlayacak biçimde akacaktır. Bu da etkilenen ülkelerin ilerici stratejiler izleme yetilerini ciddi biçimde kısıtlayacak, politik tercihlerini ücret ve sosyal hizmetleri olumsuz yönde etkileyen kemer sıkma programları arasındaki seçime indirgeyecektir.

Endüstri ve maliye şirketlerine gelince, onların sermaye ve ticaretin önündeki engellerin kaldırılmasında aradıkları şey, savaşlarını rahatça sürdürebilecekleri düzgün bir alandır. Ama bu alan işçi sınıfı için ne anlama gelecektir? Sermayenin dolaşım serbestliği rekabet uğruna yaşama standartlarını düşürme serbestliğini de içerecek midir? İşçi sınıfının önünde duran sorun budur.

Pazarların birleşmesinden güçlü bir büyümenin ve artan iç olanaklarının önünü açacağına ilişkin boş umut, kitlelerin sırtına binecek yükü azımsama eğilimini de içerir. 1992'ye daha üç yıl var. Ama işçi sınıfı hareketlerinin tek tek ve hep birlikte bu yıkım tehditine nasıl karşı koyacaklarını planlamaya başlaması için hiç de erken değil.

Tablo 4

ABD 'nin AT'ye yaptığı doğrudan yatırımlar
(milyar dolar olarak)

Yıl	
1982	71.7
1983	70.2
1984	69.7
1985	82.1
1986	98.5
1987	122.2

Not: 1982-1985 arasındaki sayılar o yıllarda AT'ye üye 10 ülkeyi kapsıyor. 1986 ve 87'ye ait sayılar ise, iki yeni ülke, İspanya ve Portekiz'de yapılan yatırımları da kapsıyor. Bu fark genel görünümü değiştirmiyor, çünkü sözkonusu iki ülkede 1985-1987 yılları arasındaki yatırım artışı 2 milyar doları bile bulmamıştır.

Kaynak: *Survey of Current Business*, Ağustos 1986 ve Ağustos 1988

Marksizm-Leninizm yolumuzu bugün de aydınlatıyor (2)

Kemal Bilgi

Kemal Bilgi, geçtiğimiz sayımızda yayınladığımız çalışmasını Ekim 1988'de kaleme almış. Bu çalışmaya bir yanıt olmak üzere hazırlanan Talat Öz'ün eleştirisi ise Kasım 1988 tarihini taşıyor. T.Öz'ün bu eleştirisinin "gözden geçirilmiş" bir biçimi Şubat 1989'da Yeni Açılım dergisinde yer aldı. Bu sayımızda yer alan Marksizm-Leninizm Yolumuzu Bugün de Aydınlatıyor (2) ise, Kemal Bilgi'nin Aralık 1988 tarihli ve bu eleştiriye dönük bir çalışması. SBKP MK'ya bağlı Toplumsal Bilimler Akademisi'nin Tezleri'ne ilişkin ülkemizdeki değişik sol dergi ve çevrelerin yaklaşımlarını toplu değerlendirmesini ve Tezler'i ortaya koyanların kendi tartışmalarını ele alan Temmuz 1989 tarihli Marksizm-Leninizm Yolumuzu Bugün de Aydınlatıyor (3) başlıklı yazısına ise önümüzdeki sayımızda yer vereceğiz.

"Marksizm-Leninizm Yolumuzu Bugün de Aydınlatıyor" adlı yazıma "Marksizm-Leninizm 'Yeni Politik Düşüncenin' Yolunu Aydınlatıyor" başlıklı, Kasım 1988 tarihli, Talât Öz imzalı bir yanıt yazısı yayımlandı. Bu yazı, "insanların emeğine saygılı" bir politik hareket tarafından çoğaltılıp dağıtıldı. Her ne kadar bu yazıdaki görüşlerin bu politik hareketi birebir bağlamadığı ileri sürülüyorsa da, hem bu yazıyı dağıtmak, hem de ayrıca kendi görüşlerini ifade etmemek, bizleri, tartışmayı bu politik hareketin doğal sözcüsü konumuna yükseltilen T. Öz'le yürütmek durumunda bırakiyor. Bu tartışmaya, yazıyı dağıtan politik hareketin diğer temsilcilerinin katılması, bizleri yalnızca sevindirir. Yeter ki belli bir tartışma düzeyi ve üslûbu korunabilsin, karşılıklı görüşlerin daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunulabilsin.

Üslup üzerine

Önce bu yazının üslûbu ile ilgili birkaç söz etmeyi uygun görüyorum. Bir yazıda, insanın eleştirdiği görüş ya da kişileri bilimsel olarak adlandırması, o niteliği karşılayan politik kavramları kullanması kaçınılmaması ve de gocunulmaması gereken bir şeydir. Bu anlamda, reformizm tanımına uyduğunu düşündüğümüz görüşlerin sahiplerine 'reformist' denebileceği gibi, aynı şekilde kimi politikalara da 'sekter', 'dogmatik' adını vermek olanaklıdır. Örnekleri çoğaltmak mümkün, ancak görülebileceği gibi burada sözü edilen adlandırmaların hepsi de teorik-politik içerikli kavramlardır. Ondan ötesi bilimin çerçevesinden çıkıp bayağılığın, küfrün çerçevesine girer. Ben böylesi bir uslûbu hiç kullanmadım, kullanılmasına da kesinlikle karşıyım. Çok bilinen bir söze göre küfür acizlikten kaynaklanır. Kendilerine devrimci diyen, yeni ve daha üst bir ahlâkın taşıyıcısı olduklarını öne sürenlerin böyle bir bayalığa ve acizliğe düşmemeleri gerekir. Bu yararsız üslûbun 1970'li yıllarda terkedildiğini sanıyorduk. Fikir üretmekten aciz kimi küçük burjuva kökenli gruplar dışında bu üslûbun kullanılmamasının genel onay gördüğüne hâlâ inanıyoruz. Oysa şimdi, Talât Öz imzalı bu yazıda eski ilkel üslûba doğru bir dönüş görüyorum. Toplumun tüm birayleri arasında yeni bir politik kültürün oluşturulmasından söz edenlerin temsilciliğini üstlenen Öz'ün, solcular arasındaik polemiklerde bile bu yönde en ufak bir çaba göstermemesi öğreticidir.

Talât Öz'ün bana ve görüşlerime karşı kullandığı kimi 'bilimsel' kavramları hatırlatalım: 'teorisyenler' (sf.:3), 'şaşkın yargılar' (sf.:4), 'baylar' (sf.: 4), 'ne şaheser görüşler!' (sf.: 7), 'bönlük' (sf.: 9), 'cehalet, cüret' (sf.: 10), 'bakar-kör, duyar-sağır' (sf.: 11), 'dudak bükmek', 'mumun yatsıya kadar yanması', 'tüyleri diken diken olması' vb.

T. Öz, ne kadar ararsa arasın benim yazımda, böylesi nitelemelere rastlayamayacaktır. Yanıt yazımda da benzer bir yola başvurmayacağım. Ne T. Öz'ün, ne de aynı yolu tutacakların çabaları beni bu epeydir terkettiğim ve zararlı gördüğüm uslûba ye-

niden döndürmeyecek. Yukarıda verdiğim örneklere benzer nitelemeleri yeni politik kültürün savunucularına yakıştıramadığını ve terketmeleri gerektiğini bir kez daha belirterek, "Marksizm-Leninizm 'Yeni Politik Düşüncenin' Yolunu Aydınlatıyor" yazısında neler söylendiğine bakmak istiyorum.

"Tartışma İçin Tezler" mi

T. Öz'ün öncelikle bir itirazı var. SBKP MK'ne bağlı Toplumsal Bilimler Akademisi'nin sunduğu - ve kendilerinin Tartışma İçin Tezler adını verdiği- toplumsal ilerlemeyle ilgili kimi yeni görüşlerin artık tartışılmaması gerektiğini söylüyor. Neden böyle diyor? "Biz burada, 'bir grup bilimadamının dışında birşeyler olduğunu, tartışmadan başka işler yapıldığını da anlatmak için ilgili konularda M.S. Gorbaçov'un kendi görüşlerine başvurduk., alıntılar yaptık. Bu yaklaşımımızı daha net anlatmak için şu soruyu soralım: Gorbaçov SSCB'de Yürütme Gücünü mü temsil ediyor? Yoksa, 'tartışan bilim adamlarından biri mi'?"(sf.: 4) -Alıntılardaki noktalama ve yazım hataları yazara aittir-.

Şimdi burada ne anlamak gerekiyor? SBKP MK'ne bağlı Toplumsal Bilimler Akademisi, Tezler'i tartışmak için sunarken ve bunlar tüm dünyada tartışılırken, biz 'tartışmadan da başka işler yapıldığı' için ve 'M.S. Gorbaçov SSCB'de yürütme gücünü temsil' ettiği için bunları tartışmalı mıyız? Yapılmak istenen şey şu: Önerilen yeni tezler, SSCB'deki glasnost ve perestroyka'yla, SSCB yürütme gücüyle ve SBKP ile özdeşleştirilmeye çalışılıyor. Böylelikle yeni tezlere karşı çıkanlar, doğrudan reel sosyalizme karşı çıkmış kabul ediliyor. Tüm komünistler, proletarya enternasyonalizmi temelinde reel sosyalizmi desteklemek durumundadırlar ve yürekten destekliyorlar da. Komünistleri reel sosyalizmle karşı karşıya getirme çabaları boşunadır. Ama bu, eleştiri ve tartışmaları engellemek için bir silah olarak kullanılmaya kalkışıldığında geri teper. Zaten bizzat SBKP bu tür dayatmacılıklara kesinlikle karşıdır. Oysa T. Öz şöyle diyor: "Bu bayların açıklamakta zorlanacakları çok şey var: -Gorbaçov, SBKP, MK, PB, INF Anlaşmaları, 27. Kongre, 19. Ulusal Konferans kararları vb..." (sf.:4).

Komünistleri reel sosyalizmle karşı karşıya getirme çabaları boşunadır. Ama bu, eleştiri ve tartışmaları engellemek için bir silah olarak kullanılmaya kalkışıldığında geri teper.

Görüşler açıklanabilir, politik hatlar açıklanabilir ama kişi ya da kurumlar açıklanamaz. SBKP'yi ve onun çeşitli organ ve kurullarını açıklamak gibi bir görev olamaz. (Ayrıca INF Anlaşmalarının bu kurullar arasında ne aradığını da anlayamadık.)

T. Öz, SBKP'yi ve reel sosyalizmi karşıma dikip beni ürküterek tartışmaktan vazgeçirmeye çalışacak yerde, Tezler konusunda ne düşündüğünü söylese daha yararlı bir iş yapmış olurdu.

Tezler'in sunuluş süreci ile ilgili olarak söylediklerim şöyle aktarılıyor: "Şimdi karşılaştığımız manzara şöyle oluyor: Bir grup bilim adamı, kendi aralarında tartışmış ya da tartışıyorlar, bu tezleri Komünist Partilerine götürüyorlar, bunlar tezlere 'kuşkuyla bakıyor', kimi noktalarda kesinlikle karşı çıkıyorlar. Elde ne kaldı? Tartışılan, kuşkuyla bakılan ve bazı noktalarına kesinlikle karşı çıkılan tezler!..." (sf.:4). T. Öz bunun böyle olmadığını Tezler'in tartışılmak üzere sunulmadığını, kimi komünist partilerinin bu Tezler'i 'kuşkuyla' karşılamadığını, kimi noktalarına karşı çıkmadıklarını ise açıkça öne süremiyor. Bunun yerine Gorbaçov da buna benzer şeyler söylediğine ve Sovyetler Birliği'nde 'başka şeyler de' yapıldığına göre, dünya komünist hareketinin bu Tezler'i onaylamaktan başka çaresi kalmadığını, aksi takdirde glasnost'a, perestroyka'ya ve reel sosyalizme karşı çıkılmış olacağını söylüyor. T. Öz yanılıyor.

Öncelikle bu Tezler, komünist harekete tartışılmak üzere sunulmuştur. Yazmış olduğum ve T. Öz'ün de okuduğundan kuşku duymadığım yazıda yaptığım birçok alıntıyla bunu net bir biçimde kanıtladığımı sanıyorum. Yineleme pahasına da olsa iki küçük 'ayrıntı'ya hatırlatayım: *Yeni Açılım* dergisinin Ağustos 1988 tarihli 4. sayısında yer alan ve SBKP MK'ne bağlı Toplumsal Bilimler Akademisi akademisyenleri tarafından hazırlanmış olan "Günümüz Dünyasında Toplumsal İlerleme" yazısının alt başlığı "Tartışma İçin Tezler"dir. Y. Karasin başkanlığında bir grup akademisyen tarafından kaleme alınan ve Yeni Açılım'ın Eylül 1988 tarihli 5. sayısında yer alan "Diyalog-İşbirliği-Ortaklık-Bağlaşıklık" yazısının alt başlığı da "Tartışma Tezleri"dir. Sürdürmeye gerek görmüyorum.

Çeşitli komünist partileri de bu Tezler'i tartışırken Tezler'e 'kuşkuyla' yaklaşmış ve 'kimi noktalara kesinlikle karşı çıkmış'lardır. Bunu da uydurmuyorum. Merak edenler, komünist partilerinin WMR'deki temsilcileriyle SBKP MK'ne bağlı Toplumsal Bilimler Enstitüsü bilim adamaları arasındaki tartışmaları *Dünyaya Bakış* dergisinin Temmuz 1988 tarihli 3. sayısından okuyabilirler. Ben, yalnızca, bu tartışmanın kapanış konuşmasında J. Arisal'ın söylediklerinden bir bölümü aktarmakla yetineyim: "Tartışmalarda tam bir görüş birliği egemen değildi, tam tersine *sert tartışmalar oldu*... Toplumsal Bilimler Enstitüsü'nün tezlerinde belirli bir *kuşku* uyandıran, hatta itiraz edilen bir dil kullanılıyordu, yeni gelişme ve *görüşlere yer veriliyordu*. (1) J. Arasal'a mı inanıyım, T. Öz'e mi?

Bu tartışmalar sırasında da, hiçbir SBKP üyesi akademisyen, Tezleri tartışan, karşı çıkan insanlara, T. Öz gibi, "Sovyetler Birliği'nde tartışmaktan başka şeyler de yapıldığını" söylememiş ve "Peki siz SBKP'yi, MK'yı, PB'yi, INF Anlaşmalarını, 27. Kongre'yi, 19. Ulusal Konferans'ı nasıl açıklaya-

(1) *Dünyaya Bakış*, s.:3, sf.: 50, altını ben çizdim.

caksınız?" diye sormamıştır. Belki T. Öz'ün yazısını okuduktan sonra sorarlar.

T. Öz, bize, nelerin tartışıldığını anlatabilmek için Prof.A.Galkin'den bir alıntı yapıyor: "Bu (teorik) çalışmaların görevi, oluşmuş olan durumun *özünü kavramak*, olup bitmekte olan süreçlerin *yönünü* ve yoğunluğunu *öngörmek* ve bunlara *uygun yönelim* belirlemek...tir. " (2) Görüldüğü gibi A. Galkin, durumun özünün kavranmış, sürecin yönünün öngörülmüş ve buna uygun yönelimin belirlenmiş olduğunu söylemiyor. Üstelik T. Öz'e karşın, aynı Galkin, yazımda da vurguladığım gibi, aynı yazısında şöyle diyor: "Bu sorulara ilişkin tartışmaların daha yeni başladığını varsayıyoruz?" (3)

Tezler'e bağlı olarak tartışma hâlâ sürüyor. Dünyaya Bakış dergisinin Ekim 1988 tarihli 6. sayısında Büyük Britanya Komünist Partisi Yürütme Komitesi'ne bağlı Ekonomik Komisyon üyelerinin bir tartışması yer alıyor: "Uluslarötesi Şirketler Denetlenebilir Mi?". Yazı okunduğunda bu konuda değişik görüşlerin öne sürüldüğü görülüyor. Ayrıca, aynı derginin Kasım 1988 tarihli 7. sayısında "Çeşitlilik İçinde Birliğin Anlamı" başlıklı bir yazıda da, Büyük Britanya Komünist Partisi Politik Yürütme Komitesi üyesi Gery Pocock ile ABD KP Ulusal Yürütme Kurulu üyesi James West tartışıyorlar ve iki farklı yaklaşım sergiliyorlar. ABD KP MK Genel Sekreteri Gus Hall de T. Öz'e pek aldırmayıp Tezler'i tartışmaya, üstelik karşı çıkmaya "cüret" ediyor, "cahilliğinden" olsa gerek. (4)

Bu arada, sözkunusu Tezler yalnızca değişik komünist partileri arasında değil, tek tek komünist partileri içinde de tartışılmaya devam ediliyor. Örneğin *Dünyaya Bakış* dergisinin Kasım 1988 tarihli 7. sayısında yeralan ABD KP Ulusal Komite üyesi ve Ekonomik Komisyon başkanı Viktor Perlo'nun "Yirmibirinci Yüzyıla Doğru - Militarizm Olmadan Kapitalizm Var Olabilir mi?" başlıklı yazısında, başlığa ilişkin bir dipnotta şöyle deniliyor: "Burada dile getirilen görüşler, ABD Komünist Partisi içerisinde hâlâ sürmekte olan tartışmayı yansıtmaktadır. Bu karmaşık ve önemli konunun bütün yönlerine ilişkin olarak kapsamlı bir tutum henüz belirlenmemiştir." (5) "Tez" kavramının, tartışmayı ve karşı çıkabilmeyi zaten içerdiğini belirterek bu konuyu notlamak istiyorum.

Demek ki, bu konularda düşünce belirtilmesi, mutlaka glasnost'a, perestroyka'ya, SSCB yürütme gücüne karşı çıkmayı gerektirmiyor. Sovyetler Birliği'nin iç işlerini en iyi Sovyet komünistleri bilirler. Dolayısıyla bu konudaki en verimli tartışmalar SBKP içinde yürütülebilir. Bizim tartışmakta olduğumuz şey, Sovyetler Birliği'ndeki uygulamalar değil, toplumsal gelişme ve komünistlerin dünya

(2) *Yeni Açılım*, s.:5, abç
(3) *Yeni açılım*, s.:5, sf.: 57
(4) *Görüş*, s.:23, WMR 88/5'ten çeviri
(5) *Dünyaya Bakış*, s.:7, sf.: 25, abç

Toplumsal gelişme ve komünistlerin dünya ölçüsündeki anlayışlarına ilişkin tartışma ile reel sosyalizmi karşı karşıya getirme çabaları, sonuçsuz kalmaya mahkumdur. SBKP yeni programının onaylandığı 27. Kongre.

ölçüsündeki görevleriyle bağlı genel anlayışlardır. Eğer SBKP ya da Gorbaçov bu genel anlayışlarla ilgili görüşler öne sürerlerse, bu konudaki görüşümü belirtmeyi de proletarya enternasyonalizmi çerçevesinde görev bilirim. Nitekim eğer, T. Öz yazımı dikkatli okusaydı, M.S.Gorbaçov'un böylesi bir alıntısının yapıldığını ve bu görüşe karşı çıkıldığını görecekti. (6) Bu noktada T. Öz'e şunu sormak yerinde olacak: M.S.Gorbaçov, dünya komünist hareketinde neyi temsil ediyor? Yürütme gücünü mü, yoksa eşit haklı partiler arasında süren bir tartışmada bir partinin görüşlerinin temsilciliğini mi?

Tahrifat iddiası doğru mu?

T. Öz, neyin tartışıldığını anlattıktan sonra, yazımda aktardığım alıntılarda tahrifat yaptığımı ileri sürüyor. Şöyle diyor: "Bunu kanıtlayan deneyimler bir yana bırakılsa bile, kendi görüşlerine haklılık temeli kazandırmak için tahrifata varan yönelimlere yine de girmemek gerekirdi." (sf.: 6). T. Öz, iki noktada tahrifat yaptığımı öne sürüyor. Birinci nokta, toplumsal yenilenmeyle ilgili. Bu konuda yaptığım alıntıyı, yorumumu ve kendi görüşümü belirttiğim bölümü aynen aktarıyorum: "...o zaman temel olarak *tüm dünyanın* uzun, çot varyantlı, farklı for-

(6) *10 Eylül*, s.:1, sf.:27

masyonlu ve olabildiğince daha uyumlu bir *gelişimin*in teorik modelinin kurulması ihtiyacı doğmaktadır." (7) "Zamanımızın mevcut buyrukları, insanlığın sosyal yenilenmesinin önceden varolan biçim ve yollarını büyük ölçüde değişikliğe uğratıyor, yenilerini yaratıyor. Ulusal devrimci patlamalar sonucu *ülkelerin bir sistemden diğerine doğru yer değiştirmeleri insanlığın sosyal yenilenmesinin biçim ve yollarının yalnızca 'özel bir olayı' durumuna dönüşüyorlar.* Anlaşıldığı kadarıyla, toplumsal formasyonların yer değişimi çok çeşitli geçiş biçimleriyle ve önceden tahmin edilenden daha geniş bir tarihsel dönemde gerçekleşmekle kalmayacak, aynı zamanda bu süreç, toplumsal yaşamın yeni biçimlerinin üstünlüğünün dünya topluluğunun gözü önünde kanıtlanması yoluyla, uluslararası topluluğun yaşamının her alanındaki bir sıra dönüşümler kanalıyla, global bir düzeyde de yaşanacaktır."(8) Bu söyleneni şu şekilde yorumlamışım: "Demek oluyor ki toplumsal gelişme artık sınıf savaşımları ve toplumsal devrimler yoluyla değil, varolan sosyoekonomik formasyonların birbirini etkilemeleri yoluyla, reformlarla, global bir biçimde olacaktır." (9) Alıntıda ya da yorumlanışında tahrifat olup olmadığına okur kendi karar versin. Daha sonra da bu konuyla ilgili kendi görüşümü belirtirken şöyle demiştim: "Günümüzde toplumsal devrimler insanlık gelişmesinin 'özel durumları" değil, genel yasallığıdır. (10). Bu son cümleyi aktaran T. Öz, bu görüşümü nasıl yorumluyor? "Böylece kendi devrim anlayışlarını da ele vermiş oluyorlar. Onlara göre, devrimin devrim olabilmesi için "devrimci patlamalar" olması gerekiyor." ve ekliyor: "İşte bu yüzden kişi ve örgütlerin devrim yapamayacağı bu diyalektik yasaya dayanılarak söylenir." (sf.: 6). T. Öz'e göre, ben, devrimin devrim olabilmesi için devrimci patlamaları şart görüyormuşum ve kişi ve örgütlerin devrim yapabileceklerini öne sürüyormuşum! Bunları nerede yazmışım? Hangi sözlerimden bu anlam çıkıyormuş? İşte asıl tahrifat T. Öz'ün bu yaptığıdır.

Bizim tartışmakta olduğumuz şey, Sovyetler Birliği'ndeki uygulamalar değil, toplumsal gelişme ve komünistlerin dünya ölçüsündeki görevleriyle bağlı genel anlayışlardır.

Tahrifat yaptığım öne sürülen ikinci nokta emperyalizmin militarist niteliğiyle ilgili. T. Öz şöyle diyor: "... terimi çarpıtmayla "militarist olmayan emperyalizm" şekline dönüştürülüyor... Bu nedenle bilim dışı tanımlamayı, "militarist olmayan emperyalizm"i rahatlıkla söylenmiş gibi kullanıyor."(sf.: 6). Demek ki kimse militarist olmayan emperyalizmden söz etmiyor, keşke öyle olsaydı! Bakalım öyle mi? "Tüm bunlar bize göre, ekonominin militarizasyonunun ciddi biçimde gelişmiş olduğu ülkelerde bile bu sürecin tersine çevrilebileceği konusunu gündeme getirmeyi olanaklı kılıyor. Kuşkusuz buralarda askeri üretimin sivil üretime çevrilmesi kolay bir sorun değildir. Ancak sağduyulu, realist b*ir çözüm bulunabilir.*" (11) "... insanlığın sağ kalması, yalnızca nükleer silahların kontrolü, azaltılması ve hatta yokedilmesi yoluyla garanti altına alınmıyor. Ekonomik yapı da da *militarizmi tümüyle yok eden* derin bir yeniden yapılandırma (perestroyka) gereklidir." (12). "Anti-tekel demokrasiden önce gelen, onun için elverişli koşulları yaratan, *kapitalist gelişmenin militarist olmayan bir "modil"i* uğruna mücadele stratejik konseptinin ana doğrultuları burada belirginleşiyor." (13). Eğer T. Öz bu alıntılarda -tüm bu alıntılar yazımda da yer alıyordu- 'militarist olmayan emperyalizm'i hâlâ bulamıyorsa Gorbaçov'un, Toplumsal Kurtuluş dergisinin Aralık 1987 tarihli 6. sayısında yer alan, "Yolumuz Ekim'in Yolu, Öncülerin Yoludur" başlıklı konuşmasına baksın. Gorbaçov şöyle diyor: "Yeni düşünce biçimimiz, silahsızlanma çerçevesinde kapsamlı bir güvenlik sistemine ihtayaç olduğu ve böyle bir sisteme erişmenin mümkün olduğunu genel olarak kanıtlamamıza yardım etmiştir. Şimdi kanıtlamamız gereken ise bu amacın gerekli ve uygulamaya geçirilebilir olduğudur. Biz istenen etkiyi rekabet, çelişkiler ve çatışan çıkarlar yoluyla yaratabilecek, güçlerin karşılıklı etkileşim yasalarını ortaya çıkarmalıyız. Bu bağlamda, Leninist açıdan bakarak ve Leninist kuramı kullanarak bir takım önemli soruları sormaya başlamalıyız..

"*İlk soru savaştehlikesinin başlıca kaynağı olan emperyalizmin doğası ile ilgilidir.* Dış faktörlerin sosyal sistemin doğasını değiştiremeyecekleri bilinen bir gerçektir. Fakat dünyanın bugün erişilen gelişme aşamasında, karşılıklı bağımlılık ve bütünleşme düzeyinde, emperyalizmin doğasını etkilemek ve onun en tehlikeli boyutlarını engellemek mümkün müdür?

"Bir başka deyişle sadece egemen sınıfların çıkarlarını ve kapitalist sistemin temeli olan benmenkezci yasaların işleyişi ile ortaya çıkan yıkıcı etkilerin alanını kısıtlamak için, evrensel insanı değerlerin en büyük önceliğe sahip olduğu bütünsel dünyada işleyen yasalara güvenilebilir mi?

"*İkinci soru* da birincisiyle bağlantılıdır: Kapitalizm militarizmden kurtulabilir ve ekonomik ortamda onsuz işgörebilir ve gelişebilir mi? Ekonomiyi sivil üretim doğru değiştirmeki çin Batı'yı dönüştürme programları hazırlamaya ve karşılaştırmaya çağırmak, bizim hesabımıza çılgınca bir aldanma değil mi?" (sf.: 48).

Ayrıca bu konuda T. Öz'ün *Yeni Açılım*'da yayınlanan M. Taş'ın yazısını okumasını salık veririz. Sonuç olarak, herhangi bir tahrifat yapmadığı-

(7) *Yeni Açılım*, s.:4, sf.: 57, abç
(8) *Yeni Açılım*, s.:4, sf.: 43, abç
(9) *10 Eylül*, s.:1, sf.:28
(10) *10 Eylül*, s.:1, sf.: 35

(11) *Yeni Açılım*, s.:1, sf.:76-77
(12) *Yeni Açılım*, s.:4, sf.: 40, abç
(13) *Yeni Açılım*, s.:4, sf.: 62, abç

mız ortada. Zaten buna gerek de yok, Tezler o kadar açık ve net ki!

Yukarıda, benim görüşlerimle ilgili olarak esas tahrifatı T. Öz'ün yaptığını söylemiştim. T. Öz, bununla da yetinmeyip Gorbaçov'un sözlerini de tahrif ediyor. Alıntıyı aktarıyoruz: "Günümüz dünyasının, karşılıklı olarak bağımlılığı sonucu tüm halklar, bir tek halata bağlı bir dağcı grubuna benzetilebilir." (M.Gorbaçov, Glasnost Asıl Neyi İstiyorum?). T. Öz aktardığı bu sözleri nasıl açımlıyor? "İkincisi, değişik sistem ve inanışlara sahip uluslar, halklar; dağa tırmanırken birbirine bağlı dağcı gruplarına benzetilebilir?" (sf.: 2) İşte tahrifat böyle yapılır.

Bir noktaya daha açıklık getirmek gerekiyor. T. Öz şöyle diyor: "Burada şu gerçek atlanmıştır: TARTIŞMALAR AYRILIKLARIN TEMELİ GİBİ ALINMAMIŞTIR. Sovyetler'deki bilim adamları olsun veya öteki tartışanlar olsun, "ihanet" ya da "revizyonizm" gibi ayrılma ve ayrı çalışma edebiyatının kavramlarını kullanmamışlardır.

"Çünkü, ortak payda, BİRLİK ve BİRARADA olmaktır.

"Kısaca, burada tartışma olayına yaklaşım perspektifleriyle yazarların yaptıkları çelişkilidir. (sf.: 13)

Birinci olarak yazımın hiçbir yerinde "ihanet" gibi bir kavram kullanılmamıştır. Tezler "ihanet" olarak değerlendirilmemiştir. İkinci olarak, Tezler'i tartışan kimi komünist partisi sözcülerinin değerlendirmelerinde şöylesi nitelemelere yer veriliyor: "Tezleri hazırlayanların ısrarla sürdürdükleri bir şey varsa, o da *Marksizm'dem uzaklaşan görüşler* ileri sürmektir."(14); "Her defa neden yeni bir şeyden söz ediyoruz? Eski düşünceler ile yeni düşünceler arasında yarım yapılması, klasik görüşlere karşı önyargıyla yaklaşmaya yol açabilir, *revizyonizmi teşvik edebilir.*"(15). Üçüncü olarak, "yazarlar" Tezler"le karşılaştıklarında ne yapmışlardır? Uluslararası komünist hareketten ayrılıp gitmişler midir yoksa Tezler'i sunanların perspektiflerine uygun mu davranmışlardır? Ben, uluslararası komünist hareketin Tezler'le ilgili amaçladıklarına uygun olarak, bizzat Tezler'de belirtildiği gibi yaratıcı bir tartışmaya temel oluşturmak üzere kendi görüşlerimi alçakgönüllü bir üslûpla belirtmeye çalıştım. Bu benim enternasyonalist görevimdi. Yalnızca görevimi yerine getirdim. T. Öz'e rağmen de getirmeyi sürdüreceğim.

Biçim ve yöntemle ilgili bu girişten sonra, T.Öz'ün gerek yazımda eleştirdiğim Tezler konusunda, gerekse eleştirilerim konusunda öne sürdüğü "düşünce"leri irdelemeye geçebilirim.

Sınıf karşıtından partner olur mu?

T. Öz, dünya çapındaki sorunların çözümü için karşıt güçlerin işbirliğini gerekli görüyor, bunun 'maddi koşulları' olduğunu söylüyor. (sf.: 2). Ve bu maddi koşulları sıralıyor: "Bilimsel-teknik devrim, üretimin öznesini hızla değişikliğe uğratıyor. Emeğin entellektüel ve teknik düzeyini yükseltiyor. Bilgisayar kullanımı, otomasyon, genetik mühendisliği, kimya, ostrofizik hızla gelişiyor. Bu, insanın etkinliğini, kültürel düzeyinin yükselmesini sağlıyor.

"İnsan uygarlığının topyekun korunmasını, işçi sınıfı ve onun erkteki kanadı olan sosyalist ülkeler tek başlarına sağlayamazlar. İşçi sınıfının enternasyonalist hareketi, insanlığı sömürüden koruma gibi, önemli tarihsel görevinin önüne, günümüzdeki aciliyetinden ötürü; "insanlığın ve insan soyunun korunması" görevini koruyor. "İnsanlığın geleceğini tehlikeye atan gücün, genel olarak tekelci burjuvazi değil, "onun militarist endüstriyel fraksiyonu" olduğu görülüyor." (sf.: 2)

Özetlersek, insanın etkinliği ve kültürel düzeyi yükseldiği için, insan uygarlığını işçi sınıfı ve onun erkteki kanadı olan sosyalist ülkeler tek başlarına koruyamayacakları için, insanlığı tehlikeye atan güç tekelci burjuvazinin "militarist endüstriyel fraksiyonu" olduğu için, sınıf karşıtlarıyla işbirliği gerçekleşebilir ve gerçekleştirilmelidir deniliyor.

İnsanların etkinliklerini ve kültürel düzeylerinin yükselmesi hiç bir şekilde sınıf karşıtları arasında işbirliği için maddi temel oluşturmaz. Böyle demek, eskiden sınıf karşıtlarını işbirliği yapamamasının nedeni cahil olmalarıdır demektir. Oysa egemen sınıflar her zaman, kültürel açıdan, ezilen sınıflardan daha üst bir kültürel düzeyde olagelmişlerdir. Bunun ekonomik temelleri vardır. Ama egemen sınıfların bu yüksek kültürel düzeyleri hiçbir zaman onların ezilen sınıflarla işbirliği yapmaların ayol açmamıştır. Asilzadeler toprakla yoğrulan serflerden çok daha kültürlüydüler, ama, bu nedenle serflerle işbirliği yapma arzusu göstermediler. Kültürel düzeyin yükselmesi sınıfsal çelişkileri törpülemez. Tam tersine eğer ezilen sınıfın da kültürel düzeyi yükseliyorsa, bu, onların sınıfsal çıkarlarının daha çok bilincine varmalarına ve kendilerini uysal bir sınıf ulaşmacılığına, sınıflar arası barışa davet eden egemen sınıfıa daha da bilinçle karşı çıkmalarına yol açar. Kültürel düzeyin yükselmesi sınıf savaşımlarının daha da belirginleşmesine yol açar.

Kültürel düzeyin yükselmesi sınıf savaşımlarının daha da belirginleşmesine yol açar.

İnsan uygarlığının topyekun korunması için sadece işçi sınıfının ve onun erkteki kanadı olan sosyalist ülkelerin verdikleri savaşımın yeterli olmaması nesnel bir olgudur. Ancak buradan hareketle sınıf karşıtlarıyla işbirliği gerektiği gibi bir sonuca varmak olanaksızdır. İşçi sınıfının dışındaki tüm sınıf ve katmanlar, onun sınıf karşıtı değildir. Hiçbir stratejik aşamada işçi sınıfının, örneğin yoksul köylülükle ya da aydınlarla yaptıkları işbirliği sınıf karşıtıyla işbirliği demek değildir. Bu sorun işçi sınıfı biliminde sınıfsal ve politik bağlaşıklar bağlamında ele alınmış

(14) Bert Romelson, BBKP, *Dünyaya Bakış*, s.:3, sf.: 45, abç

(15) Jose Lava, Filipin KP, *Dünyaya Bakış*, s.:3, sf.: 45, abç

Anti-Hitler Koalisyonu: Churchill, Roosevelt ve Stalin Yalta'da. Tarih, 4 Şubat 1945.

ve temel bir konu olarak her dönemde derinlemesine irdelenmiştir. Bağlaşıklıklar konusu her stratejik aşamada komünist partisi tarafından somut bir biçimde çözümlenir. Demek ki, işçi sınıfı açısından bağlaşıklıkların gerekliliği de sınıf karşıtıyla işbirliği için bir maddi temel oluşturmaz.

Öte yandan insanlığın geleceğini tehlikeye atan gücün tekelcilerin bir bölümü olduğu şeklindeki bir saptama bile, yalnızca karşıtın sınıfsal bileşiminde bir daralmayı dile getirir, karşıtla işbirliği için temel oluşturmaz.

Bu noktada, yineleme pahasına da olsa, karşıt kavramını biraz açmak ve ayrıca sınıfsal çıkarlar ile politika arasındaki bağa da değinmek gerekecek.

Doğada, toplumda ve insan düşüncesinde işleyen süreçler ve varolan çelişkiler birbirine girmiş birbirleriyle kesişen, birbirini koşullandıran bir yumak oluştururlar. Biz, herhangi bir süreci ve bu süreçteki birçok çelişkiyi çözümlerken yüksek düzeyde soyutlama yaparız. Bir süreci diğerlerinden, bu süreçteki bir çelişkiyi de diğer çelişkilerden kopararak ele alırız. Karşıtlar, bir çelişkide çelişen yanlardan herbiridir. Karşıt kavramının genel ve soyut bir içeriği yoktur. Evrendeki her nesne, olgu ve süreç potansiyel birer karşıttır. Dolayısıyla, karşıt kavramı ancak bir süreci diğerlerinden soyutlayıp özel olarak incelediğimizde somut bir içerik kazanır. Böyle bakınca önümüze koyduğumuz her süreçte, politika diliyle söylersek, her stratejik aşamada, karşıtlar somut olarak yeniden belirlenir. Dolayısıyla, örneğin burjuva demokratik devriminde karşıt feodallerdir; bu aşamada işçi sınıfı, burjuvazi, köylülük karşıtları olan feodal beylere karşı işbirliği yapabilirler, ama bu işçi sınıfının "karşıtı" burjuvaziyle sınıf işbirliği yapması anlamına gelmez. Anti-faşist mücadelede karşıt faşizmin somut sınıfsal temelidir. Emperyalizm çağında, anti-tekel mücadele sürecinde karşıt tekellerdir, tekelci burjuvazidir; işgal altındaki bir ülkede, ulusal kurtuluş savaşımı sürecinde karşıt işgalci güçler ve onların işbirlikçileridir.

Açıkça görülebilceği gibi, yukarıda söz konusu edilen süreçlerden hiçbirinde, burjuvazi, bir bütün olarak karşıt kavramının içeriğiyle birebir çakışmamaktadır. Bununla birlikte ne burjuva demokratik devrimini öngören V.İ.Lenin, ne faşizme karşı savaşım döneminde Komintern ya da G. Dimitrov, ne de anti-tekel mücadeleyi stratejik hedef olarak belirleyen hiçbir komünist partisi, söz konusu süreçlerde sınıf karşıtıyla işbirliğinden, partnerlikten söz etmemiştir. Çünkü bu süreçlerden her birinde karşıt, savaşım verilen ana güçtür.

Bu bağlamda, T.Öz'ün birkaç yerde yinelediği anti-Hitlerci koalisyon örneğini de açmak gerek. Anti-faşist mücadele sürecini ele aldığımızda, özellikle G. Dimitrov'un klasik tanımıyla birlikte düşündüğümüzde bu sürecin karşıtları nasıl somutlanabilir? Bir yanda tekelci burjuvazinin en gerici, en saldırgan, en emperyalist kesimi, diğer yanda da anti-faşist güçler birbirlerinin karşıtıydılar. Sosyalizmin kuruluşunun tamamlanması kadar geçecek süreçte, yani kapitalizmden sosyalizme geçiş sürecinde bütünüyle bu süreç gözönüne alındığında işçi sınıfının karşıtı burjuvazidir. İşçi sınıfı bu sürecin, ama yalnızca bu sürecin sona erdirilmesi amacıyla burjuvaziyle işbirliği yapamaz. Bunun dışında her stratejik aşamada göz önüne alınan süreç farklıdır ve bu süreçlerin herbirinde bütün olarak burjuvazi karşıt olmayabilir. O zaman da bu süreçlerde zaten karşıt bir bütün olarak burjuvazi olmadığından, burjuvazinin kimi kesimleriyle işbirliği yapılmasının hedeflenmesi olasıdır. Anti-Hitler koalisyonda da karşıt faşizmine karşı kimi burjuva kesimleriyle işbirliği yapılmış olması, söz konusu stratejik aşamada karşıtla işbirliği yapılıyor anlamına gelmez.

T. Öz, bunu bir türlü kavrayamadığından şöyle diyebiliyor: "Dikkat çekici olmaya devam eden bir nokta da, burjuvazinin bazı kesimlerinin barış savaşımına katılmalarının olanaksız olduğunun neden gösterilmediği ya da açıkça denilmediği konusudur. Bu bir paradokstur..." (sf.: 9). Öncelikle, paradoks kelimesinin yanlış kullanıldığını söylemeliyim. Paradoks, doğru gibi görülen iki önermenin birbirini dışladıkları, çıkışsız gibi görülen durumlar için kullanılır. T. Öz, burada paradoks değilde çelişki olduğunu belirtmek istiyor olsa gerek. Oysa ortada hiçbir çelişki yok. Yukarıda açıklamaya çalıştığım gibi, ben barış savaşımında kimi burjuva katmanlarının da yeralabileceğini kabul ediyorum. Karşı çıktığım şey bunun karşıtların birliği olarak nitelendirilmesi ya da karşıt kavramının içeriğinin boşaltılarak, sınıfsal temelinden koparılan bir barış savaşımına her sınıftan insanın katılmasının hedeflenmesidir. Barış savaşımının soyut çağrılar düzeyine indirilmesidir.

Bu anlamda ele alındığında insanlığın geleceğinin korunması sürecinde, insanlığın geleceğini tehlikeye atan güç, T. Öz'ün de belirttiği gibi 'genel

olarak tekelci burjuvazi değil, onun militarist endüstriyel fraksiyonu' olarak somutlansa bile, bu süreçte karşıtlar askersel sanayi kompleksi ile barış güçleridir. Barış savaşımında bu iki gücün işbirliğinden söz edilemeyeceğine göre karşıtların 'partner'liğinden söz etmek de anlamsızdır. Zaten genel olarak herhangi bir süreçte, bu süreci belirleyen çelişkinin karşıtları arasında, çelişkinin çözümü yolunda bir işbirliğinden söz etmek, felsefi ir kategori olarak karşıt kavramını anlamsızlaştırır. O yüzden de, sınıfların varlıklarını sürdürdükleri koşullarda toplumsal bir çelişkinin çözümünde karşıtların işbirliğini öne sürmek diyalektik materyalizmin çelişki, uzlaşmazlık, karşıtlık anlayışını ve sınıfsal yaklaşımı terk etmek olur. Geriye bir tek açıklama kalıyor o da, gerçekten barış savaşımının özünde sınıf savaşımı olduğundan vazgeçilmesi ve bu çelişkinin çözümünün sınıfsal güçler temelinde değil, "sağduyu ve gerçekçilik" temelinde aranmasıdır.

Burada sorun şu noktada belirginleşiyor. Barış savaşımı "öz" olarak sınıfsal; barış savaşımında karşıt bir politika değil, tekelci burjuvazinin bir fraksiyonu. Dünya ölçüsünde baktığımızda, sosyalist ülkelerin, kendi ülkelerinde erk için mücadeleleri olmadığı için sorunu insanlığın geleceğinin korunması bağlamında formüle ederek barış savaşımındaki karşıtları yukarıdaki biçimde dile getirmeleri, henüz erk için mücadele eden ülklere komünistlerinin kendi ülkeleride bu karşıtlığın bire bir izdüşümünü aramaları hatasına yol açmamalıdır. Böylesi ülkelerde, gerçekte büyük önem taşıyan barış savaşımını, varlıklarının gereği olan erk mücadelesiyle uyumlu kılmak, komünistlerin enternasyonalist görevleriyle kendi "ulusal" çerçeveleri içinde yürüttükleri mücadeleyi uyumlu kılmalarının somut dışa vurmu biçimini oluşturmaktadır. Uluslararası ile ulusal arasındaki diyalektik bağ sorunu böylesi ülkelerde, erk için mücadele sürecinde işçi sınıfı etrafında emperyalizme, finans oligarşisine karşı mücadelede en geniş kesimleri, barış savaşımının yarattığı yeni olanaklardan da yararlanarak birleştirmekten geçiyor. Dolayısıyla sınıf karşıtıyla partnerlik, ülke içinde yürütülen erk savaşımında sınıfların karşılıklı yeralımına birebir taşınır ve buna göre stratejik amaçlar saptanırsa, ülke içinde komünistlerin sınıf işbirlikçisi konumlarına düşmeleri kaçınılmaz olur. İşte diyalektik materyalizmden kopuşun politik düzlemde sonucu bu oluyor.

Değinilmesi gereken bir diğer konu da politika ile sınıflar arasındaki bağdır. Lenin 'politika ekonominin yoğunlaşmış ifadesidir' der. Bu kuşkusuz son tahlilde böyledir, ama mutlaka böyledir. Engels, Marksizm'in, ekonomik ilişkilerin son tahlilde tüm toplumsal ilişkiler alanında -bu arada politika alanında da- belirleyici olduğu düşüncesinin kabalaştırılmasına karşı çıkmış ve 'son tahlilde' belirlemesinin bizi ekonomist determinizmden ayırdığını belirtmiştir. Bir sınıfın iradesinin belirginleşmesi ve politik alana yansıması karmaşık bir mekanizmanın sonucudur. Kapitalist düzen içinde, işçilerin, salt içinde bulundukları üretim süreci nedeniyle kendiliklerinden ulaşabilecekleri bilinç sendikal bilinçtir. İşçi sınıfının "kendisi için sınıf" olduğu bilincine varması komünist partisinin faaliyetleriyle olanaklı olabilir. Komünist partisinin politikasına içerik kazandıran şey de işçi sınıfının genel ve uzun vadeli çıkarlarıdır. Yani politika alanında yeralan tüm akımlar son tahlilde sınıfların çıkarlarının şu ya da bu biçimde yansımasıdırlar. Bu anlamda bir politikaya karşı çıkmak, kabalaştırılmadan ele alındığında, bir sınıfsal güce karşı çıkmak demektir. Aynı şekilde bir iktidarın politikasına karşı olmak, o politikanın sahibi olan sınıf, zümre ya da sınıfsal bağlaşıklığın iktidarına karşı olmaktan koparılamaz.

T. Öz'ün yazısında açıklığa kavuşmamış olan bir başka nokta da silahlanmanın nedenleri ve militarizm ile emperyazilm arasındaki bağlar konusudur. Daha önce, Tezler'de kimi yazarların 'kapitalizmin militarist olmayan bir modeli için mücadele'yi öngördüklerini belirtmiştim. Yazımda, militarizmin emperyalizmin özünden kaynaklandığını söylemiş ve dolayısıyla emperyalizm çağında kapitializmin militarist olmayan bir gelişme modelinden söz edilemeyeceğini ileri sürmüştüm. T. Öz, militarist olmayan bir emperyalizmden söz etmenin bilim dışı olduğunu kabul eder görünüyor, ardından da tekelciliğin bu denli gelişmiş olduğu, tekeller ile devletin içiçe geçmiş olduğu bir emperyalist yapılışmada tekelci finans oligarşisi içinde militarizme karşı olma potansiyel taşıyan güçlerden söz ediyor, dahası bunu yaparken de ABD KP Ulusal Komitesi üyesi Viktor Perlo'dan bir cümle aktararak görüşlerine haklılık kazandırmaya çalışıyor. V. Perlo'nun konuyla ilgili yazısı "Militarizm Olmadan Kapitalizm Var Olabilir mi?" başlığıyla *Dünyaya Bakış* dergisinin Kasım 1988 tarihli 7. sayısında yayınlandı. Perlo, anılan yazıda öncelikle 'basit ekonomi aritmetiği açısından' militarizm olmadan, kapitalizmin bir sistem olarak işleyebileceğinden sözediyor. (sf.: 28) İşte T. Öz'ün aktardığı alıntı da bu bölümde, 'basit ekonomi aritmetiği açısından' not edilmiştir. Nitekim yazar daha sonra söyle sürdürüyor: "Ne var ki, *kapitalizm açısından* bu durumun *siyasal sonuçları çok ağır olur,* ABD tekelci sermayesinin siyasal ve ekonomik iktidarının temeli çökerdi. Militarizmin ortadan kaldırılması, ABD tekelci sermayesinin artı-değer oranını hızla yükseltme olanağını sınırlar ve sonuç olarak, mali hiyerarşinin kârlarını azaltırdı.

"Militarizmin ortadan kalkmasıyla değişen siyasal ortamda, CİA'nın FBI'nın ve askeri çevrelerin genel olarak kamuoyu, özel olarak işçi hareketi üzerindeki etkisi azalırdı. AFL-CIO'nun Uluslararası Bölümü işçi karşıtı, anti-Sovyet ve antikomünist güçlerin et-

Sınıfların varlıklarını sürdürdükleri koşullarda toplumsal bir çelişkinin çözümünde karşıtların işbirliğini öne sürmek diyalektik materyalizmin çelişkili uzlaşmazlık, karşıtlık anlayışını ve sınıfsal yaklaşımı terk etmek olur.

kisi zayıflardı. Yığınların yaşam koşullarının kötüye gitmesi sürecini tersine çevirmek amacıyla işçi sınıfının siyasal ve ekonomik etkinliği akaçınılmaz olarak güçlenirdi. Bu potansiyelin farkında olmak, *tekelci sermayenin hemen hemen her kesiminin* askerileştirilmiş bir ekonomiye destek vermesine yol açan önemli bir etkendir. "Olağanüstü bir üsler ağına, baskıcı kukla diktatörlükler topluluğuna, birçok hükümet üzerinde baskı yapabilme gücüne sahip olan Amerika Birleşik Devletleri'nin açıktır ki, dünya ölçeğindeki kuvvet mevzileri çok zayıflardı. Anti-emperyalist devrimlerin sayısı artabilir, sosyalizm yolunu seçen ülkelerin halkları günden güne çoğalırdı. Yeni-sömürgecilik, açık sömürgeciliğin yazgısını paylaşmak zorunda kalırdı...

Komünistler bu tehdidin nedenlerini bulmaya, bu süreçte yeralan etkenlerin içsel mi dışsal mı olduklarını saptamaya, eğer içsel ve sınıfsal ise, bu süreçte sınıfların nasıl mevzilendiklerini çözümlemeye, böylece saptanan baş düşmana karşı olası en geniş güçlerin bağlaşıklığını sağlayarak *savaşım vermeye* çalışıyorlar.

"Ayrıca, militarizmden arındırılmış, barışçı bir dünya ekonomisinin kaçınılmaz bir sonucu olarak, sosyalist ülkelerin olağanüstü büyüklükteki barışçı pazarları açıldığında, şüphesiz, önemli ekonomik kazanımlar elde edilirdi. Ama sosyalizmin üstünlüklerini, ABD işçilerinin gözleri önüne sermenin kapitalizme vereceği siyasal zarar büyük olurdu...

"Militarizm, tıpkı emeğin sömürülmesi gibi kapitalizmin bir niteliğidir. Militarizm zayıflatılabilir ya da hafifletilebilir ama kapitalist sistem devam ettiği sürece bütünüyle yok edilemez...

"Böylece, militarizmin kapitalizmin ayrılmaz bir parçası olduğu cümlesi, kaderci ya da bozguncu bir yaklaşımı dile getirmiyor. İşçiler sermayenin elinden nasıl kazanımlar koparabiliyorsa, dünyanın yığınsal barış güçleri gayretlerini birleştirdikleri ölçüde emperyalist militarizm karşısında daha da büyük zaferler kazanabilirler." (sf.: 30-31).

Konunun çok yönlü bir biçimde ortaya konulabilmesi açısından alıntıyı uzun tutmak zorunda kaldım. Yazarın da açık bir biçimde belirttiği gibi, emperyalizmin bir sistem olarak militarizm olmadan var olamayacağının söylenmesi hiç de pasifizm demek değildir. Tam tersine, bu tavır, barış savaşımını soyut insancıl çağrılar olmaktan çıkarıp, karşısına somut toplumsal bir güç koyarak bu savaşıma somut bir temel sağlar, onu güçlendirir.

Burada T. Öz'ün de kullandığı bir kategoriye değinmek istiyorum. 'Sağduyulu bir gerçekçi politikacıların, devlet adamlarının' nükleer yıkıma karşı olan güçler içinde yer alabileceğinden söz ediliyor. (sf.: 6). Sağduyu ve gerçekçilik sınıfsal kategoriler değildir. Oysa T. Öz, daha ileride, 'barış savaşımın öz olarak sınıfsal' olduğunu kabul ediyor. (sf.: 8). O zaman, öz olarak sınıfsal olan bir savaşımda gürin karşılıklı yeralımını çözümlerken sınıfsal olmayan kategoriler kullanılamaz. Nitekim, askersel-sanayi kompleksinin politik temsilcileri de -kendi sınıfsal çıkarları açısından- son derece sağduyulu ve gerçekçi davranabilirler, davranıyorlar da. Sınıflı toplumlarda, sınıf karşıtının sağduyulu ve gerçekçi olması bizim açımızdan hiç de olumlu olmayabilir. Çünkü o sınıf açısından sağduyu egemen sınıf olarak kendi ömrünü uzatmanın, sömürüsünü sürdürebilmenin en iyi yoludur. Finans oligarşisinin sağduyulu ve gerçekçi güçleriyle işbirliği yapmak, bizi onun sınıf işbirlikçisi haline getirerek ömrünü uzatmasına, sömürüsünü daha uzun süre sürdürebilmesine katkıda bulunmaya sürükler.

Sınıf karşıtıyla işbirliğinin somutlandığı bir başka nokta da T. Öz'e göre, ulusal kurtuluş savaşları alanıymış. Yazımda bu konuyla ilgili olarak şunları söylemiştim: "Üçüncü Dünya ülkelerinin dış borçlarının taşınmaz bir yük haline gelmesinde sosyalist sistemin ya da Üçüncü Dünya ülkeleri halklarının suçu olduğu nasıl söylenebilir?

"Tarihsel bir örnekle konuya daha da açıklık getirmeye çalışalım. Sömürgecilik, altın çağını yaşadığı dönemde, yaygınlığı açısından global bir sorundu. Sömürgeciliğin tasfiyesi, global bir sorun olması nedeniyle sömürgeci ülkelerle sömürge ülkelerin işbirliğiyle sağlanmadı. Anti-sömürgeci savaşımla - ki bu savaşım özde ulusal-sınıfsaldır- sağlandı."(16)

T. Öz, bu yazılanlara şöyle karşı çıkıyor: "Üçüncü Dünya ülkelerinin dış borçlarının taşınmaz yük haline gelmesinin suçunu bu halkların üstüne yıkanı bulmak için kafa yoracağımıza, bu borçları kimler, hangi sınıflar alıyor? Bu borçların ceremesini kimler çekiyor? Karşıt sınıflarla işbirliği üzerinde titizlenen sizler, nasıl olur da Üçüncü Dünya ülkelerini benzeşik sınıfsal bir toplum olarak düşünürsünüz?.. Sömürgecilik bazı halkların devrimci mücadelesi yanında Commenwealth ülkelerinin oluşmasında görüldüğü gibi anlaşmalar yoluyla yeni-sömürgecilik biçimine dönüştürülerek bu insanlığın en alçakça en bayağı sömürme biçimi çöktü. Peki, bu ülkelerde yaşayan milyonlarca insan yeni global sorunların nesnesi olmaktan kurtulmuş gibi mi görünüyor?" (sf.: 12). T. Öz bu sorulardaki yaklaşımının mantıki sonuçlarını tüm yanlarıyla kabullenmeye hazırsa aramızda fazlaca bir görüş ayrılığı kalmayacağı kanısındayım. Gerçekten de dış borç sorunu, esas olarak emperyalizm ve onun Üçüncü Dünya ülkelerindeki işbirlikçileri ile bu ülkeler halkları arasındaki çelişkinin bir ifadesi olduğundan, ancak bu sınıf akrşıtlarının mücadelesi yoluyla aşılabilir. Gerçekten de, Üçüncü Dünya ülkeleri benzeşik olmadığı gibi, dış borçları da bu ülkelerde emperyalizmin işbirlikçisi sınıflar alıyor. Ben, çelişkinin emperyalizm ile Üçüncü Dünya ülkeleri arasında olduğunun belirtirken, uluslararası komünist harekette yaygın olan kullanımı benimsediğim için eğer bu ülkelerin benzeşik bir toplum olduğu sonucu çıkı-

---

(16) *10 Eylül*, s.:1, sf.: 32)

yorsa, bu yanlışlığı T. Öz'ün sınıfsal netleştirmesi temelinde düzeltmeye hazırım. Ancak, global bir sorun olarak dış borç konusundaki bu sınıfsal netleştirmenin, sınıf savaşımı bağlamındaki sonuçların katlanmak da T. Öz'e düşüyor. Ancak T. Öz sömevrimci savaşımlar yanında anlaşma yoluyla da yeni sömürgecilik biçimine dönüştürüldüğünü öne sürüyor. Commenwealth türü anlaşmalar, karşıtlar arasında, yani sömürgeciler ile sömürülen halklar arasında yapılmış anlaşmalar değildir. Bunlar sömürülen halkların karşıtları olan emperyalizmin ve onun yerli işbirlikçilerinin bu halklara dayatmalarıdır. Ayrıca şuna da işaret etmek gerekir ki bir global sorunun çzümlenmesi insanlığı tüm diğer global sorunların ve yeni ortaya çıkacak olanların nesnesi olmaktan elbette kurtaramaz. Tersi yönde bir açıklama da yazımda yer almamıştır.

Arpa tanesi örneği üzerine

Bir başka konuda daha 'kendimizi ele vermişiz', T. Öz de bunu yakalamış. Bu konu global sorunlarla ilgili olarak arpa tanesi örneğinin yerine oturmadığı şeklindeki eleştirimdir. Yazımda şöyle diyordum: "Örnek Engels'indir. Özet olarak, bir arpa tanesini toprağa gömerseniz normal sürecin sonunda arpa bitkisi büyür ve birçok arpanız olur; ama süreç dışsal bir güç müdahale ederse, örneğin biri ekilen arpayı çiğnerse, artık süreç kesilir ve arpa marpa kalmaz.Bu örnek yeni politik düşüncenin savunucuları tarafından birçok yerde global sorunları anlatmak için verilmektedir ve global sorunlar arpa tanesini çiğneyen çizmeye benzetilmektedir... Eğer ele aldığımız süreç insanlığın evrimsel gelişmiyse -ki öyle- global sorunlar,yani nükleer silahlanma, Üçüncü Dünya ülkelerinin dış borçları, açlık, ekolojik sorunlar vb., bu sürece *dışsal sorunlar* değildir; tam tersine, bu sürecin doğal gelişiminin ürünleridir... O yüzden global sorunlardan söz ederken arpa tanesi örneğini vermek doğru değildir. (17). Bu görüşlere karşı T. Öz'ün eleştirisi şöyle: "Ne şaheser görüşler! Açalım: "Nükleer savaş sonuçları itibariyle (insanlığın yokolması) kuyruklu yıldızın çarpması ya da güneşin sönmesi arasında ne fark vardır. Burada sözkonusu olan arpanın (insanın) ne olacağıdır. Onu yokedecek olan şeyin, yüksek bir olasılıkla kendini tehdit mi ettiğidir. Bu tehditin içsel mi dışsal mı tartışması saçmalıktır." (sf.: 7). T. Öz, örneğin doğruluğunu-yanlışlığını, anlatılan düşüncenin özünü tartışmıyor. Üstelik tartışılmasını da saçma buluyor. Olabilir, eğer insan sözkonusu süreçte seyirci olarak yer alıyorsa onun için bu süreçteki etkenlerin içsel ya da dışsal olması önemli değildir. Seyretmekle yetinecek birisi için bizim çabalarımız saçma görülebilir. Oysa, komünistler nükleer bir felaketin dünyadaki tüm insanları yokedebileceğini öngörüyorlarsa, bu duruma seyirci kalmak onların işi olamaz. Komünistler bu tehdidin nedenlerini bulmaya, bu süreçte yeralan etkenlerin içsel mi dışsal mı olduklarını saptamaya, eğer içsel ve sınıfsal ise, bu süreçte sınıfların nasıl mevzilendiklerini çözümlemeye, böylece saptanan baş düşmana karşı olası en geniş güçlerin bağlaşıklığını sağlayarak savaşım vermeye çalışıyorlar. Böyle 'saçmalıklar'la uğraşıyorlar. Savaşacak olanlar için neye karşı savaşacağını bilmek son derece önemlidir.

T. Öz, bu örnekle anlatmak istediği şeyi iyi anlayamadığı için olacak, global sorunların çözümü için önerdiklerimi birbirine karıştırmış ve şöyle yazmış: "Üstelik bu sorunların çözümü bilim adamlarına bırakalım mı, bırakmayalım mı? konusunda karar verememişsiniz!..." (sf.: 9). Oysa bu karar yazımda çok açık bir biçimde verilmiştir. T. Öz'ün saçmalık dediği irdelemeyi yaptığımızda, yani global sorunların nedenlerini araştırdığımızda iki tür global sorunla karşılaşıyoruz. Örneğin militarizmin ya da gelişmekte olan ülkelerin dış borçlarının artmasının nedeni temelde emperyalizm olgusunda yatıyor. Bu sorunları oluşturan etmenler toplumsal gelişmenin içsel etmenleridir. Dolayısıyla ancak iç dinamiklerle çözülebilirler. Sınıfların varlıklarını sürdürdükleri koşullarda iç dinamikler sınıf savaşımlarının dışında aranamaz. Demek ki bu tür sorunlar yine sınıf savaşımları yoluyla, politika alanında çözümlenebilirler. Oysa, örneğin Çernobil kazasının AİDS salgınının, Ermenistan'daki depremin vb. nedenleri irdelendiğinde, bu sorunların ortaya çıkmasında rol oynayan etmenlerin toplumsal gelişmeye dışsal etmenler oldukları görülür. Bu etmenler sınıfsal çıkarların, sınıf savaşımlarının dinamikleriyle oluşmamışlardır. Buna bağlı olarak da, sınıf savaşımları yoluyla, politika alanında değil, teknoloji yoluyla bilim alanında

1988, Ermenistan depremi, 40 bin insanın öldüğü, yüzbinlercesinin yaralanıp evsiz kaldığı, deprem, çağımızın en büyük doğal felaketlerindendir.

(17) *10 Eylül*, s.:1, sf.: 30

çözümlenebilirler. Bu sorunlarda bir 'sınıf karşıtı" sözkonusu olmadığı için tüm insanlığın işbirliğinden söz edilelir, bunu sağlamak için çalışılabilir.

Bu ayrım iyi kavranmadığı için benim, yazımda, sınıfsal nedenleri olan global sorunlarla ilgili olarak söylediklerime de karşı çıkılıyor. Şöyle demiştim: "Global sorunların nedeni 'uygarlık" ya da 'tüm insanlık' değil, bu sorunların doğduğu çağda egemen olan sosyo-ekonomik formasyondur. Çağımızdaki global sorunların kaynağı emperyalizmdir." Yukarıdaki ayrımdan sonra kuşkusuz burada toplumsal gelişmeye, sınıfsal çıkarlara doğrudan neden-sonuç ilişkisiyle bağlı olan silahlanma vb. gibi global sorunlardan söz ettiğim sanırım anlaşılıyor. T. Öz şöyle yanıtlıyor: "Kulağa ne kadar hoş geliyor, ne kadar militanca, ortodoksça Marksizm-Leninizm ilkelerine uyuyor!...

"Ya yaşama? Bunu söyleyen biri bakar-kör, duyar-sağırdır." (sf.: 11) Bu nitelemeler uyan başkaları da var. *Barış ve Sosyalizm Sorunları* dergisinin Mart 1978 sayısında, T. Öz'ün de "SBKP'nin global sorunlarla ilgili kuramsal gelişmesinin çizgisindeki tutarlılığı göstermesi" açısından bir alıntısına yer verdiği V. Zagladin'in İ. Frolov'la birlikte kaleme aldığı; "*Komünistler ve Zamanımızın Global Sorunları*" başlıklı bir yazısı yer alıyor. Zagladin öncelikle global adı verilen sorunları tanımlıyor: "'Global sorunlar' deyimi kullanılmaya başlanalı çok olmadı. Bu deyim, başlangıçta biraz sansasyonel bir anlamda burjuva yazınında geçiyordu. Burjuva yazarları global sorunların ortaya çıkışını, hiç olmazsa tarihsel bakımdan beklenilmedikmiş gibi gösteriyor ve tüm insanlığın geleceği için verebileceğini ileri sürüyorlardı...

Yeryüzündeki tüm insanların birbirine bağlı olduğu, hepsini birden ve herbirine ayrı ayrı tehdit eden bir tehlikenin bulunduğu, eylem birliği gerektiği maskesi altında, aslında sosyalizm ile kapitalizmin bütünleşmesi gerektiği görüşü geliştirilmektedir."

"Global, yani insanlığın tümünü ilgilendiren sorunlar denilince, her şeyden önce termonükleer bir dünya savaşının önlenmesi ve barışçı uluslararası ilişkiler koşullarının yaratılması; yeryüzünde sosyal adaletsizliğin en iğrenç biçimi olan açlığın ve sefaletin ortadan kaldırılması; aktif bir nüfus planlaması politikasının ve çevrenin korunması stratejisinin uygulanması; bilimsel araştırmalarda ve bilimsel-teknik devrimin kazanımlarının kullanılmasında uluslararası işbirliğinin geliştirilmesi anlaşılmaktadır." (sf.: 51). Zagladin ile Frolov daha sonra bu sorunların kaynağını belirtiyor: "Birçok bunalımların çözümlenmesi şunu göstermiştir: Zamanımızda global sorunların ağırlaşmasının sosyal nedeni üretim araç ve gereçleri üzerideki özel mülkiyet ilişkileridir. Bu ilişkiler özellikle devlet tekelci kapitalizminde doruk noktasına varmıştır ve teoride olduğu gibi pratikte de kapitalizmin insana ve doğaya karşı tutumunu belirlemektedir.

"Özel mülkiyete dayanan bir ekonominin ereği en yüksek kâr sağlamaktır. Bu etken, zamanımızda, burjuva uygarlığının gelişmesinde hiç de küçümsenmeyecek bir rol oynamış, insan faaliyetinin çeşitli alanlarında hızlı ilerlemeler sağlamıştır. Ama kâr tek hedef haline geldikten sonra, sosyal ilerleme için daha büyük önemi olan hedeflerden, gerçekten insani emellerden, sağduyudan, her türlü mantıki faaliyetten tamamiyle uzaklaşmıştır. Bundan dolayı özel mülkiyet temeline dayanan toplum hızla gelişen bir bilim ve güçlü teknik araçlar yarattığı halde, bunları yönetemez hale gelmiştir. Bununla da kalmamış bunları kendisi için ve doğa için büyük bir tehlike haline getirmiştir." (sf.: 53)

Global sorunların nedenleri

T. Öz, global sorunların nedenleri konusundaki belirlemem dışında bu sorunların çözümü için verilen savaşımı erk savaşımına bağlamak gerektiği görüşüme de karşı çıkıyor: "Buradan kalkarak bu sorunların çözümü için emperyalist ülkelerde erkin sınıf karakterinin değişmesi için savaşımı önermek 'bönlüktür', bilimsel düşünceyi, Marksizmi alaya almaktır." (sf.: 9). T. Öz, bu konuda da benden başkalarıyla karşılaşmaya hazır olmalıdır. V. Zagladin-İ. Frolov aynı yazılarında önce soruna yaklaşım biçimini belirtiyor: "Burjuva toplumundaki yönetici çevrelerin global sorunlarla ilgil stratejiyi saptamalarında kapitalizmin temel yasaları belirleyici rol oynamaktadır. Burada da en başta sosyal ilerlemenin gereksinimleri ya da insanlığı tehlikelerden kurtarma azmi değil, ön planda yer alan tekelci burjuvazinin bencil çıkarları gelmektedir. Bu stratejinin ideolojik ve teorik temeli, doğa ve global sorunların özüyle, bunların sosyal ve politik gerçeklerle ilgisi konusunda yanlış bir görüşe dayanmaktadır. Burjuva teorisyenleri çoğu kez global sorunları ulusun, sınıfların, hatta toplumun üstünde görmektedirler. Onlara göre global sorunlar, tüm insanlığı ilgilendirdiği için sınıflar ve politikalar arasındaki farklar tüm önemini kaybetmektedir. Bazı burjuva teorilerinde kapitalizmin gelişmesindeki şu veya bu çelişkiler global çelişkilerin nedeni sayılsa da, bu teoriler tüm insanlığa özgü sorunların sosyal ve ekonomik nedenlerini, özel mülkiyete dayanan ilişkilerin bu süreçte oynadığı olumsuz rolü görmemektedirler.

"Bu görüşlerden, dünya kamuoyunu avutmak, onu burjuvazinin ideolojik ve politik gereksinimleri doğrultusunda şartlandırmak için yararlanılmaktadır. Yeryüzündeki tüm insanların birbirine bağlı olduğu, hepsini birden ve herbirine ayrı ayrı tehdit eden bir tehlikenin bulunduğu, eylem birliği gerektiği maskesi altında, aslında sosyalizm ile kapitalizmin bütünleşmesi gerektiği görüşü geliştirilmektedir." (sf.: 54).

Yazarlar daha sonra bu sorunların çözümü konusunda şu saptamaları yapıyorlar: "Bugün global sorunların tüm halinde, baştan başa çözümlenmesinin, toplum çapında ortak ve uyumlu faaliyetler gerektir-

diğini, bunun ise ancak sosyalizm koşullarında mümkün olduğunu herkes bilmektedir...

"Reel sosyalizmin deneyimlerinden anlaşıldığı gibi, doğa ile insan uygarlığı arasındaki çelişkilerin tamamıyla ve sürekli olarak ortadan kaldırılmasını, ancak sosyalist toplumsal ilişkilerin dünya çapında utkuya ulaşması sağlayabilir. Engels, tarihin 'insanlığı doğa ile kendi kendisiyle barıştırma' yönünde çabalar harcadığını söylemiştir. Bu 'barışmanın dönüşsüz olabilmesi için insan varlığın komünist ilkeler temelinde yenilenmesi zorunludur." (sf.: 58-59).

Aynı konuda ABD KP MK Genel Sekreteri Gus Hall şöyle diyor: "Kapitalizmin insanlığı nükleer tehdidin eşiğinden çevirmek gibi herkesi ilgilendiren bir çıkar için sömürüden ve kârdan vazgeçtiği tek bir örnek yoktur... Tüm insanlığın ve işçi sınıfının çıkarlarıyla tekelci şirketlerin çıkarları arasındaki çelişki, en temel çelişkidir." (18) "Barış içinde bir dünya, nükleer yokoluş korkusundan arınmış bir dünya yaratmak zorundayız; başlamamız gereken en zor görev, böyle bir dünya için mücadeleyi, sınıf mücadelesi, lusal kurtuluş mücadeleleri, emperyalizme, baskıya ve sömürüye karşı mücadele ile sıkı sıkıya birleştirmektedir." (19)

T. Öz, global sorunlarla ilgili birkaç noktaya daha değiniyor.Şöyle diyor: "Aynı şeyi bir başka örnekte, ozon tabakasında verebiliriz. Ozon tabakası, sosyalist, kapitalist, Üçüncü Dünya ülkelerinde kullanılan spreylerin içindeki gazlar nedeniyle tahrip edilmiştir. Tahribat hızla oluyor. Broşür yazarlarının aklına uyarsak, çözümün 'iç dinamiklerini sınıf çelişkilerinin dışında, ya da üstünde' ararsak Marksist olmayacağız! Yazarın dediği gibi davrandık, sosyalist ülkeler zararlı gazı üretmediler. Kapitalist devletler üretmeye devam ettiler. Ta ki bu ülkelerde sosyalizm kurulana dek." (sf.: 7). Anlatılan olayda erk sorununun global sorunlarla bağı somut bir biçimde görülmektedir. Ben gerçekten de sosyalist ülkelerin bu gazı üretmeye son vermelerinin sorunun çözülmesine büyük bir ivme kazandırabileceğini, kapitalist ülkelerdeki geniş yığınları da bu yönde verilen savaşımda esinlendirip harekete geçirebileceğini düşünüyorum. Nitekim Sovyetler Birliği'nin nükleer denemeleri tek yanlı olarak durdurma kararı, bir yandan dünya ölçüsünde barış güçlerinin hareketine muazzam bir ivme kazandırırken, öte yandan nükleer silahsızlanma konusunda kimi adımların atılmasında etkili oldu. Ben hiçbir zaman tekelci burjuvazinin erki alaşağı edilmeden global sorunlar konusunda somut kazanımlar elde edilemeyeceğini söylemedim. Ancak komünistleri bu yönde mücadele eden diğer akımlardan örneğin yeşil hareketten ayırdeden şey, global sorunların çözümü için savaşımı erk perkspektifini vurgulayarak öne çıkarmalarıdır. Yoksa global sorunları yeşiller hareketi çok daha önce kuşkusuz kendi anlayışına göre formüle etmiş, bu sorunların çözümü için erk sorunuyla doğrudan bağlı olmayan bir biçimde mücadeleye girişmiştir. Aslında global sorunların çözümü için bir üst belirleyen getiren de T. Öz'ün kendisidir. Şöyle ki: "Burada açıkça söylenen Global sorunların çözümlenmesi için anahtar rol silahsızlanmadır." (sf.: 10). Silahsızlanma olana kadar global sorunlarla ilgili somut kazanımar elde edilemez mi? Örneğin ozon tabakasının delinmesinin engellenebilmesi için silahsızlanmanın sağlanmasını beklemek durumunda mıyız? Silahsızlanma konusundaki görüşünü T. Öz bir örnekle açıklıyor: "Silah üretiminin kârlılık oranı yüksek olmasına rağmen öteki ekonomik faaliyetleri kârlarının önemli bölümünü ekonomik-ticari faaliyetlere (özellikle sosyalist kampla) dayanması tekelci sermeya içindeki 'liberaller' ya da 'pasifist fraksiyon' barış savaşımına şu ya da bu ölçüde çekilebilir. Bu durum günümüzde olasılık olmakta çıkıp, uygulanır hale dönüşüyor. INF Anlaşması, SDI'ye karşı eleştiriler bunun bir

"Kapitalizmin insanlığı nükleer tehdidin eşiğinden çevirmek gibi herkesi ilgilendiren bir çıkar için sömürüden ve kârdan vazgeçtiği tek bir örnek yoktur...

Greenpeace gönüllüleri, denize zehirli atık atılmasını, "halkın kararıyla" engelliyorlar.

(18) *Görüş*, s.:23, sf.: 36, WMR 88/5'den çeviri
(19) agy.sf.: 37

göstergesi olarak ele alınmalıdır." (sf.: 8). Demek ki INF Anlaşmasını imzalayan Reagan T. Öz'e göre liberal ya da pasifist fraksiyonun temsilcisi oluyor. Gerçekten de INF'e imza koyan Reagan yönetimi 'tekelci burjuvazinin, barış savaşımına şu ya da bu ölçüde çekilebilir' kesimlerini politik temsilcisi midir? Bu konuda bir küçük ayrıntı daha var. T. Öz şöyle yazmış: "Yukarıdaki globalizmin temeli, aynı zamanda uluslararasılaşma (enternasyonalizm) olduğu vurgulanmaktadır." (sf.: 10). Çaba göstermeme karşın burada ne söylenmek istediğini kavrayamadım ancak enternasyonalizmin uluslararasılaşma olmadığını biliyorum. Birincisi bir ilkeyi, bir tavrı işaret ederken, ikincisi bir olgunun adıdır.

T. Öz, bilgilenme eksikliği olduğu gözlenen felsefe alanına da girmiş. Reddetme ve aşma kavramlarını yerli yerine oturtmaya çalışmış. Şöyle diyor: "Kategorik olarak aşmak ve reddetmek farklı durumlara denk düşer. Bu kategorik farklılık bir takım özellikleri, yapılan reddetmeden bir takım işlerin yapılabilmesi olanağı verir. Bu da aşma demektir." (sf.: 9). Demek ki felsefi olarak bir olgu ya da süreci reddetmeden aşmak olanaklıymış. Burada işler biraz karışmış. Gerçekten de reddetmek ve aşmak kategorik olarak farklı kavramlardır. Bu farka Hegel ilk kez işaret etmiş ve Marksçı felsefede bu kavramlar yerli yerine oturtmuştur. Reddetmek olumsuzlama uğrağına, aşmak ise olumsuzlamanın olumsuzlanması uğrağına denk düşer. Yani herhangi bir şeyi aşmak için önce onu reddetmek gerekir, yoksa olgu aşılmış değil, gizlenmiş olur.

Genel değerlendirme

T. Öz, Tezler'le ilgili genel değerlendirmeme şöyle yaklaşıyor: "İnsanlar da güncelle, gelecek arasındaki sorunlarla ilgili sorular sorarlar, yanıt isterler. Yoksa global sorunların 'insanlık sorunu niteliğini' revizyonizmin (belki 'modern revizyonizmin' demek istiyor) kuramsal temeli olarak ele alıp yerli yersiz örneklemelere girişmek 'mumun yatsıya kadar yanacağını' gösterir."(sf.: 12). Gene yanlış anlaşılmış. Ben global sorunların formüle edilmesini ve bunların kazandığı büyük önemin altının çizilmesini revizyonizm olarak nitelendirmedim. Ben, bu sorunların, örneğin yeşillerin ya da Roma Klubü'-nün yaptığı gibi burjuva anlamda kavranmasına ve bu na uygun çözümler önerilmesine revizyonizm diyorum. Komünistler diğer akımlardan farklı olarak bu sorunları toplumsal gelişmenin yasallıkları açısından ele alarak buna uygun çözümler önermek durumundadırlar. Bu da güncelliği geleceğe bağlamakta, erk perspektifini yitirmemekte somutlanır. İnsanlar gerçekten yanıtlar istiyorlar, ancak ülkemiz somutunda, sınıfsal çelişkilerin keskinliği temelinde, insanların güncelle ilgil kaygıları, global sorunlardan daha çok ekmek, iş, özgürlük noktalarında somutlanıyor. Bu özgüllüğün saptanması da büyük önem taşıyor. Kuşkusuz komünistlerin görevi güncelliği geleceğe bağlayabilmek olduğundan, yığınların global sorunlarla ilgili olarak bilinçlendirilmesi görevini de önlerine koyarlar. İşte ancak bu iki nokta birlikte kavrandığında soruna tekyanlı yaklaşma tehlikesinden kurtulabiliriz. T. Öz, global sorunlarla, barış savaşımıyla erk savaşımının bağlanması gerektiği yolundaki görüşüme karşı çıkarken şöyle diyor: "Ayrıca proletaryanın, emekçilerin erkte olduğu ülkeler, sosyalist ülkeler kendi ülkelerinde bütün olarak sosyalist sistemde erk sorunuyla, barış sorununu başarılı bir şekilde birleştiriyorlar. Yoksa broşürün yazarları bunu böyle kabul etmiyorlar mı? Yoksa, bu ülkedeki erkin sınıfsal yapılarından mı kuşku duyuyorlar?" (sf.: 9). Ben barış sorunuyla, global sorunlarla ilgili savaşımın erk savaşımıyla bağlanmasını öne çıkarırken, sosyalist ülkelerde de erkin yapısının değiştirilmesi gerektiğini mi öne sürüyorum? O zaman dünya devrim sürecinin bileşenleri arasında sosyalist ülkeleri saydığımızda da bu ülkelerde devrim yapılmasını mı istemiş oluyoruz? Komünistleri reel sosyalizmle karşı karşıya getirme çabaları her noktada iflasa mahkumdur.

T. Öz'ün yazısına toplu olarak baktığımda, kimi görüşlerimin eleştirildiğini, kimi düşüncelerin dile getirildiğini, kimi soruların sorulduğunu görüyorum. Ancak, yazısının benim yazıma yanıt olduğu belirtildiğine göre yazımda ele alınan sorunlara da açık karşılıklar getirilmesi gerekiyordu. Karşılık verilmemiş soruları yineliyorum: "Çağımızın niteliği nedir? Temel içeriği nasıl somutlanıyor? Bu aşamada belirginleşmiş olan toplumsal nitelikli global sorunların kaynağı kapitalist-emperyalist sistemin işleyişi midir, yoksa tüm insanlık mıdır? Çağımızda emperyalizm çürüyen, can çekişen kapitalizm midir, yoksa yaşayabilirliğini kanıtlamış mıdır? İçinde bulunduğumuz aşamada toplumsal ilerlemenin yasallıkları ve kriterleri nelerdir? Barış savaşımı öz olarak sınıfsal ise, bu savaşımın karşıtları olan toplumsal-sınıfsal güçler nasıl somutlanıyorlar? Militarizmden arındırılmış bir emperyalizm var olabilir mi? İşçi sınıfı açısından, sınıf savaşımının demokratik, insancıl, uygar olmayan biçimleri hangileridir?

T. Öz yazısını şöyle bitiriyor: "İnsanlığın karşılaştığı sorun Hamlet'inkine benziyor:

"TO BE OR NOT TO BE.

"İşte sorun bu. Elimizde kuru kafa yerine nükleer felaket var!...

"İktidardaki proletarya buna yanıt veriyor:

"YENİ POLİTİK DÜŞÜNCE, GLASNOST, PERESTROYKA!..." (sf.: 13)

Anlaşılan T. Öz çok korkmuş. Haksız da sayılmaz. Gerçekten nükleer tehdit, işçi sınıfının acilen ortadan kaldırmak için savaşım vermesi gereken boyutlara ulaştı. Ama korkunun ecele faydası yok. Seyirci tribünlerinden nükleer tehdidi ortadan kaldıramayız. Korkudan kurtulmanın yolu teslim olmak da değildir.

Kurtuluş savaşımdan geçiyor.

Program sorunu üzerine

(2)

Kemal Bilgi

Kemal Bilgi, Program Sorunu Üzerine çalışmasını, TBKP Program Taslağı'nı esas alarak Aralık 1988'de hazırlayıp Mayıs 1989'da biçimlendirmiş. İzleyen süreçte TBKP Programı ülkemizde Yeni Açılım Yayınları'nca yayımlandı. Görüldüğü kadarıyla Taslak ile Program arasında ana mantığı itibariyle köklü bir değişiklik yok. Dolayısıyla Kemal Bilgi'nin Taslak'a ilişkin eleştirileri Program için de geçerliliğini ve güncelliğini koruyor. Dergimiz önümüzdeki sayılarında da program sorununu gerek genel olarak, gerekse tek tek konuları bakımından ele alacak çalışmaları yayımlamayı öngörüyor. Bunların ideolojik-politik netleşmenin sağlanmasına ve böylece bir birliğin oluşumuna katkıda bulunacağına inanıyor.

c) TBKP Program Taslağı ve Türkiye

Türkiye kapitalizminin temel tarihsel özelliği TBKP program taslağında şöyle konuyor: "Ülkemizde burjuva demokratik bir rejim, bütün kurum ve kurallarıyla sürekli varolamamıştır. Burjuva demokrasisinin işlerlik kazanamayışının etkenleri Türkiye kapitalizminin, burjuva toplum ilişkilerinin tarihsel özellikleri, burjuva demokratik devrimlerinin cılız kalmasıdır." (s.: 24). Devrim, en kısa tanımıyla, politik iktidarın sınıfsal el değişikliğidir. Burjuvazinin iktidara elkoyması demek olan burjuva demokratik devrimi, ülkemizde de esas itibariyle bir kez olmuştur. Öte yandan emperyalizm çağıyla birlikte burjuvazinin demokrasi ve ilericilik barutu tükendiğinden, tekellerin egemenliği siyasal planda gericiliğe tekabül ettiğinden bu çağda 'cılız' kalmayan burjuva devrimi olmamıştır. Dolayısıyla devletle bütünleşmiş tekelci kapitalizm koşullarında yeniden biçimlendirilen burjuva devlet aygıtında burjuva demokrasisinin 'bütün kurum ve kuralları'nı aramak, ham hayal peşinde koşmaktır. Nitekim emperyalist-kapitalist sistem bir bütün olarak gericileşmekte, yeni tutuculuk politikasına yönelmektedir. Bağımlı ülkelerde ise otoriter, totaliter rejimleri oturtma yönündeki eğilimler belirginlik kazanmaktadır. Anılan türde bir burjuva demokrasisi hedefleyenler, tarihin tekerleğini tersine çevirip, emperyalizm öncesine dönmek durumundadırlar.

TBKP program taslağında Türkiye'de iktidarın yapısı konusunda şunlar söyleniyor:

"Türkiye'de ekonomik iktidarda asıl sözü geçen büyük ve tekelci burjuvazi ile giderek kapitalistleşen büyük toprak sahipleridir. Burjuvazinin bu kesimi, egemen burjuvaziyi oluşturuyor." (s.: 23)

"Türkiye'de politik iktidarda asıl sözü geçen, ekonomide olduğu gibi egemen burjuvazidir." (s.: 23)

"Egemen burjuvazinin iç çelişkilerinde devlet olanaklarından yararlanma yarışı önemli bir rol oynamakta, bu olanaklardan yararlanamayan, uluslarötesi tekellerle işbirliğine giremeyen sanayici ve işadamlarının durumları sarsılmaktadır." (s.: 23)

"1980 askersel darbesiyle birlikte, devletin, rejimin ve uygulanan politikanın üzerinde, egemen burjuvazinin içinden sivrilen uluslararası tekellerin yerli ortaklarının etkisi olağanüstü güçlenmiş, ekonominin ve devlet iktidarının kilit noktalarında ağırlığını artıran ve devlet politikalarını oluşturup yürüten bağımlı, tekelci-militarist bir oligarşi öne çıkmıştır." (s.:23)

"1980 sonrasında egemen burjuvazi işçi sınıfının sendikal ve politik örgütlerine karşı eşi görülmedik bir saldırı yöneltmiştir." (s.: 29)

"Uluslarötesi tekeller, onların 'küçük ortağı' olan yerli tekeller ve egemen burjuvazinin öteki kesimleri şeklindeki hiyerarşi, güçlünün daha az güçlü üzerinde hegemonya kurmasına olanak sağlamakta ama aynı zamanda, egemen güçler arasında, onlarla ya da onların bir bölümüyle uluslarötesi tekellerin politikaları arasında çelişki ve sürtüşmelere de neden olmaktadır." (s.: 23)

Burjuvazinin iktidara elkoyması demek olan burjuva demokratik devrimi, ülkemizde de esas itibariyle bir kez olmuştur.

Görüldüğü gibi, TBKP program taslağında iktidarın yapısı tanımlanırken çeşitli kavramlar kullanılmış. Büyük ve tekelci burjuvaziden, egemen burjuvaziden, egemen güçlerden, tekelci güçlerden ve bağımlı, tekelci-militarist bir oligarşiden söz ediliyor. Bir yerde 1980 askersel darbesiyle egemen burjuvazi içinden tekelci-militarist bir oligarşinin öne çıktığı söyleniyor, bir başka yerde 1980 sonrasında bir bütün olarak egemen burjuvazinin iktidarı söz konusu ediliyor. Anlaşılan o ki, bu program hazırlanırken, TİP'in 'egemen burjuvazi' kavramıyla TKP'nin 'oligarşi' kavramı arasında bir tercih yapılamamış ve her iki kavram eklektik bir biçimde biraraya getirilmiş.

Dikkat çeken bir diğer nokta, emperyalizm ile egemen burjuvazi arasındaki karşılıklı ilişki sorunudur. Gerek ekonomik iktidarda asıl sözü geçenler arasında, gerekse politik iktidarda asıl sözü geçenler arasında emperyalizm ya da uluslarötesi tekellere yer verilmemekte, buna karşın egemen burjuvazi arasından sivrilen tekelci-militarist oligarşiye sıra gelince, bu zümrenin sıfatı birden bire bağımlı olmaktadır. Bu, sıradan bir muğlaklık değildir. Bu bağlamda egemen güçler olarak hiyerarşik sıraya bağlanan uluslarötesi tekeller, onların 'küçük ortağı' olan yerli tekeller ve egemen burjuvazinin öteki kesimleri arasında 'izlenecek politikalar nedeniyle' çelişki ve sürtüşmelere işaret edilmektedir. Bu bütünsellik içinde, bir anda, sevilmeyen deyimle baş düşman, sınıfsal planda gözardı edilerek işçi sınıfımız ve emekçi halkımızın mücadele perspektifi karartılmaya çalışılmaktadır. Nitekim baş düşmanın sınfsal planda net biçimde ortaya konmaması, tüm programa damgasını vuran, kimin kime karşı ne için, hangi istemleri, nasıl gerçekleştirmek üzere hareket edeceğinin belirsizleştirilmesine varmaktadır.

Anlaşılan o ki, bu program hazırlanırken, TİP'in 'egemen burjuvazi' kavramıyla TKP'nin 'oligarşi' kavramı arasında bir tercih yapılamamış ve her iki kavram eklektik bir biçimde biraraya getirilmiştir.

Bu karmaşık sınıfsal sıralama içinde, ülkemizdeki yeni gelişmeler özellikle gözden kaçırılıyor. Program taslağının bütününde bir türlü yerine oturtulamayan tarım kesimi, egemen sınıf bakımından da netleştirilemiyor. Hâlâ 'giderek kapitalistleşen' büyük toprak sahiplerinden söz ediliyor. Oysa bugün kapitalistleşmiş' büyük toprak sahipleri ve tarımdaki tekeller ülkemiz tarımında ağırlıklı yer tutuyor. Üstelik günümüzde tarım alanında gün günden tekelci kesimlerin dolaysız faaliyeti artmakta, tarımsal sanayi kompleksleriyle tarımda da söz sahibi haline ülkemizin büyük tekelleri gelmektedir.

Bir bütün olarak bakıldığında TBKP'nin tüm "yenilik" söyleminin aslında muğlaklık olduğu ortaya çıkıyor. Ne emperyalist sistem içindeki yeni işbölümüyle bağlı olarak ülkemizdeki egemen güçlerdeki gelişmeler, ne de ülkemizde devletle bütünleşmiş tekelci kapitalizmin ağırlık kazanmasıyla birlikte egemen konuma gelen tekelci burjuvazi, iktidarın yapısı tanımlanırken ortaya konamıyor.

Türkiye kapitalizmi ile ilgili daha genel bir değerlendirme TBKP Program taslağında şöyle yapılıyor:

"Burjuvazinin öne çıkan hiçbir grubu emperyalist destekle bile tek başına sınıf egemenliğini yürütememektedir. Bu durum, bu grubun egemen güçlerin öteki kesimleriyle iktidar blokları oluşturmasına neden olmaktadır. Varolan parlamenter sistem ise, bu sınıfsal güç koalisyonları çerçevesinde, burjuvazinin tüm kesimlerinin çıkarlarını uyumlaştırmasına, halkın demokratik katılımını sağlamaya yetenekli olmamaktadır. Bu durum zorbalık yönteminin daha sık ve yaygın kullanılmasına, burjuvazinin sınıf egemenliğini yürütme biçimi ve sürecinde bunalım ve kopuşlara yol açmaktadır. Yakın tarihimizin deneyimi göstermiştir ki geniş demokrasi güçlerinin katılımını dışlayan sınırlı bir parlamentarizm çerçevesinde, burjuvazinin şu veya bu grubunun hegemonyasında kurulan iktidar blokarı da politik istikrar sağlayamıyor.

"1960'lı yıllardan sonra, tepesi egemen güçlerin parçası haline gelen, Pentagon ve NATO merkezleriyle daha sıkı bağlanan silahlı kuvvetlerin içe dönük zor kullanma işlevi artmıştır. Bunalım durumunda devletin görece bağımsız rolü belirginleşmekte, ordu eski sınıfsal güçler koalisyonundan bağımsız olarak harekete geçmekte, genel olarak burjuvazinin egemenlik sistemini korumak göreviyle politik yaşama müdahale etmekte, katılım isteyen demokrasi güçlerini baskı altına almaktadır. Silahlı kuvvetler, burjuvazinin bu kez öne çıkan grubunun hegemonyasında kurulan egemen güçlerin yeni iktidar blokuna destek olmakta, bu temelde dar bir parlamentarizm çerçevesinde yeniden 'toplumsal uyuşma' sağlanmasının koşullarını hazırlamaktadır." (s.: 24)

TBKP program taslağında belirtildiğinin tersine, ülkemizde burjuvazinin öne çıkan bir grubu, tekelci burjuvazi, egemen sınıf olarak örgütlenmiş bir halde, tek başına sınıf egemenliğini yürütebilmektedir. Bu, yalnızca Türkiye'de değil, emperyalizm çağında tüm gelişmiş ve orta düzeyde gelişmiş kapitalist ülkelerde böyledir. Türkiye'de tekelci burjuvazinin siyasal rejiminin istikrar bulamaması, yalnızca onun politikalarının ya da egemen güçlerin iç çelişkilerinin sonucu değildir. Sorunu böyle öne koyma, Marksizm'in sınıf savaşımı öğretisini alt-üst etmek demektir. Bu süreçte, ülkemizde sınıfsal çelişkilerin keskinliğinin, toplumsal muhalefetin hızlı ve radikal istemlerle yükselişinin belirleyici etkileri vardır. Emperyalizm çağında, hele hele devletle bütünleşmiş tekelci kapitalizm koşullarında, tekelci burjuvazi egemen güçtür. Bu durumda "egemen güçlerin öteki kesimleri" kavramı somut bir anlam taşımamaktadır. Tekelci burjuvazi, kendi egemenliği temelinde, diğer burjuva kesimlerinin de aktif ya da pasif onayını alarak, ya da bunları kimi bunalım durumlarında açık, zorba diktatörlüğünün kurbanları arasına sokarak

ülkeyi yönetir. Varolan parlamenter sistemin görevi, halkın demokratik katılımını sağlamak değil, tersine bu katılımın önünü kesmektir.

TBKP program taslağı ülkemizde 1970 ve 1980'li yıllarda yaşanan askersel darbeler ile tekelci burjuvazi arasındaki kopmaz bağı gizlemeye çalışmaktadır. Alalım 12 Eylül darbesini: Ordu eski sınıfsal güçler koalisyonundan bağımsız olarak mı harekete geçti? Yoksa silahlı kuvvetlerin başı generaller, ABD emperyalizminin ve tekelci burjuvazinin hazırladığı p-rogramı uygulamak üzere, onların dolaysız etkileri altında mı darbe yaptılar? Darbeden bu yana 12 Eylül ile CIA-Pentagon, 12 Eylül ile TÜSİAD, MESS gibi tekelci burjuvazinin örgütleri arasındaki ilişkileri kanıtlayan yayınlar kütüphanelerin raflarını dolduruyor. Daha 12 Eylül'den önce komünistler, emperyalizmin ve tekelci burjuvazinin açıkça bir askeri darbe hazırlığı içerisinde olduğunu, özellikle 24 Ocak kararlarının açıklanmasından sonra, defalarca belirttiler. TBKP program taslağını kaleme alanlar unutmak ve unutturmak istese de, bizzat TKP ve TİP'in bu doğrultudaki açıklamaları henüz belleklerden silinmedi. 12 Eylül'de ordu, genel olarak sivil egemen güçlerden bağımsız olarak hareket etmedi, sivillerin bir kesiminin, tekelci burjuvazinin emrinde işçi sınıfına ve halka karşı tam boy saldırıya geçti. Devlet, finans oligarşisinin çıkar ve istemleri doğrultusunda yeniden biçimlendirildi. Bilim, görüntüyü aşmakla başlar. Cumhuriyet tarihinde silahlı kuvvetlerin ve genel olarak devlet kurumlarının, bırakın görece bağımsızlığı, tekelci sermayeye 12 Eylül ölçüsünde bağımlı olduğu bir başka dönem gösterilemez.

Emperyalizm ve tekelci sermaye, Turgut Özal kimliğinde politikalarının sadık bir uygulayıcısını buldular.

Kısaca anımsayalım. 12 Eylül'e giden ve onu izleyen süreci somut olarak önümüze koyduğumuzda şu özellikleri görüyoruz: 11 Eylül Türkiyesi toplumsal muhalefetin yükseldiği, komünist devrimci hareketin tüm bölünmüşlüğüne karşın devrimci bir direnişi yükselttiği, işçi ve emekçi yığınların zengin bir çeşitlilik içinde yığınsal grev ve eylemlerini yürüttüğü, bütün bunlara bağlı olarak küçük burjuva ve kimi burjuva çevrelerin giderek en azından tarafsızlaşma eğilimi gösterdiği, hükümetin sıkıyönen kontrol sağlayamadığı bir toplumsal siyasal ortamda tekelci burjuvazi kendi bunalımına çözüm olacağına inandığı, ama kendi dışında tüm toplumsal sınıf ve katmanların çıkarlarına aykırı bir reçeteyi emperyalist odaklardan almış ve uygulamaya koymak istiyor. Kabaca 24 Ocak kararları denilen bu ekonomik modele denk düşen ve bu modelin olmazsa olmaz koşulu olan politik rejim biçimlendirilmeye çalışılıyor. Yeni bir anayasa taslağı, bir dizi baskı yasası hazırlıkları sürdürülüyor. 12 Eylül işte bu bağlamda yapılıyor. Yani silahlı kuvvetler üstyönetimi, yeni (eskisinden farklı) bir ideolojik bakışla ve yepyeni, sürekli bir rejim oluşturmak için değil, kendilerine verilen programı uygulamak için yönetime geliyor ve nitekim yönetime geldiği gün de bunu ve bunu başardığında gideceğini ilan ediyor. Açık ki bu rejim bir askersel diktatörlüktür; ama hangi karakterde bir askersel diktatörlük? Üç yıl boyunca beş kişinin ağzından çıkan söz kanun olmuş, "hukukun üstünlüğü" ilkesi terkedilmiş, yani rejimin ayırdedici özelliği keyfilik olmuş. Açık baskı ve şiddet Türkiye tarihinin görmediği boyutlara ulaşmış, rejimin ayırdedici bir diğer özelliğini oluşturmuş. Ve bu diktatörlük, devleti finans oligarşinin çıkarları doğrultusunda yeniden biçimlendirmek ana amacı doğrultusunda çalışmış. İşte rejimin faşist karakterinin göstergeleri bunlar. Tek sözle 1980-1983 dönemindeki erk, faşist karakterli bir askersel diktatörlük olmuş.

TBKP'ye göre ise, darbeden önce iktidarda olan "egemen güçler" 1980 darbesinden sonra, bir zaman bir faşist rejim oluşturmuşlardır. Dahası bu rejimi oluşturan silahlı kuvvetler "eski egemen güçler koalisyonundan bağımsız" olarak hareket etmiş. İşte bu aynı silahlı kuvvetler, burjuvazinin bütününün çıkarlarını "faşist bir rejim altında koruduktan sonra, günü geldiğinde iktidarı" nasıl ve ne zaman biçimlendiği belli olmayan "yeni bir egemen güç bloku"na teslim etmeyi uygun bulmuş. Bu uygun buluş ise şöyle açıklanıyor: "Rejime eklemlenen parlamento ile halkın yönetime zaten kısıtlı olan katılım göstermelik duruma gelmiştir. Egemen güçlerin yeni tutucu politikasıyla, burjuvazinin orta katmanlarından ve

Cumhuriyet tarihinde silahlı kuvvetlerin ve genel olarak devlet kurumlarının, bırakın görece bağımsızlığı, tekelci sermayeye 12 Eylül ölçüsünde bağımlı olduğu bir başka dönem gösterilemez.

emekçi kesimlerinden bir kitle tabanı oluşturulabilmesi, manevra yeteneklerinin artması, baskı gücünün yanısıra politik hegemonya kurarak yönetme olanaklarının genişlemesine yol açmış, rejimin faşist çizgilerinin azaldığı, otoriter bir rejimin belirginleştiği bir süreçten geçilmiştir." (s.: 25). Oysa yukarıda açıkladığımız gibi, Türkiye'deki 1980 askersel darbesinin amacı, ta baştan toplumsal muhalefeti ezerek devleti finans oligarşisinin çıkar ve istemleri doğrultusunda yeniden biçimlendirmek olarak ortaya konmuştur. Bu amaç, hazırlanan anayasa ve genel hukuksal çerçeveyle, devletle bütünleşmiş tekelci kapitalizmin çizgilerine özgü otoriter bir rejimin sınırları çizilerek yerine getirilmiştir. Böylece faşist karakterdeki askersel diktatörlüğün işlevi tamamlanmıştır. İşte 1983 seçimleriyle girilen süreçte, parlamento platformunda, burjuvazinin değişik kesimleriyle uzlaşma zemini aranmaya, çerçevesi çizilen otoriter rejim adım adım ete kemiğe büründürülmeye başlanmıştır.

Ülkedeki baş çelişki, kapitalizmin gelişme düzeyine bağlı olarak biçimlenene sınıfların karşılıklı yeralımı ve ülke özgünlükleri temelinde saptanmalı, sınıfsal olarak ifade edilmelidir.

TBKP program taslağında, bu analiz boyunca utanç verici bir saptırmaya da yer veriliyor. Faşist darbecilerin vahşi saldırısına uğrayan kesimler, "katılım isteyen demokrasi güçleri" olarak tanımlanıyor. 12 Eylül öncesindeki hangi devrimci parti, örgüt ya da çevre "katılım" istiyordu? Dönemin sol basınını, sayısız bildiri ve açıklamaları inceleyin, "katılım"la yetinen tek bir örnek gösteremeyeceksiniz. "Devrim", "devrimci iktidar", "emperyalizmin ve tekellerin egemenliğine son verilmesi", "oligarşinin devrilmesi", "iktidarın işçi ve emekçilerin eline geçmesi", "devrimci diktatörlük", "demokratik halk iktidarı", "proletarya diktatörlüğü" istiyordu dönemin devrimci güçleri. TBKP programı, devrimci geleneği açıkça belleklerden silmeye çalışıyor. Program yazarları, devrimci savaşımdan vazgeçmiş, reformizmi benimsemişlerdir. Ama bununla yetinmiyorlar: Tarihi de bugünkü reformist çizgilerine uydurmaya, reformistçe yeniden yazmaya kalkışıyorlar; devrim ve devrimci iktidar hedefi olarak yerine el çabukluğuyla sosyal demokrat reformu ve "katılım" masallarını öne sürüyorlar.

TBKP, bu belirlemelerden sonra, önündeki stratejik aşamada çözülmesi gereken baş çelişkiyi şöyle saptıyor: "TBKP'ne göre, egemen burjuvazinin bugünkü politikası ve rejimiyle nüfusun ezici çoğunluğu arasındaki çelişki, günümüzde öncelikle çözülmesi gerekli ve olanaklı politik çelişkidir. Emperyalizm ve egemen burjuvazi ile halk arasındaki, emek ile sermaye arasındaki çelişkilerin ve bütün diğer toplumsal çelişkilerin gelişmesini bu politik çelişki belirlemektedir. Bu politik çelişkinin çözülmesi, öteki çelişkilerin çözüm yolunu, toplumsal ilerlemenin yolunu açacaktır." (s.: 27). Daha önce, uluslarötesi sermayeyle bağlanamayan, devlet olanaklarından yeterince yararlanamayan bir bölümünün durumlarının sarsıldığı söylenen egemen burjuvazi gene bugünkü rejimin ve politikaların sahibi oluyor. Onun içinden sıyrılan bir bölüm, oligarşi, kenarda kalıyor. Öte yandan, daha önce dünyadaki baş çelişkinin saptanmasıyla ilgili olarak söylediğimiz gibi, gene karşıtlardan biri bir politika, diğeri ise bir toplumsal güç olarak konuyor. Bu ikincil önemdeki hatalar bir yana, yukarıdaki anlayış TBKP program anlayışının özünün yanlışlığını gözler önüne seriyor. Bu stratejik aşamada toplumsal gelişmeyi engelleyen olgu, egemen burjuvazinin bugün izlediği politika olarak saptanıyor, egemen burjuvazinin egemenliğinin kendisi konusunda, kapitalizm konusunda tek söz edilmiyor. Bu temel saptamanın kaynağı nedir? Aşağıdaki alıntıda bunun ipuçlarını bulabiliyoruz: "Ülkedeki politik güçler oranı, bağımlı, tekelci-militarist oligarşiyi kesin yenilgiye uğratma, ekonomide ve iktidar yapısında devrimci dönüşümlere yönelme hedefleri için mücadeleyi gerçekçi kıldığında Barış ve Demokratik Yenilenme stratejik aşaması tamamlanmış olacak ve TBKP bu durumda stratejik amaç ve görevleri yeniden belirleyecektir." (s.: 54-55). Görüldüğü gibi, içinde bulunduğumuz stratejik aşamanın baş çelişkisi, politik güçler oranı ve gerçekçilik temelinde belirleniyor. Oysa bunlar politik taktiklerin temelini oluşturacak göstergelerdir. Ülkedeki baş çelişki, kapitalizmin gelişme düzeyine bağlı olarak biçimlenen sınıfların karşılıklı yeralımı ve ülke özgünlükleri temelinde saptanmalı, sınıfsal olarak ifade edilmelidir.

d) TBKP Program Taslağı ve acil politik görev

TBKP program taslağında baş çelişkinin saptanmasına bağlı olarak, içinde bulunduğumuz stratejik aşamada Parti'nin önünde duran politik görev, iktidarda kalmayı sürdürecek olan egemen burjuvazinin -ya da bağımlı, tekelci-militarist oligarşinin- değişik bir politika izlemesini sağlamak olarak belirleniyor: "Barış ve Demokratik Yenilenme Programı, hemen bugünden, henüz kapitalizm çerçevesinde olanaklı ilk ekonomik iç ve dış politik çözümleri getirme programıdır." (s.: 34). Böyle bir programın TBKP tarafından stratejik amaç olarak ilan edilmesi ne anlama geliyor? Birinci olarak, yanlış stratejik amaç saptamak bir yana, bizzat strateji kavramının içeriği boşaltılıyor. Strateji, politik taktikler düzeyinde ele alınıyor. İkinci olarak, stratejik amaç olarak iktidar değişikliğinin öne konulmayışı, programın egemen burjuvaziye önerilmesi demek oluyor. Komünist partisinin görevi, oligarşi için değil, işçi sınıfı ve emekçiler için politika üretmektir. Üstelik, işçi sınıfının ve emekçilerin bu amaç doğrultusunda seferber edilmesi, oligarşinin çıkarlarının kuyruğuna takılması anlamına geliyor. Üçüncü olarak, TBKP böyle bir "strateji" saptamakla, tüm bir stratejik

İnsanlık dışı faşist terörün doruğu: Kahramanmaraş, 19 Aralık 1978, 104 ölü, yüzlerce yaralı.

aşama boyunca kendini politik parti olarak görmekten vazgeçmiş oluyor. Tüm bir aşama boyunca iktidarı amaçlamayan bir parti, bu aşama süresince herhangi bir baskı gücü olarak kalmayı kabullenmiş demektir. Dördüncü olarak, böylesi bir stratejik amaç tespiti, yığınlara, sorunlarının kapitalizm aşılmadan, oligarşinin iktidarına son vermeden de çözülebileceği yolunda yanlış bir anlayış propaganda edilmesi sonucunu verir. Dolayısıyla daha başlangıçta, formüle edilen stratejik amaç, işçi sınıfını erke dönük savaşımında silahsız bırakmaktadır.

BDY programının somutlanmasıyla, amaçlanan şeyin ne olduğu daha da netleşiyor: "... Ulusal önemdeki tüm sorunların tüm ulusal güçlerin katkısıyla, diyalog ve anlaşma temelinde çözülmesi ertelenmez bir gerekliliktir. Barış, huzur ve istikrar içinde yaşamak halkımızın hakkıdır." (s.: 18). TBKP, kapitalizm çerçevesinde, egemen burjuvazinin iktidarda olduğu koşullarda ulusal güçleri anlaştırıp huzur ve istikrarı sağlama misyonunu üstleniyor. Sınıflı toplumlarda tüm ulusu ilgilendiren toplumsal sorunlar anlaşma temelinde değil, sınıf savaşımları temelinde çözüme kavuşturulur. Bu, kuşkusuz, zorunlu hallerde geri adım atmayı, uzlaşmayı da içerir; ancak temel, sınıf savaşımları olarak kalır. Oligarşinin egemenliği koşullarında bir huzur ve istikrar sağlamak, oligarşinin politik temsilcilerinin hep özleyip hiç ulaşamadıkları, ulaşamayacakları bir amaçtır. Bilim, bu düşlerin (işçi ve emekçiler için karabasan demek daha doğru olur) gerçekleşemeyeceğini öğretiyor. Kapitalizm koşullarında huzur ve istikrarı "bozan" toplumsal çatışmaların altında, niyetler değil, nesnel sınıfsal çelişkiler yatmaktadır. Bir komünist partisinin, oligarşinin egemenliği altında huzur ve istikrar sağlamayı amaç edinmesi, bu partinin oligarşinin düzeninin bir eklentisi durumuna gelerek Marksizm-Leninizm konumlarını tümüyle terketmesi demektir.

'Güncel' ya da 'acil' ya da 'bugünkü politik hedef' nedir? Soruyu bir başka biçimde de koyabiliriz. Komünistler, ülkenin bugün içinde bulunduğu duruma ve işçi sınıfı ile emekçi halkın sorunlarına nasıl bir çözüm önermeli? Nasıl bir alternatif sunmalı? Bu sorunun günümüzde artık ikircime yer bırakmayan tek bir yanıtı var: Sosyalizm. Artık Türkiye'nin sorunları, ancak ve yalnızca sosyalizmde çözüme ulaşabilir. İşçi sınıfının emekçi halkın devrimci programı sosyalizmi öngören bir program olmak zorundadır. Hem de belirsiz bir gelecekte (ya da gelmeyecekte) değil, hemen şimdi... Elbette aklı başında hiç kimse, şu anda devrimci durum var demiyor. Ama bize çözüm sorana, alternatif isteyene sunacağımız sosyalizmdir. Ekonomik, toplumsal ve siyasal gelişim düzeyi artık bunu gerektiriyor. Yaşama, insanlara, yaşamın

İşçi sınıfının, emekçi halkın devrimci programı sosyalizmi öngören bir program olmak zorundadır. Hem de belirsiz bir gelecekte (ya da gelmeyecekte) değil, hemen şimdi...

gündelik akışına yakın olan, bu akışı yaşayan ve duyan herkes, bunu görebilir. Nasıl bir sosyalizm? Marksizm-Leninizm, reel sosyalizmin deneyimleri, sosyalizm kuruculuğunun genel yasallıklarını ortaya koyuyor. Ayrıca bilim her ülkede sosyalizme geçişin ve sosyalizm kuruculuğunun ulusal renkler taşıyacağını öngörüyor. Türkiye devriminin alacağı biçim, sosyalizminin tek tek boyutlarının taşıyacağı renkler ele alınabilir ve alınmalıdır. Ama aslolan şudur ve biz bugünden bunu ilan ediyoruz: Türkiye devrime gebe bir ülkedir; komünistler ülkemizi yönetmeye, halkın sorunlarını kökten çözmeye taliptirler, çözüm sosyalizmdir.

Sorunu böyle koymak, güncel, taktik görevleri gözardı etmeyi gerektirmiyor. Demokratik hak ve özgürlükler için gündelik savaşımı yürütmek, bu savaşımın hedef ve istemlerini belirlemek ertelenmez bir görevdir. Bu istemler belirlenirken olabilirlikleri değil, gereklilikleri esas alınmalıdır.

Artık ne Türkiye'de, ne de kapitalist ilişkilerin bu düzeyde geliştiği bir başka ülkede burjuva demokratik çözümler yoktur. Ya devletle bütünleşmiş tekelci kapitalist sistem içinde iyileştirmeleri hedeflemek ya da bu sistemi tümüyle aşarak daha ileri bir toplumsal düzeni, sosyalizmi hedeflemek: Başka bir alternatif yok.

Bir noktayı netleştirmek gerekiyor; nasıl sosyalizmi ve devrimi bilinmez uzak geleceğe postalamak en azından politik aymazlıksa, doğum günleri belirleme ya da doğmamışa don biçme de o denli anlamsızdır. Biz komünistlerin görevi, devrimci seçeneği nesnel bir zorunluluk olarak ortaya koymak, bunu yığınlara sunmak ve onları bu doğrultuda örgütleyip harekete geçirmektir. Tarihsel deneyim ve birikim ışığını, bilimin ışığını onların mücadele yolunun üzerine tutmaktır. Ötesi sınıfın ve yığınların işidir.

Şimdi de, oligarşinin "kötü" politikalarından vazgeçtiği, TBKP'nin de katkılarıyla istikrar kazanmış bir Türkiye kapitalizmi (ya da istenirse TBKP'nin stratejik amacı olan BDY yolu) hangi sorunları nasıl çözecekmiş onu görelim:

Ya devletle bütünleşmiş tekelci kapitalist sistem içinde iyileştirmeleri hedeflemek ya da bu sistemi tümüyle aşarak daha ileri bir toplumsal düzeni, sosyalizmi hedeflemek: Başka bir alternatif yok.

"Barış ve Demokratik Yenilenme programı ulusal egemenliği güçlendirme, tüm devletlerle eşit haklı dostluk ve işbirliği ilişkileri kurma programıdır. Bu, emekçilerin sosyal sorunlarının çözümünün, ekonomik gelişmenin dış politik koşullarını yaratma programıdır." (s.: 35)

"Barış ve Demokratik Yenilenme programı, halkın özgür iradesiyle demokratik bir şekilde oluşacak parlamentonun politik sistemde en üst organ olduğu, halkın demokratik yığın örgütlerinin aktif katılımına dayanan demokratik bir rejim kurma programıdır. Bu program Kürt ulusal sorununa demokratik, adil ve barışçı bir çözüm getirme programıdır. Demokrasinin kazanılması emekçilerin sosyal sorunlarının çözümünün, ekonomik gelişmenin iç politik önkoşuludur." (s.: 35)

Lenin: "Bolşevikler... Kapitalizmin yıkıcı etkisini açıkça ortaya koymalıdır."

"Barış ve Demokratik Yenilenme programı, dünya barışının korunmasına, genel insanlık sorunlarının çözülmesine katkı programıdır... Dünya barışının korunması, emekçilerin sosyal sorunlarının çözümünün, ekonomik gelişmenin önkoşuludur." (s.: 35)

"Barış ve Demokratik Yenilenme programı yeni bir ekonomik politikayla kalkınma yoluna girme programıdır... Ancak ekonominin ulusal temellerini güçlendirmek, sanayileşmek, modernleştirmek ve üretimi artırmak yoluyla emekçilere ulusal gelirden daha büyük bir pay sağlamak ve halkın, ekonomik, sosyal, kültürel ihtiyaçlarını karşılama düzeyini adım adım yükseltmek olanaklıdır." (s.: 34-35)

"Barış ve Demokratik Yenilenme programının gerçekleşmesiyle Türkiye ve halkımız, insanca yaşama, çalışma, özgürce düşünme ve davranma, kendi

kendini yönetme, kendi yazgısına egemen olma haklarını temel alan yeni bir yola koyulacaktır." (s.: 36)

Demek ki, TBKP'ye göre, emperyalizme bağımlı devletle bütünleşmiş tekelci kapitalizm koşullarında, iktidarın sınıfsal yapısında bir değişiklik olmadan, hemen bugün, a) ulusal egemenlik güçlendirilebilir, b) dünya barışının korunmasına ve "global" sorunların çözümüne katkıda bulunulabilir, c) kalkınma, modernleşme yoluna girilebilir, d) halkın ihtiyaçlarını karşılama düzeyi adım adım da olsa yükseltilebilir, e) halkımıza insanca yaşama ve çalışma olanağı sağlanabilir, f) kendi kendini yönetme hakkı tanınabilir. BDY programı, bu analiziyle, kapitalizmi öven, onu yığınlara hedef olarak sunan bir öze sahiptir. Kuşkusuz kapitalizm henüz alaşağı edilmeden de kimi sorunlar çözüme kavuşabilir.

Ama bu, emekçiler açısından en acılı, en zahmetli ve her halükârda kısmi olan yoldur ve komünist partisinin görevi, üstlendiği misyon, böylesi bir yolu önermek değildir. Komünistler tüm bu sorunların ülkenin, halkın yararına kalıcı bir biçimde ve olanaklı "en düşük maliyetle" çözüm yolunu, yani devrimci yolu belirlemek ve sınıfa ve emekçi yığınlara göstermekle yükümlüdürler.

Daha önce gördüğümüz gibi, Marks, Engels ve Lenin komünist partilerinin programlarının en başında kapitalizmin genel işleyiş yasalarının, onun yarattığı, yaratacağı toplumsal sonuçların -işsizlik, pahalılık, yoksulluğun mutlak ve göreli artışı, yarına güvensizlik vb.- yer alması gerektiğini belirtmişlerdir. TBKP programı, bu noktada, Marksizm-Leninizm'e tam ters konumlarda yer almakta ve kapitalizmin "faziletleri"ni sayıp dökmektedir. Lenin bu konuda şöyle diyor: "Dolayısıyla 'sefaletin, baskının, köleliğin, soysuzlaştırmanın, sömürünün artması' üzerine olan sözlerin programa konması kanımızca zorunludur. Zorunludur çünkü, bir kere bu sözler kapitalizmin geleceğine dair temel ve zorunlu nitelikleri açıkça anlatmakta, Rusya'da işçi sınıfı hareketinin ve sosyalizmin meydana çıkması için gerekli temel süreci gözlerimizin önüne apaçık sermektedir. İkincisi, bu sözler, ajitasyon için bir yığın veri sağlamaktadır... Üçüncüsü kapitalizmin yıkıcı etkisinin bu şekilde açıkça ortaya konulması ve işçilerin gerekli ve kaçınılmaz infialleri vasıtasıyla, proletaryaya sempati besleyen ve proletaryayla burjuvazi arasındaki 'dengeyi' elde etmeye çalışırken proletarya yararına 'reformlar" isteyen kararsız unsurlar ile kendi aramızdaki sınırı çizeriz." (1)

İşçi sınıfının, emekçilerin ulusal gelirden hak ettikleri payı almaları, ihtiyaçlarını karşılama düzeylerini yükseltmenin yolu, onların egemen sınıf olarak örgütlenmeleriyle güvence altına alınabilir.

TBKP, BDY programıyla emekçilere somut olarak üretimi artırarak ulusal gelirden daha büyük bir pay sağlayabilmeyi öneriyor.Halkın ekonomik, sosyal kültürel ihtiyaçlarını karşılama düzeyini yükseltmenin yolu böylece çiziliyor. Soru açık: Kapitalizm koşullarında üretim artırılınca emekçiler ulusal gelirden daha büyük bir pay mı sağlıyor? Yanıtı yaşam veriyor: 1980 sonrasında büyüyen pasta ve ücretlilerin bu pastadan aldıkları pay, günlük gazetelerde bile şemalarla birçok kez ortaya kondu.Tekelci burjuvazinin sosyal demagojik safsatalarının, adı komünist olan bir partinin programında yer alması, komünistler için utanç vericidir. İşçi sınıfının, emekçilerin ulusal gelirden hak ettikleri payı almaları, ihtiyaçlarını karşılama düzeylerini yükseltmenin yolu, onların egemen sınıf olarak örgütlenmeleriyle güvence altına alınabilir.

TBKP program taslağında şöyle deniyor: "Barış ve Demokratik Yenilenme programı, ulusal kültürü koruma, demokratizm, yurtseverlik ve hümanizm temelinde geliştirme programıdır. Bu aynı zamanda sol ve demokratik güçler arasında, toplumdaki tüm bireyler arasında yeni bir politik kültür yaratma programıdır. Ulusal kültürün gelişmesi, yeni bir po-

(1) V.İ.Lenin, *Partimizin Program Taslağı*, agy,s.:325-326

litik kültürün oluşması, ülkede tarihsel kökleri olan politik akımlar arasında diyalog ve demokratik işbirliğinin önkoşuludur." (s.: 36). Burada, diyalog ve işbirliğine gidilecek politik akımlar, 'ülkede tarihsel kökleri olan akımlar olarak belirtiliyor ve bunun sağlanabilmesi için toplumun tüm bireyleri arasında yeni bir politik kültürün oluşmasının şart olduğu söyleniyor. Tarihsel kökleri olan' politik akımlar kavramı herhangi bir siyasal literatürde referans kavramı, hele bir komünist partisinin diyalog ve işbirliği yelpazesinin ifadesi olamaz. Dahası olumlu bir kavram olarak hiç kabul edilemez. Ülkemizdeki tüm gerici, tutucu akımların tarihsel kökleri, sınıfsal dayanakları vardır. Faşist hareket Türkiye Cumhuriyeti kurulduğundan beri faaliyet göstermektedir. Şeriat düzenini savunan islamcı hareketin tarihsel kökleri komünist harekctinkilerden çok daha eskidir. Öte yandan kimi sivil toplumcu, çevreci açılımlar sunan "yeni sol" ya da "yeşiller" gibi politik akımların tarihsel kökleri yoktur. Görüldüğü gibi TBKP program taslağının birçok yerinde yinelenen 'tarihsel kökleri olan' kavramı komünistlerin politik yaklaşımları açısından bir ölçüt olamamaktadır. Bunun yerine "gelecekteki toplumda perspektifi olan" kavramı ayırdedici olabilirdi, ancak o zaman da bu akımların kapsamı kuşkusuz TBKP program taslağındakilerden farklı olurdu. Öte yandan sınıflı toplumlarda politikalar sınıfsal bir karakter taşır. İster eski, ister yeni olsun politik kültürler de sınıfsal bir karakter taşımak durumundadırlar.Kapitalist bir toplumda, tüm bireyler arasında yeni bir politik kültür yaratma amacı tarihsel maddeciliğin kaba bir biçimde reddedilmesidir.

"Olağanüstü Hal Bölgesi"nde olağan bir uygulama. (Der Spiegel'*den)*

BDY programı içinde ulusal sorunla ilgili olarak işe bir saptamayla başlanıyor: "Kürt ulusal sorunu Kürt halkının varlığının ve ulusal haklarının tanınmamasından kaynaklanan politik bir sorundur." (s.: 47-48). Ulusal sorun, egemen ulusun, ezilen ulusu ekonomik açıdan boyunduruk altında tutarak sömürmesine, onun yarattığı değerlere el koymasına, ulusal gelirin devlet bütçesi aracılığıyla yeniden dağıtılması sırasında da bu sömürünün ve talanın katmerlendirilmesine, ezilen ulusun sürekli ağır baskılar altında tutulmasına, zorla asimile edilmeye çalışılmasına, kendi kültürel gelişimini sağlamasına izin verilmemesine dayanan ekonomik, sosyal ve kültürel temelde bir sorun olarak politik arenaya, ezilen ulusun kendi yazgısını kendisinin özgürce belirleme hakkının tanınmaması biçiminde yansır. Türkiye'de, önemli yeraltı kaynakları, birçok doğal ve kültürel zenginlik, büyük baraj ve hidroelektrik santralları Kürdistan'da bulunmakla birlikte, ülkenin en yoksul insanları da bu bölgede yaşamakta, işsizlik yığınsal göçleri zorlamakta, sefalet büyük boyutlara ulaşmaktadır. Türkiye Kürdistanı, sömürge valiliklerine benzer "bölge valiliği" ile yönetilmekte, Kürt ulusu üzerinde sistemli bir biçimde askersel güç kullanılmaktadır. Ağır baskılara, zorunlu göç ve iskanlara tabi tutulan Kürtler'in kendi dillerini özgürce konuşma, anadillerinde eğitim yapma, kendi kültürlerini özgürce geliştirme hakları tanınmamaktadır. Demek ki sorun, salt politik bir sorun değildir, hele egemen burjuvazinin politikasını değiştirmesiyle çözümlenebilecek bir sorun hiç değildir.

TBKP'nin Kürt ulusal sorunu konusundaki çözüm önerisi şöyle: "Kürt sorunu adil, demokratik ve barışçı bir çözüme kavuşturulmalıdır. Bu çözüm Kürt halkının özgür iradesini temel almalı, Türk ve Kürt uluslarının ortak çıkarlarına dayanmalı, Türkiye'nin demokratikleşmesine ve Ortadoğu'da barışa hizmet etmelidir... Türkiye'nin demokratikleşmesi için mücadeleden başka bir yoldan Kürt sorununun çözümüne ulaşılamaz." (s.: 48). Böylelikle TBKP Kürt ulusal hareketini kendi dar BDY sınırları içinde hapsetmek istiyor. Ulusal sorunun barışçı bir yoldan çözüme kavuşturulmasını şart koşuyor. Böylelikle Kürt ulusal devrimci güçlerine silahlı mücadeleyi yasaklıyor. Türkiye'nin demokratikleştirilmesi için mücadeleyi, BDY'yi, Kürt ulusal devrimci hareketi için de stratejik bir aşama olarak saptıyor. Ulusal sorun ayrılma hakkının koşulsuz savunulması ve bu hakkın özgürce kullanılabileceği koşulların yaratılmasıyla çözüme kavuşturulabilir. Bu da, egemen burjuvazinin egemenliği koşullarında olanaksızdır. Kimsenin, hele kendine komünist diyen bir partinin, ezilen bir ulusun kurtuluş mücadelesine ipotek koymaya hakkı yoktur.

TBKP program taslağında BDY'yi gerçekleştirecek toplumsal ve politik güçler şöyle ifade ediliyor: "Ülkemizde Barış ve Demokratik Yenilenme stratejisinin geniş toplumsal güçleri vardır: İşçi sınıfı, kent yoksulları, köylülük, aydınlar ve geleneksel orta katmanlar, ulusal ekonomiye katkıda bulunan işadamları gibi sosyo-sınıfsal güçler, sınıfsal olarak türdeş olmayan gençlik, kadınlar gibi sosyal gruplar,Kürt halkı gibi bir güç, çıkarları bu stratejiyle uyum içinde olan toplumsal güçleri oluşturuyor." (s.: 28). Tanımlamada hiçbir sınıftan gücün dışarıda bırakılmamasına özen gösterilmiş. Bu nokta daha

ayrıntılı bir biçimde şöyle sergileniyor: "Amerikancı, gerici, militarist güçlerin politikasında n çeşitli burjuva kesimler de zarar görmektedir. Barışın korunması ve demokrasinin kazanılması, ülke ekonomisine katkıda bulunmak isteyen küçük -büyük bütün sanayici ve işadamlarının çıkarlarıyla uyum içindedir." (s.: 30), "egemen güçlerin politikası, köylülüğün tümünün çıkarlarıyla çelişmektedir... köylülüğün genel demokratik mücadelede rolünün artması, işçi sınıfı ve öteki ilerici güçlerle birleşmesi olanaklı ve zorunludur." (s.: 30). Öncelikle ulusal ekonomiye katkıda bulunan -ya da bulunmak isteyen- kavramını inceleyelim. Küçük ya da büyük, burjuvazinin hiçbir katmanının ulusal ekonomiye katkıda bulunmak gibi bir hedefi, amacı ya da istemi yoktur. Burjuvazinin amacı kâr, daha fazla kârdır. İstemek gibi soyut-duygusal bir kavram, bir toplumsal-sınıfsal gücü nitelemek için kullanılamaz. Bunu bir yana bırakırsak, ulusal ekonomiye katkıda bulunmak ne demektir? Sanırız, toplam yatırımların, milli hasılanın ve istihdamın artışına katkıda bulunmak, ulusal ekonomiye katkıda bulunmak demektir. Böyle bakınca da, ulusal ekonomiye en çok katkıda bulunanlar, en büyük tekelci burjuvalardır. En çok yatırım yapanlar, en çok işçi çalıştıranlar, en çok değer üretenler -bu arada elbette en çok artı-değere el koyanlar- Koç'lar, Sabancı'lar vb.'dir. Demek BDY, bunların çıkarlarıyla uyum içindedir. O zaman aynı BDY'nin işçi sınıfının çıkarlarını yansıttığını söylemek olanaksızdır. Ayrıca kapitalist bir ülkede köylülüğün ayrışmasını dikkate almayan bir politika, hem işçi sınıfına hizmet edemez, hem de gerçekçi olamaz. Marks ve Engels, köylülük ile ancak devrimci olduğu oranda işbirliği yapılabileceğini birçok kez belirtmişlerdir. Lenin, Emeğin Kurtuluşu grubunun hazırladığı program taslağındaki köylülükle ilgili "Rus Sosyal Demokrat İşçi Sınıfı Partisi, Rus toplumunda halkın haklarının olmayışından ve serfliğin devamından en çok zarar gören bir sınıf olan köylülüğü, otokrasiye karşı devrimci bir mücadeleyi sürdürebildiği sürece destekleyeceğini ilan eder" biçimindeki açıklamayı değerlendirirken şöyle diyor: "Köylülüğün (şartlı) 'desteklenmesi' ile ilgili giriş cümlesi bizce gereklidir çünkü, proletarya, genel olarak, bir küçük mülk sahipleri sınıfının çıkarlarının korunmasını üzerine alamaz ve almamalıdır; proletarya bu sınıfı ancak devrimci olduğu ölçüde destekleyebilir." (2) Üstelik TBKP Program taslağından yapılan son alıntıda köylülüğün işçi sınıfı ve öteki ilerici güçlerle birleşmesi zorunluluğundan söz edilerek, hem köylülüğün tümü, hem de küçük-büyük sanayici ve işadamları bir çırpıda ilerici ilan ediliyor.

Anılan toplumsal-sınıfsal güçlerin birliği, TBKP'ye göre şöyle somutlanacak: "Barış ve demokrasi güçlerinin ortak hükümeti, işçilerin, köylülerin, esnaf ve zanaatkarların, aydınların, memur ve subayların, gençlerin ve kadınların, Türk ve Kürt bütün halkın, ulusal ekonomiye katkısı olan küçük ya da büyük sanayici ve işadamlarının desteğini alacak, onların çıkarlarını koruyacak bir hükümettir. Barış ve demokrasi mücadelesi bütün bu güçlere dayanarak başarıya ulaşabilir." (s.: 52). TBKP program taslağının daha sonraki bölümünde, hem irili ufaklı sanayici ve işadamlarının, hem de işçi ve emekçilerin çıkarlarını aynı zamanda korumak görevi biçilen bu hükümetin izleyeceği politikalar somutlanmaya çalışılıyor.

Ulusal sorun ayrılma hakkının koşulsuz savunulması ve bu hakkın özgürce kullanılabileceği koşulların yaratılmasıyla çözüme kavuşturulabilir.

e) TBKP Program Taslağı ve somut istemler

TBKP program taslağında dış politika ile ilgili olarak önerilenler şunlar:

"Türkiye, NATO içinde kendi meşru güvenlik çıkarlarına ve dünya barışının çıkarlarına uygun bir politika izlemeli, NATO ve Varşova Antlaşması Örgütü askersel doktrinlerinin savunma ilkeleri temelinde yeniden düzenlenmesi, iki örgüt arasında askersel dengenin korunarak eşit güvenlik temelinde sürekli daha alt düzeylere indirilmesi ve giderek her iki askersel paktın eş zamanlı kaldırılması için çaba göstermelidir. Bu doğrultuda bir ilerleme sağlanamazsa, Türkiye NATO'nun askeri kanadından çekilmelidir." (s.: 40)

"ABD ile yapılmış bulunan 'Savunma İşbirliği Anlaşması' ve bağlı anlaşmalar feshedilmeli, topraklarımızdaki bütün Amerikan üsleri denetim altına alınmalı ve bu üslerin kaldırılması için ABD ile görüşmelere başlanmalıdır." (s.: 40)

TBKP, emperyalizmi değil, onun en gerici kesimlerinin bugünkü politikasını karşısına aldığı için, açık bir anti-emperyalist mücadeleyi öne koymuyor. Bunun bir sonucu olarak, Türkiye komünist ve devrimci hareketinin bugüne dek belki de üzerinde en geniş mutabakatı sağlamış olduğu anti-emperyalist programatik istem olan NATO'dan çıkılması istemi, BDY programında geri çekiliyor. Oysa komünist ve devrimci hareketin yıllar süren ajitas-

(2) V.İ.Lenin, agy,s.:352-353

yon ve propaganda çalışmaları sonucunda bu istem yığınlara malolmuştur. TBKP, bu konuda, tüm sol güçlerin, politik olarak aktif çoğunluğun gerisine düşüyor. Bilindiği gibi NATO emperyalist askersel ve siyasal entegrasyonun en önemli örgütüdür. BDY programına göre bu örgüt içinde dünya barışının çıkarlarına uygun bir politika izlenebilirmiş! Burada da politikanın sınıfsal temellerden koparıldığında nasıl anlamsızlaştığının çarpıcı bir örneğini görüyoruz. TBKP, en kötü durumda NATO'nun askeri kanadından çıkmayı öngörüyor, emperyalist entegrasyondan bütünüyle kopmayı içine sindiremiyor.

TBKP, "BDY programı, ulusal egemenliği güçlendirme... programıdır. Bu, emekçilerin sosyal sorunlarının çözümünün, ekonomik gelişmenin dış politik koşullarını yaratma programıdır." (s.: 35) diyor. Ulusal egemenliği tehdit eden, emekçilerin sosyal sorunlarının çözümünü erteleyen, ekonomik gelişmeyi engelleyen nedir? Yine TBKP Program taslağından aktararak, program yazarlarının içine düştüğü durumu sergileyelim: "Türkiye, emperyalizme, özellikle de Amerikan emperyalizmine ekonomik, politik, askeri bakımlardan bağımlı bir ülkedir. Türkiye'nin hâlâ gelişmekte olan ülkeler grubu içinde yeralmasının ve her alanda karşı karşıya olduğu ağır sorunların ve derin istikrarsızlığın temelinde bu bağımlılık yatmaktadır." (s.: 19); "ABD emperyalizmi ve NATO'ya egemen güçler, ..., ulusal çıkarlar doğrultusunda en küçük bir çabanın bile karşısına dikilmektedirler. Türkiye'nin emperyalizme bağımlılığı ve NATO üyeliği, ..., ulusal çıkarların çiğnenmesine yol açıyor." (s.: 19); "NATO planları doğrultusunda ülkemizin silahlanma harcamalarının sürekli artırılması ulusal kalkınmamızı engelleyen önemli bir etkendir." (s.: 20). Ama tüm yaptığı bu saptamalara karşın TBKP, emperyalizme, özellikle ABD emperyalizmine bağımlılığa son vermeyi, böylece ulusal çıkarları savunmayı, emekçilerin sosyal sorunlarını çözümlemeyi, ulusal kalkınmayı sağlamayı öngörmemektedir.

TBKP'nin sınıflarüstü demokrasi anlayışı, kendini tarihsel maddeciliğin tüm temel kategorilerine, bu arada devlete ve temelyapı-üstyapı ilişkisine de kaçınılmaz olarak taşıyor.

BDY programında iç politikayla ilgili temel talep demokrasinin kazanılmasıdır. Demokrasinin kazanılması, demokratikleşme sürecini ilerletme konusunda TBKP, parlamentonun politik sistemin en üst organı olmasını, insan haklarının eksiksiz sağlanmasını, demokratik bir anayasanın yaşama geçirilmesini, askeri darbe sonrası antidemokratik uygulamaların ortadan kaldırılmasını öngörüyor. TBKP program taslağında şöyle deniyor: "Demokratik bir rejim için: 1982 Anayasası kaldırılmalı, bütün halkın, demokratik parti ve yığın örgütlerinin katılımıyla, parlamentoda yeni, demokratik bir anayasa yapılmalı, bu anayasa özgür koşullarda yapılacak bir referandumla yürürlüğe girmelidir." (s.: 38). 1982 Anayasası nedir, neden yapılmıştır sorusunun yanıtı verilmedikçe, yalnızca nasıl yapılmıştır sorusunun yanıtıyla, yani "demokrasiye yönelen zorbaca bir saldırı olan 12 Eylül 1980 askeri darbesi" (s.: 39) açıklamasıyla hareket edildikçe, işin içinden çıkılması olanaklı değildir. TBKP'nin sınıflarüstü demokrasi anlayışı, kendini tarihsel maddeciliğin tüm temel kategorilerine, bu arada devlete ve temelyapı-üstyapı ilişkisine de kaçınılmaz olarak taşıyor. Politikanın "son tahlilde" ekonomik ilişkilerce belirlenmesi, politikanın "görece" bağımsızlığı, gide gide üstyapının temelyapıdan tümden bağımsızlığı anlayışına ulaşıyor. Bu çerçevede TBKP, temelyapıda herhangi bir değişikliği öngörmeksizin, üstyapı kurumlarını, bu arada devletin yeniden yapılanmasının çerçevesini sunmaya yelteniyor. Anayasalar, ülkedeki sosyo-ekonomik formasyonun iç evrimlenmesine bağlı olarak ortaya çıkan egemen sınıf ile diğer sınıf ve katmanlar arasındaki güçler oranını belirli bir uğrakta dile getiren birer hukuk metni olarak, temelyapıdaki bir değişikliğe bağlı güçler oranı değişikliği sonucu ya da o sosyo-ekonomik formasyonun aşılması temelinde yeniden biçimlenir. Ülkemizde de 1961 Anayasası, 1971 Anayasası (1961 Anayasası'nda yapılan değişiklikler öylesine niteldi ki, bu değişikliklerden sonra artık 1961 Anayasası'ndan söz etmek olanaklı değildir) ve 1982 Anayasası, ülkemizde kapitalist üretim ilişkilerinin egemen oluşunun, giderek tekelci kapitalizme ve devletle bütünleşmiş tekelci kapitalizme doğru evrimleşmesine denk düşen güçler oranlarının mevzuata bağlanmasıdır. Bu güçler oranları uyarınca devletin yeniden biçimlendirilmesinin belgeleridir. Bu süreçte egemen sınıf olarak burjuvazinin içinden bir kesimin, önce tekelcilerin, giderek finans oligarşisinin ayrışarak diğer sınıf ve katmanlarla ilişkilerini devlet erki düzeyinde düzenlerken, demokratik hak ve özgürlüklerin giderek ortadan kaldırılmasıyla, sınırlı da olsa burjuva demokrasisinden otoriter bir rejime doğru hareketinin somutlaşmasıdır. Dolayısıyla pratik olarak bir nitelik düzeyinde 1982 Anayasası'nın değiştirilmesi, yani otoriter devletin yeniden biçimlendirilmesi, devlet tekelci kapitalizmine özgü ilişkilerde, buna özgü güçler oranında bir değişiklikle koşulludur. Yoksa, finans oligarşisinin bir politikasının değişikliğe uğratılmasıyla parlamentonun halkın özgür iradesinin yansıyacağı bir forum haline dönüşebileceğini va'zetmek, teorik düzeyde Marksizm-Leninizm'in, tarihsel maddecilik anlayışının temel yaklaşımını reddetmek olur.

BDY'de "parlamentonun politik sistemin en üst organı olması, ancak halkın iradesini özgürce ortaya koyabilmesiyle olanaklıdır" dendikten sonra şöyle devam ediliyor: "Bunun için: -Gerçekten çok partili bir rejim kurulmalı, Komünist Partisi ve Kürt ulusal hareketi, tüm yasaklı politik örgütlenmeler yasallaşmalı, serbestçe faaliyet gösterebilmeli, 141, 142, 163. maddeler kaldırılmalıdır; -Siyasi partilerin örgütlenme ve diğer çalışmalarını özgürce, hiçbir

devlet karışması olmadan yürütebilmesi için siyasi partiler yasası demokratikleştirilmelidir; -Bütün partilerin eşit haklılığını güvence altına alacak, nispi temsil sistemine dayalı, 18 yaşa seçme ve 21 yaşa seçilme hakkını tanıyacak, yurtdışındaki yurttaşların bulundukları ülkelerde oy kullanmalarını sağlayacak ve partilere istediklerinde seçim koalisyonları kurma olanağı verecek demokratik bir seçim yasası yapılmalıdır; -Yerel yönetimler merkezi idarenin vesayetinden kurtarılmalı, yetkileri artırılmalı, mali ve idare özerkliğe kavuşturulmalı, yerel yönetimlerde daha geniş bir temsil sağlanmalıdır." (s.: 36). Sıralanan bu özellikler büyük ölçüde (nispi temsil dışında) birçok Batı Avrupa ülkesinde ve bu arada Fransa'da vardır, ancak bunlar daha sonra sayılan şu koşullarla birarada bulunmamaktadır: "Parlamentonun politik sistemin en üst organı olması, ancak hiçbir devlet organı ve kurumunun parlamento üzerinde olmaması ve onun denetimi dışında kalmaması ile, ordu yönetiminin politik sistem üzerindeki vesayetine son verilmesi ile, devlet kurumları içinde darbeci odakların yuvalanmasına izin verilmemesi ile olanaklıdır. Bunun için: -Cumhurbaşkanlığına temsil niteliğini aşan yetkiler tanınmamalıdır; -Milli Güvenlik Kurulu kaldırılmalıdır; -Silahlı kuvvetlerin demokratik rejime karşı kullanılmasını önleyecek, onu yurt savunmasıyla görevli kılacak, demokratik rejime ve halkın seçtiği parlamentoya bağlı kalmasını sağlayacak, iç yapısını demokratikleştirecek bir reform yapılmalıdır; -MİT ve polis örgütü, tüm devlet kurum ve organları ve devlet işletmeleri parlamentonun açık denetimine tabi olmalıdır; -Silahlı kuvvetlerin ve polis örgütünün demokratik halk hareketlerine karşı kullanılmasına yol açan yasal düzenlemeler kaldırılmalı, sıkıyönetim ve olağanüstü hal yasaları demokratikleştirilmelidir; -Ordu ve öteki devlet kurumları Amerikancı, faşist, demokrasi düşmanı kadrolardan arındırılmalı, yabancı gizli servislerin devlet kurumlarına sızması önlenmelidir; -Yürütmenin parlamentonun denetimi dışında kalan hiçbir faaliyeti olmamalıdır; -Devlet işlerinde açıklık ilkesi benimsenm kamuoyu devletin iç ve dış faaliyetleri konusunda düzenli bilgilendirilmelidir. Kamuoyu bu konuları özgürce tartışabilmelidir." (s.: 37). Bu durum TBKP'nin toplum modelinin, burjuva siyaset bilim kitaplarında yeralan burjuva demokrasisinin "faziletli ilkeleri" ile devlet biçimlendirmeye kalkmasından, Marksizm-Leninizm'i topyekun terk etmesinden kaynaklanmaktadır. Sorun yine gelip ekonomik, sınıfsal iktidara dokunmaksızın politik sistemi yeniden biçimlendirme girişiminden kaynaklanmaktadır.

Dahası, kapitalist bir düzende parlamentonun özgür iradeye dayanıp onu temsil etmesini beklemek bir düştür. Kapitalizm, yığınların özgür iradelerinin ortaya çıkmaması için elindeki tüm olanakları kullanır. Ortada bir irade vardır ama bu, halkın değil, burjuvazinin özgür iradesidir. Nitekim kapitalizm, halkın özgür iradesinin saptırılabilmesi için çok geniş olanaklara sahiptir ve bu olanaklar giderek daha da genişlemektedir. Enformasyon ve iletişim

tekelleri, kapitalist ülkelerdeki haber kaynaklarını ve kamuoyu oluşturma araçlarını ellerinde tutarlar. Eğitim sistemi özgür iradenin oluşturulmasını ta baştan sakatlayacak biçimde örgütlenmiştir. Günümüzde TV'nin insanların fikir oluşturma sürecindeki rolü olağanüstü artmıştır. TV kanalları da tekellerin ve onların devletinin elindedir. Emperyalizm elindeki çok çeşitli olanakları kullanarak apolitik bir yığın kültürü yaratmaya çaba harcamaktadır. Tüm bu nedenlerle, kapitalist ülkelerde ne seçimler özgürdür ne de parlamento özgür iradeyi temsil eder. Yığınların özgür iradesi (nesnel sınıf çelişmelerinin ve komünistlerin ardıcıl ajitasyon, propaganda ve örgütlenme çalışmalarının sonucunda) bir kez kendini gösterince de kapitalist düzen artık varlığını sürdüremez. Lenin'in "tarihsel açıdan ömrünü doldurmuş bir kurum" olarak tanımladığı parlamentoya TBKP programında böylesi yüce bir değer biçilmesi de eleştirilmelidir. Bırakalım hangi kurumun ve örgüt biçiminin politik sistemde en üst organ olacağını işçi sınıfının ve emekçi yığınların devrimci pratiği belirlesin. İşçi sınıfının ve emekçi yığınların toplumsal girişkenlik ve yaratıcılığı üzerine ipotek koymak, onların özgür iradesini kayıtlara bağlamak niye?

İşçi sınıfının ve emekçi yığınların toplumsal girişkenlik ve yaratıcılığı üzerine ipotek koymak, onların özgür iradesini kayıtlara bağlamak niye?

Ülkenin demokratikleşmesi bağlamında TBKP program taslağında şunlara da yer verilmektedir: "Ziraat, sanayi ve ticaret odaları demokratikleşmeli, üyelerin iradesinin yönetimlere tam yansıması sağlanmalıdır. Bütün bu kuruluşlar idarenin hiçbir karışımı olmadan, üyelerinin ve ülkenin çıkarları doğrultusunda devletin her alandaki ve her düzeydeki politikaları üzerinde etkide bulunabilen özgür ve özerk kuruluşlar durumuna gelmelidir." (s.: 38). TBKP hiç kaygılanmasın, ziraat, sanayi ve ticaret odaları devletin her alandaki ve her düzeydeki politikaları

üzerinde etkide bulunmakla kalmıyor, bunların oluşturulup yürütülmesinde birinci derecede rol oynuyorlar. Hangi sınıfın çıkarlarını korumak durumunda olduğunu şaşıran TBKP, işte böylesi istemler de yükseltebiliyor!

Tek sözle, politika alanındaki istemlerin tümü finans oligarşisinin devlet egemenliğinin sürmesine engel olmayacak istemlerdir. Kapitalizmi aşma yönünde hiçbir istem BDY programında yer almıyor.

TBKP program taslağında ekonomik politika alanında ise şunlar öneriliyor:

"Dış borç sorununu hafifletebilmek ve uluslararası mali ilişkilerimizin bunalıma girmesini önlemek için, dış borç ödemeleri yeni bir plana bağlanmalı, ödemeler daha uzun bir süreye yayılmalı, yıllık taksitler ihracat gelirinin düşük bir yüzdesiyle sınırlı tutulmalı, dış borçların sürekli artmasına olanak vermeyecek bir politika izlenmelidir." (s.: 42)

"Yabancı banka ve mali kuruluşlar devlet denetiminde ülke ekonomisine katkıda bulunacak etkinliklere yöneltilmelidir." (s.: 42)

İşçi sınıfının bu istemler uğruna siyasal partiye gereksinimi yok, sınıf sendikacılığı bu istemleri, hatta daha ilerilerini savunuyor.

"Uluslarötesi tekellerin ve yerli tekellerin, mali spekülatörlerin asalak, vurguncu faaliyetlerine son verilmelidir. Dış ticaret tekeli haline gelmiş olan ayrıcalıklı dış ticaret şirketleri yerine tek bir devlet dış ticaret şirketi kurulmalı, kendi ürettiği malı ihraç eden şirketler ise desteklenmelidir." (s.: 43)

"Mali fonların ülke kalkınmasına yönlendirilebilmesi ve adil dağılımını sağlayabilmek için, bütün özel bankaların yüzde 51 hisseleri bedel ödenerek kamulaştırılmalıdır." (s.: 43)

Ekonomik politika alanında işçi denetimi, işçilerin işyerlerinin yönetimine gelmesi ya da katılması gibi istemlere yer verilmiyor. Küba Komünist Partisi önderi F. Castro, Latin Amerika'daki kapitalist ülkelere dış borçlarını ödememelerini önerirken TBKP kendi programında bu borçları ödemeyi üstleniyor. Ayrıca ülkede iktidar işçi sınıfının ve emekçilerin eline geçmediği sürece, devlet yeniden yapılandırılmadıkça burjuvazinin, finans oligarşisinin devleti olmayı sürdürecektir. Bu devletin yabancı banka ve mali kuruluşların ülke içindeki faaliyetlerini denetlemesi demek, yabancı sermayenin, emperyalizmin ve finans oligarşisinin çıkarlarına hizmet etmeyi sürdürmesi demektir. Kendi ürettiği malı ihraç eden, dolayısıyla desteklenecek olanlar bugün olduğu gibi yine Koç'lar, Sabancı'lar olacaktır. Program ılımlı havasından kurtulup "kamu-laştırma"dan söz ettiğinde ise, telaşla, parababalarına hisselerinin bedelini ödeyeceğini ilan etmektedir.

TBKP proletaryaya ne vaadediyor? Program taslağından aynen aktaralım:

"8 saatlik işgünü kesinlikle uygulanmalı, çalışma haftası kademeli olarak 40 saate indirilmeli, eşit işe eşit ücret verilmelidir, ... işsizlik sigortası kurulmalı,...zorunlu öğrenim çağındaki çocukların çalıştırılması yasaklanmalı." (s.: 45)

TBKP 8 saatlik işgünü tanıdığı işçi sınıfına 40 saatlik çalışma haftasını ancak kademeli olarak vaadedebiliyor. İşsizlik varlığını koruyacak ama işsizlik sigortası da kurulacak. Zorunlu öğrenim çağında bugün de çalıştırılması yasak olan çocukların çalıştırılması yasaklanacak. İşçi sınıfı bunları elde edebilmek için, BDY'yi yaşama geçirmek için yığınsal destek sağlayacak. Fabrikalar, belli başlı üretim araçları yine finans oligarşisinin elinde kalsın yeter ki biz 8 saatlik işgünü elde edelim diye. İşçi sınıfının bu istemler uğruna siyasal partiye gereksinimi yok, sınıf sendikacılığı bu istemleri, hatta daha ilerilerini savunuyor.

Sonuçta bir bütün olarak BDY için ne diyebiliriz? Açıkça itiraf edilmese bile BDY, içerik olarak emperyalist ülkeler tipinde bir burjuva rejiminin biçimlendirilmesi demektir. TBKP, önümüzdeki stratejik aşamada işçi sınıfına bunu öneriyor. Oysa, ülkemizde böyle bir 'demokrasi' için gerekli temel yoktur, 'gözle görülür bir gelecekte de' olmayacaktır. Batı Avrupa ülkelerinde biçimlenen siyasal rejimler özel bir tarihsel-somut sürecin ürünüdür. Bu ülkelerde işçi sınıfı ve emekçiler, yüzyılı aşkın süre yürüttükleri yoğun mücadele ile, çektikleri büyük acılar pahasına kendi demokrasileri için daha elverişli koşullarda mücadele yürütmenin olanaklarını elde etmişlerdir. Bütün bu süreçte, ekonomik temel olarak bu ülkelerde ilk sermaye birikiminin sağlanması sorununun çözümlenmiş olması ve önceleri sömürgeci, daha sonraları yeni-sömürgeci yöntemlerle bağımlı ülkelerden düzenli bir artı-değer akışının sağlanmış olması belirleyici önem taşımıştır.

Öte yandan, sağduyu ve gerçekçilik adına, sınıfsal konumlar terkedilerek hazırlanan BDY programı, gerçekleşebilir bir program değildir. Bunun birinci nedeni yukarıda sözünü ettiğimiz ekonomik temel eksikliğidir. İkinci neden ise, bizzat TBKP programının kendisidir. Her ne kadar bir yerde BDY programının 'hemen bugün' için önerildiği söyleniyorsa da, şu nokta da vurgulanmaktan geri durulmuyor: "Politik güçler oranında demokratik güçlerden yana nitel bir değişiklik anlamına gelecek olan bu amaca [BDY] bugünkü dünya ve Türkiye koşullarında ancak zorlu bir mücadele süreci içinde ulaşılabilir." (s.: 51). Oysa zorlu bir mücadele süreci sonunda böyle bir nitel değişiklik olduğunda, yani "ülkedeki politik güçler oranı bağımlı, tekelci-militarist oligarşiyi kesin yenilgiye uğratma, ekonomide ve iktidar yapısında devrimci dönüşümlere yönelme hedefleri için mücadeleyi gerçekçi kıldığında...Barış ve Demokratik Yenilenme stratejik aşaması tamamlanmış olacak ve TBKP bu durumda stratejik amaç ve görevlerini yeniden belirleyecektir." (s.: 54-55). Güçler oranı demokratik güçlerden yana olmadıkça BDY uygulanamaz, güçler oranı demokratik güçler-

den yana olduğunda ise TBKP BDY'yi yürürlükten kaldıracak. Kısacası BDY hiçbir zaman uygulanmayacak. TBKP bütün bir stratejik aşama boyunca bir hayalin peşinde koşacak.

BDY programıyla ilgili olarak TBKP'nin mantığındaki bir diğer sıçrama da kendini şöyle ortaya koyuyor: "Barış ve demokrasiden yana güçlerin hiçbiri tek başına bu amaçlara [BDY] ulaşılmasını gerçekleştiremez. Demokrasi düşmanlarını etkisizleştirebilecek bir güç birikimi oluşturulabilmesi için tek bir güç bile dışarda bırakılmamalıdır... TBKP bütün öteki politik güçleri, onların barış ve demokrasi programına ve bu programın yaşama geçmesi uğrundaki mücadeleye ilişkin tutumlarına göre değerlendirecek, buna karşı engelleyici tutum alan güçleri karşısına alacak, bütün öteki güçlerin olumlu girişimlerini destekleyecek ve onları bu programı ve onun yaşama geçirilmesinin yanına kazanmaya çalışacaktır." (s.: 54). BDY programının sosyal ve politik güçleri, bir diğer deyişle barış ve demokrasi güçlerinin ayrıntılı bir analizi, küçük-büyük sanayici ve işadamlarının nesnel çıkarlarının uyumundan, köksüz de olsa burjuva demokrat akımının DYP çizgisi halinde ifade edilmesinden sonra alt alta yer alan bu iki yargı oldukça "açıklanmaya muhtaç". Önce hiç kimse bu işi tek başına yapamaz, dahası güçlerden herhangi biri dışta bırakılırsa yapılamaz yargısına yer veriliyor; yani BDY programının sosyal ve politik güçlerinin hepsinin geniş ve istikrarlı işbirliği, hükümeti vb. demokrasi ve barışın kazanılması bakımından vazgeçilmez ilan ediliyor. Hemen ardından tüm bu analizler bir tarafa konarak, politik güçlerin BDY programına karşı tutumları biricik ölçüt düzeyine yükseltiliyor; böylece BDY'nin oturtulduğu analiz tersyüz ediliyor, TBKP programına karşı tutum ana ayraç oluyor. "Gerçeğin tekeline sahip olma" iddiasını taşımayanlar kendi programlarını kıble ilan ediyorlar. Artık geriye ne sol blok, ne ulusal mutabakat, hiçbiri kalmıyor. Bu programın yaşama geçirilmesinin devredildiği güçler, birdenbire "kazanılmaya çalışılacak" güçler düzeyine indirgeniveriyor.

Yaşama geçirilmeyeceği bizzat programda ifade edilen BDY'ye ilişkin süreç, özellikle TBKP'nin kendine biçtiği rolü ortaya koyması bakımından ele alınmaya değer. Program taslağında aynen şöyle deniyor: "Barış ve Demokratik Yenilenme programının temel noktalarıyla yaşama geçmesi için bağımlı, tekelci-militarist oligarşinin iktidardaki konumlarının geriletilmesi ve böylesi bir programı temel alacak geniş güçlere dayanan bir hükümetin, barış ve demokrasi güçlerinin hükümetinin işbaşına getirilmesi, bu güçlerin politik sistemdeki konumlarının pekiştirilmesi zorunludur." (s.: 51). "Barış ve demokrasi güçlerinin hükümeti"ne biraz daha yakından bakalım: "Mücadeleye katılan sol parti ve grupların, kişilerin özerk yapılarını, politik kimliklerini, ideolojik özgüllüklerini koruyarak yer aldığı, ülkenin temel sorunlarının çözüm yolu üzerinde görüş birliğine varmış, sendikalara, demokratik meslek örgütlerine, demokratik yığın hareketlerine dayanan bir sol blok oluşabilir. Sol bir politik blokun oluşması, yeni bir sol politik kültürün gelişmesinin oluşmasını olumlu yönde etkileyebilir. Sol blok ile burjuva demokrat akımın ve anti-emperyalist yönelimli dinsel akımın etkisindeki güçler ve çevreler ve demokrasiden yana ordu mensupları arasında demokratik işbirliği sağlanabilir. Çok geniş halk yığınlarına dayanacak olan böylesi bir demokratik işbirliği barış ve demokrasi güçlerinin ortak hükümetinin kurulup güçlenmesini ve barış demokratik yenilenme programının bütün temel noktalarıyla yaşama geçmesini gerçekleştirebilir. Bütün bu doğrultularda her türlü özveriyi göze alarak çalışacak olan TBKP, koşulları uygun görürse, kendisi de barış ve demokrasi güçlerinin ortak hükümetine katılacaktır." (s.: 54). Demek ki, bir sol blok oluşacak, bu blok ile burjuva demokrat akımın ve anti-emperyalist yönelimli dinsel akımın etkisindeki güçler ve çevreler ve demokrasiden yana ordu mensupları arasında demokratik işbirliği sağlanacak, bunların işbirliği, barış ve demokrasi güçlerinin ortak hükümetini kuracak, TBKP'de, koşulları uygun görürse bu hükümete katılacak. Tüm bu doğrultularda özveriyle çalışacak olan TBKP, ne sol blokun oluşumunda, ne işleyişinde ne de "burjuva demokrat akımın ve dinsel çevre-

Güçler oranı demokratik güçlerden yana olmadıkça BDY uygulanamaz, güçler oranı demokratik güçlerden yana olduğunda ise TBKP BDY'yi yürürlükten kaldıracak. Kısacası BDY hiçbir zaman uygulanmayacak. TBKP bir hayalin peşinde koşacak.

çekilmekten başka bir şey değildir. Burjuvazi, büyük bir olasılıkla -ve hatta aşağı yukarı kesin olarak- proletaryaya barışçı tavizler vermeyecek, son belirleyici anda kendi ayrıcalıklarını korumak için şiddete başvuracaktır. Böyle bir durumda, proletaryanın, amacına ulaşması için devrimden başka bir yolu kalmayacaktır. Bu yüzdendir ki, 'işçi sınıfı sosyalizmi'nin programı, kullanılacak yöntemi *açıklamadan* sadece genel olarak siyasal iktidarı ele geçirmekten söz eder; çünkü yöntem seçimi, tam olarak belirleyemediğimiz bir geleceğe bağlıdır. Fakat tekrar ediyoruz; proletaryanın çalışmalarını bütün koşullarda yalnızca barışçı bir 'demokratikleştirme' ile sınırlamak, işçi sınıfı sosyalizmi kavramını bilerek ve isteyerek daraltmak ve kabalaştırmaktır." (3)

TKP'den farklı olarak TBKP, işçi sınıfı adına politika üretmek, komünist misyonu taşımak kaygısını taşımamaktadır.

Sonuç

Sonuç olarak TBKP program taslağı hakkında ne söyleyebiliriz?

Bu program devrimci değil, reformist bir programdır. İşçi sınıfına ve emekçi yığınlara, iktidar olma, kapitalizmi yıkma ve sömürüyü yeryüzünden silme hedefini değil, kapitalizm çerçevesinde kısmi reformlarla yetinme "hedef"ini göstermektedir. Bu programın parolası savaşım değil, boyun eğmedir; kurtuluş değil, teslimiyettir.

Bu program, Türkiye komünist hareketini tasfiye etme programıdır. Ülkemizin 70 yıllık komünist hareketinin bütün olumlu mirasının reddi temeli üzerine kurulmuştur. Marksizm-Leninizm'e, komünist harekete ve işçi sınıfına yabancı olan bu program, tüm komünistlerce reddedilmelidir.

Ülkemizde tekelci burjuvazinin programında rejimin otoriter niteliğinden fazlaca ödün vermeden kimi rötuşlarla Avrupa Topluluğu'yla entegrasyonu tamamlamak bulunuyor. TBKP de rejimin aksesuarı rolüne aday olarak ortaya atılmıştır. TBKP programı, işçi sınıfı adına politika üretmek, komünist misyonu taşımak kaygısıyla değil, tekelci burjuvaziyle uzlaşma arayışının sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

Bu özellikleriyle TBKP programı, komünist harekette reformist hat ile Leninci hat arasındaki ayrımı net bir biçimde ortaya koymaktadır. TBKP, sözümona TKP ile TİP'in birleşikliğini bu programla gerçekleştirdiğini ileri sürüyor. Bu durum, TKP ve TİP içindeki Leninci kadroların, iradelerini hiçe saan bu girişimi boşa çıkarmak doğrultusunda, ülkemizdeki diğer Lenincilerle birlikte oluşturacakları devrimci programlarında bu ayrımı daha da netleştirecek biçimde davranmalarını gerekli kılıyor.

Bu program devrimci değil, reformist bir programdır. İşçi sınıfına ve emekçi yığınlara, iktidar olma, kapitalizmi yıkma ve sömürüyü yeryüzünden silme hedefini değil, kapitalizm çerçevesinde kısmi reformlarla yetinme "hedef"ini göstermektedir. Bu programın parolası savaşım değil, boyun eğmedir; kurtuluş değil, teslimiyettir.

(3) V.İ.Lenin, *Toplu Yapıtları*, c.:4, s.:267-277

Dünya ekonomisinin yeniden yapılandırılması (2)

Yeni teknolojiye dayalı sanayiler

Joyce Kolko
Çev.: İsmail Kaplan

Amerikalı Marksist araştırmacı Joyce Kolko'nun *Dünya Ekonomisinin Yeniden Yapılandırılması* adlı kitabının teorik çerçevesini açıklayan "Giriş" bölümünü geçen sayımızda yayınlamıştık. Bu sayımızda, kitabın "Yeni Teknolojiye Dayalı Sanayiler" başlıklı bölümünü sunuyoruz. Yazar bu bölümde, elektronik, bilgisayar, robotik, telekomünikasyon ve benzeri dallardaki en yeni bilimsel ve teknolojik gelişmelerin ekonomi üzerindeki daraltıcı etkisine işaret ediyor. Kapitalizmin bütün çelişmelerini ve dünya ölçüsünde aşırı üretim eğilimini keskinleştiren yeni teknolojinin nasıl yeni bunalımlara yol açtığını gösteriyor. Otomasyonun sonuçları üzerinde ayrıntılı biçimde duran yazar, kapitalist ideologların ve onların papağanlığını yapan reformistlerin "bunalımsız bir çağdaş kapitalizm" hayalini son yılların somut verileriyle çürütüyor.

Sistemsel birer özellik olan rekabet ve emeğin üretim sürecindeki rolünü azaltma güdüsü, sermaye açısından teknolojik yeniliklerin itici gücü olmaya devam ediyor. Sözü edilen etkenler ve kapitalistlerin piyasanın durumuna ilişkin değerlendirmeleri, çoğu kez, araştırma-geliştirme çalışmalarında hangi konunun ele alınacağını bile belirler. Ticari açıdan açıkça kârlı olmayan önemli buluş ve gelişmelerin bir yana bırakıldığı sık sık görülür.

Bilim ve teknoloji alanındaki en son gelişmelere dayalı yeni sanayilerin en önemli boyutları arasında yer alan üç etken elinizdeki incelemeyi özellikle ilgilendiriyor: devletin, bu sanayilerin ekonomik bunalımı çözüme kavuşturacağı yolundaki beklentisi; yeni teknolojinin diğer sanayi dalları üzerindeki ekonomik etkisi; ileri teknolojiye dayalı yeni sanayilerle bunalım arasındaki ilişki ve etkileşim biçimi.

Kimileri yeni teknolojinin kapsamlı toplumsal sonuçlarını ondokuzuncu yüzyıldaki sanayi devriminin sonuçlarına benzetiyorlar. Ne var ki, yeni teknoloji ekonominin genelinde devrimci sonuçlar doğursa da, sanayide demiryolu, otomobil ve uçak gibi ekonomiyi genişleten ve katlayarak büyüten bir yeni ürün atılımı yaşanmadı. Tersine, yeni teknoloji ekonomiyi büyük ölçüde daraltma potansiyeline sahiptir. Wassily Leontief'in işaret ettiği gibi, sanayi devrimi üretimin vazgeçilmez bir etkeni olarak emeğin rolünü arttırdığı halde, yeni teknolojiyle birlikte "artık sadece fiziki işlevleri değil, denetsel 'zihin' işlevlerini de insan emeğinin katılımı olmadan yerine getirmek mümkündür." (1) Ayrıca, yeni teknolojinin hammadde ve benzeri girdilere olan talebi değiştirme potansiyeli bu sektörü önemli oranda etkileyebilir.

Sanayileşmiş ülkelerde "yeni ürünlere dayalı gelişme"nin geleneksel sanayilere seçenek olabileceğini sanmak hayal görmektir. Eskiden yeni teknoloji yeni ürünleriyle eski teknolojinin yerine geçerken üretimin coğrafi konumu aynı kalırdı. Günümüzde ise durum değişmiştir. Emek maliyetin önemli bir unsuru olduğu oranda, yeni ürünler de eski ürünler kadar tehlikeye açıktır. Transistör elemanı üreticilerinin en ucuz emeğin peşinde koştuğu transistör sanayileri buna örnektir. Diğer yandan, yeni teknoloji, sermaye yoğun olduğu oranda emeğe olan ihtiyacı düpedüz daha da azaltacaktır. Montaj hattındaki işlerle karşılaştırıldığında makina ustalarının işinde otomasyon süreci daha hızlı biçimde ilerliyor.

Teknolojik gelişmelerin devrimci bir değişime yol açtığı doğrudur. Bununla birlikte bir noktayı gözden kaçırmamak gerekiyor: Bundan otuz otuzbeş yıl önce de otomasyona gitmek kuşkusuz mümkündü. Ama o-

(1) Wassily Leontief, "Teknolojik İlerleme, Ekonomik Büyüme ve Gelir Dağılımı", *Population and Development Review* 9 (1983): 405

tomasyonun kârlı hale dönüşmesi için bir dizi koşulun biraraya gelmesi zorunluydu. Kârları yükseltmediği sürece teknolojik verimliliğin iş çevreleri için hiçbir değeri yoktur. Günümüzde kapitalist sistemdeki otomasyon eğilimi, kapitalizmin çelişmelerini ve dünya ölçüsünde aşırı üretim eğilimini görülmedik biçimde keskinleştiriyor. Yeni teknoloji yeni bunalımın tohumlarını taşıyor.

Yeni teknoloji, özellikle de yeniden programlanabilen robotlar üretkenliği büyük oranda arttırdığı halde, dünyanın en önde gelen robot şirketi başkanının dile getirdiği gibi, esas sorun yerli yerinde duruyor: "İnsanların bir vardiye çalışarak ürettiklerini bile zaten satamıyorsanız, insanların iki katı hızla yirmi dört saat çalışan bir robotunuzun olması ne işe yarar?" (2) Ne var ki pahalı donatımı amorti etmek ve tatminkâr bir getiri sağlamak için yirmi dört saat üretim ve tam kapasite kullanımı zorunludur. Emekten tasarruf sağlayan sermaye donatımıyla değişmeyen sermaye büyük oranda artar ve getiri önemli ölçüde azalır, böylece kâr oranı daha da düşer. Kapitalizmde bilim ve teknolojinin başlıca amaçlarından birisi, üretimin emek maliyetini azaltmak veya üretkenliği arttırmak olduğu için, otomasyon sermaye-emek arasındaki değişken ilişkiye bağlıdır. Ücretlerdeki artış sabit sermaye donatımının durmadan yenilenmesine yol açıyordu. Rekabetin ve maliyetlerin zorlamasıyla otomasyona yönelme günümüzün belirgin eğilimidir. Bu eğilim hızla değişebilir. Bir gerileme (resesyon) ortamında emek maliyetlerinin düşmeye başladığı görülürse, pahalı donatımlara yatırım yapma eğilimi de zayıflayabilir.

Esnek Otomasyon

Çağdaş teknolojinin büyük yeniliği "esnek otomasyon"dur. Esnek otomasyonun önemi, küçük hacimli üretimi otomatikleştirmesi ve yeni aletler gerektirmeden bir ürün türünden diğerine geçebilmesinden kaynaklanıyor; bu sistemle binlerce birim ürün de, bir tek birim de ekonomik olarak üretilebilir. Bu sistemin ilkesi şudur: "Sipariş alınmadan hiçbir şey üretme." (3) Esnek otomasyon geniş bir ölçekler dizisinde ekonomi sağlar, buna günümüzde kapsam ekonomisi adı veriliyor. Esnek otomasyon büyük ölçekli yatırımlar gerektiren büyük fabrikaları eskimiş duruma düşürerek ekonomi üzerindeki genişletici etkisini zayıflatır. Yeni teknolojiyle birlikte büyüklükten kaçış başlamış ve "ölçek zararları" (4) kavramı benimsenmiştir. 1985 yılında ATT şirketi büyük montaj fabrikalarını kapatarak daha küçük bir otomatik fabrika kurmaya başlamıştı. Yeni donatıma sahip imalatçılar yeni dallarda da hızla üretime geçebilirler. 1983 yılında Amerikalı bir işletme danışmanı şöyle diyordu: "Kimi şirketlerin, varlığını bile işitmedikleri rakipler tarafından gafil avlanacaklarını söylemeliyim." (5) Sözü geçen donatımın pahalılığı amorti edilebilmesi için tam gün çalıştırılmasını gerekli kılıyor. Ama fiyatlar son yirmi otuz yılda olduğu gibi artan rekabet nedeniyle düşmeye devam ettiği için, yeni teknolojiyi ve ona eşlik eden bütün çelişmeleri ekonomik sistemin içine katma süreci hızlanacaktır. Otomatik modern fabrikanın kârlı çalışma kapasitesi ulusal piyasaların çapını zaten aştığına göre şu sorular gündeme geliyor: Esnek otomasyon sisteminde kapasite nasıl ölçülebilir? Esnek otomasyonun aşırı üretim eğilimi üzerindeki etkisi ne olacaktır? (6) Yeni teknoloji sayesinde günün birinde üretimi talebe göre sınırlamak teorik olarak mümkündür. Ama gerçekte böyle bir sınırlama olasılığı ne kadardır? General Motors'u talebin çok üzerinde aşırı üretim yapmaya zorlayan etken bugünkü *teknoloji* değildir.

Tam otomatik fabrikalar şu ana kadar esas olarak Japonya'da kurulmuş bulunuyor. 1980'lerin ortalarında ABD'de sadece iki düzine dolaylarında tam otomatik fabrika vardı. Bu fabrikaların maliyeti çok büyüktür, ama yatırım bir kez yapıldı mı üstünlüklerini derhal belli ederler: Büyük stoklarla çalışma zorunluluğundan kurtulan şirketlerin düşük bir işletme sermayesiyle yetinebilmesi; yeni makinalar eskiden ayrı ayrı makinaların yaptığı çeşitli işlere göre yeniden programlanabildiği için daha az makina ihtiyacı; daha yüksek bir iş yoğunluğuyla daha az yıpranma; ve emek maliyetlerinin belirgin biçimde düşmesi. Bu teknoloji türündeki

Yeni teknoloji ekonominin genelinde devrimci sonuçlar doğursa da, sanayide demiryolu, otomobil ve uçak gibi ekonomiyi genişleten bir yeni ürün atılım yaşanmadı. Tersine, yeni teknoloji ekonomiyi büyük ölçüde daraltma potansiyeline sahiptir.

(2) Aktaran Gerd Junne ve Rob van Tulder, *Robot Sanayinde Avrupalı Çokuluslu Şirketler: Bir Ön İnceleme* (Amsterdam, 1984), 7. Bu inceleme yazarların *Avrupalı Çokuluslu Şirketler ve Çekirdek Teknolojiler* (New York, 1987) adlı önemli kitabının habercisi olmuştur. Ayrıca bakınız, Gene Bylinsky "Otomatik Fabrikaya Doğru" *Fortune*, 21 Şubat 1983; Joyce Kolko, "Vers un renouveau de la planification capitaliste en Europe", *Monde Diplomatique*, Aralık 1979, 6.

(3) *Business Week*, 3 Mart 1986, 72

(4) Aynı dergi, 22 Ekim 1984, 152

(5) Bylinsky, "Otomatik Fabrika", 54

(6) Sınai yapıda ortaya çıkabilecek sonuçların dikkate değer biçimde irdelenişi için, bakınız, Dieter Ernst, *Bir Bunalım Döneminde Dünya Sanayiinin Yeniden Yapılandırılması - Yeniliklerin Rolü: Yarıiletken Sanayiinde Son Gelişmelerin Tahlili* (New York, 1981); Gerd Junne, "Dünya Bunalımı, Devletlerarası Rekabet ve Şirketlerarası İşbirliği" (Uluslararası Barış Araştırmaları Konferansı'na sunulan bildiri, Gyor, Macaristan, Ağustos 1983); Annemieke Roobeek, "Ford Sisteminin Bunalımı ve Yeni bir Teknoloji Sisteminin Yükselişi" (Ekonomi Araştırmaları Bölümü Bülteni no.8602, Amsterdam Üniversitesi, Şubat 1986); Pierre Grou, *Çokuluslu Kapitalizmin Mali Yapısı* (Warwickshire, 1985), s.58 vd; BM, *Dünyanın Toplumsal Durumu Raporu* 1985 (New York, 1985), 43-57

türündeki hızlı gelişmeler ve yüksek maliyetler nedeniyle, şirketler daha da modern aygıtların bulunmasını en az maliyetle bekleme üstünlüğüne de sahiptirler. İleride işlerin açılması için sanayide bir "silkelenme"nin meydana gelmesini de rahatça bekleyebilirler. (7)

OECD'ye göre ABD, 1970'lerin ortalarında "parça teknolojisinde tartışılmaz bir üstünlüğe sahip" olduğu halde, yeni donatım yatırımlarında diğer sanayileşmiş ülkelerin gerisinde kalmıştır. (8) 1983'te ülkedeki 42.000 fabrikanın sadece 125'i stok kontrolü ve üretim programlaması için bilgisayarlı enformasyon teknolojisi sistemlerine geçmişti. ABD'de otomasyona geçen işletmeler arasında, dev şirketler için metal parça üreten, mavi yakalı işçilerin çoğunluğu ile usta makinacıların önemli bölümünü çalıştıran ve iş atölyeleri olarak adlandırılan küçük, taşaron firmaların ağırlığı artıyor. 1986'da robot satışlarının dörtte biri bu tür şirketlere yapılmıştı. (9) Son olarak General Motors şirketi de 1987 yılında Kansas ve Georgia'da kurduğu tam otomatik, bilgisayar kontrollu fabrikalarında üretime başladı.

Günümüzde kapitalist sistemdeki otomasyon eğilimi, kapitalizmin çelişmelerini ve dünya ölçüsünde aşırı üretim eğilimini görülmedik biçimde keskinleştiriyor. Yeni teknoloji yeni bunalımın tohumlarını taşıyor.

1983'te ABD'deki imalat makinalarının yüzde 34'ünün yaşı yirminin üzerindeydi (ve sadece yüzde 4'ü bilgisayar kontrollüydü.) Bu oran İngiltere'de yüzde 24, Japonya'da ise yüzde 18'di. Üstelik 1930lardan bu yana makinaların fiziki ömrü genel olarak üçte bir oranında azalmıştır. Bir bilgisayarın ortalama ömrü beş yıl dolayındadır. Bu hesaplamalar 1970'lerin başında yapılmıştır. 1981 yılından bu yana ABD'de sermayenin hızlandırılmış amortismanı daha da büyük boyutlara ulaşmıştır.

Araştırma ve geliştirme alanında ABD'nin rekabet gücü nisbeten azalmıştır. Bu alandaki harcamalar 1960 ile 1974 arasında yarı yarıya düşmüş, diğer ülkelerde bilim adamlarına verilen patent oranı 1966'da yüzde 13'ken 1975'te yüzde 28'e çıkmıştır. ABD'nin ileri teknoloji alanındaki üstünlüğü esas olarak hükümet destekli silah araştırmalarının bir yan ürünüdür, bu araştırmalarda insanın bütün yaratıcılığı bitmez tükenmez fonlarla desteklenerek "uygun" öldürme teknolojileri geliştirmeye yöneltilir. Aslına bakarsanız ABD'deki en modern fabrikalardan birisi LTV Uzay Havacılığı ve Savunma Fabrikasıdır. 1984 yılının Temmuz ayından beri haftanın altı günü günde yirmidört saat çalışan bu tam otomatik fabrikada B-1 bombardıman uçağının parçaları imal ediliyor. ABD Hava Kuvvetleri, taşaron firmaları bilgisayara kontrollü imalat ve robot sistemine geçmeye razı etmek için üç yıl garantili bir proje başlatmış bulunuyor.

Bu teknolojiyi sivil amaçlı ürünlere dönüştürmekte ABD daha az başarılı olmuştur. 1970'lerin ortalarında kimi sanayilerde yeni ürün denemelerinin yüzde 80'i başarısızlığa uğradı. Buna karşılık dünyanın her yanındaki en yeni buluşların peşine düşen Japonlar bunları ticari kullanım alanına uygulamayı başardılar. 1985'te Japonya'da 67.300 robot çalışıyordu. Bu sayı ABD'deki robotların dört, Avrupadaki robotların üç katından daha fazlaydı.

Rekabet

İleri teknolojiye dayalı sanayiler çoğu kimsenin umduğu gibi bunalım etkenlerine karşı bağışık değildi ve genel ekonomideki gelişmelerden tıpkı diğer sanayiler gibi kolayca etkilendiler. Yarı iletken sanayii Ocak 1982'de, talep daralması ve Japon rekabeti nedeniyle fiyatların düşmesi sonucu 1981 yılı kârlarının yüzde 70 oranında azaldığını ilan etti. 1976 yılında yarı iletken sanayiinde yaşanan bir önceki gerileme ve daralma döneminden sonra Japonlar piyasadaki paylarını yükseltmişlerdi. Doların değer kazanması da Amerikan elektronik sanayii üzerinde etkide bulundu. Bu sanayi dalı 1984'te ilk kez ticaret açığıyla (6.8 milyar dolar) karşılaştı. 1985'te söz konusu açık ikiye katlandı. Elektronik sanayiinin Japonya karşısında verdiği açık, otomobil sanayiinin verdiği açıktan daha büyüktü. Kimi gözlemciler parça üretimi yerine durmadan parça ithali yoluna gidildiği için ABD sanayiinin gün geçtikçe bir dağıtım işi haline dönüştüğü sonucuna varıyorlar.

Bunalımsız bir elektronik sanayii hayali 1981 yılında Avrupa'da da yıkıldı. Bir sanayiciye göre "hepimizin kârlarında köklü bir değişiklik meydana geldi." (10) Entegre devrelerde "herşeyin mübah olduğu" bir fiyat savaşının ortasında hiç kimse kâr edemedi. En zararlı çıkan, o sırada Avrupa'daki en büyük yabancı şirket olan Texas Instruments oldu. Kimi elektronik parçaların fiyatları ABD'deki fiyatların yüzde 30 altındaydı. 1981, Avrupa'daki ABD'li yüksek teknoloji şirketleri için felaket dolu bir yıl oldu. Japon şirketleri piyasada belirli bir pay kapmak için savaşıma girişince satışlar üçte bir oranında azaldı. 1982'de Avrupa'nın "'daha küçük ama daha kanlı bir arena" ya dönüştüğü söyleniyordu. (11) Bunun üzerine Avrupalı şirketler ölçek

(7) Junne ve van Tulder, *Robot Sanayii*, 7, 11-12

(8) OECD, *Uluslararası Rapor: Geleceği Karşılamak: Beklenene Hakim Olmak ve Beklenmeyene Hazır Olmak* (Paris, 1978), 341

(9) *Business Week*, 16 Haziran 1986. Ayrıca bkz. aynı dergi, 16 Kasım 1956, 56 ve *Far Eastern Economic Review*, 19 Aralık 1985, 51.

(10) *Business Week*, 28 Haziran 1982, 120. Ayrıca bkz. *Far Eastern Economic Review*, 6 Haziran 1985, 69f74 ve *Business Week*, 11 Mart 1985, 56-67.

(11) *Business Week*, 28 Haziran 1982, 113.

ekonomilerinden yararlanabilmek amacıyla ihracat piyasalarına yöneldiler. Birkaç şirket "uluslararası piyasalarda satabilecekleri ürünlerde yoğunlaşıp diğerlerinin üretimini durdurma" kararına vardılar. (12) Elektroniğin bütün dallarına yönelik çeşitleme stratejisinden seçme birkaç dalda işbirliği yapma stratejisine döndüler.

Yeni teknoloji alanında Japonlar ve Amerikalılar daha çok ilerde olduğu için, Avrupalı 12 şirket Haziran 1982'de ortak bir araştırma ve geliştirme programı başlatmak zorunda kaldılar. ESPRIT adı verilen bu program için AET 42.5 milyon dolarlık bir kaynak ayırdı. Avrupa'da daha önceki benzer girişimler rekabet yüzünden hep fiyaskoyla sonuçlanmıştı. Bu proje daha çok umut veriyordu, çünkü bir AET yetkilisinin dediği gibi Japonlar "herkesin gözünü korkutmuştu." (13) Ne var ki 1983'lerin ortalarında henüz ciddi bir başarı elde edilemediği gibi AET'nin ileri teknoloji dallarındaki açığı 15 milyar dolara ulaşmıştı. Korumacılık, yabancı şirketlerle işbirliği ve hükümet teşvikleri, eğilimi tersine çevirmeye yetmemişti.

Avrupalılar arası işbirliği hedefinden caymak söz konusu değilse de, ABD teknolojisine erişmek ve ABD piyasasına girmek için çeşitli şirketler kısa vadede IBM veya ATT ile bağlaşıklık kuruyorlar. Olivetti gibi Avrupalı şirketler özellikle en yeni teknolojiyi edinmek amacıyla ABD'de yatırım yapmaya devam ediyorlar. Ama ABD'deki en ileri bilim ve teknolojiyi satın almada en aktif ve girişken davrananlar, hâlâ Japonlardır; Japonlar yeni buluşların ticari alana uygulanmasını bile beklemeden harekete geçiyorlar.

Ekonomik döngü durmadı. 1984 yılı yüksek teknolojili elektronik sanayiinin yeniden "canlanma" dönemiydi. Siparişler, özellikle de kişisel bilgisayar siparişleri yığılmıştı ve ABD sanayii tam kapasite çalışıyordu. Elektronik sanayii dünya çapında yüzde 37'lik bir yatırım artışı bekliyordu. 1985'te aşırı üretim meydana geldi, aşırı üretimi tasarruf tedbirleri ve hemen ardından IBM, Apple gibi en büyük şirketler arasında keskin bir fiyat rekabeti izledi. Gerileme bütün sermaye malları sanayilerinde olduğu gibi robot sanayiinde de kurbanlarını aldı. ABD'de istihdam yüzde 10 düştü, kimi bilgisayar sanayilerinde ilk kez işçi çıkarımına gidildi.

Yüksek teknolojiye dayalı sanayiler bizzat kendi üretim süreçlerini de hızla otomatikleştiriyorlar. Japonya'da robotları robotlar üretiyor ve işin emek yoğun yönleri söz konusu olduğunda fabrikaları başka yerlere taşımak hâlâ geçerli bir yöntemdir. Mart 1983'te Atari 1700 kişilik bir işletmesini yurt dışına taşıdı. Hewlett-Packard şirketi de, ABD'de çeşitli kentlerin ve eyaletlerin yatırımları kendi bölgelerine çekmek amacıyla sunduğu bütün parlak tekliflere rağmen belli başlı fabrikalarını Meksika ve İngiltere'de kuruyordu.

Yeni Uluslararası İşbölümü

Teknolojik gelişmeler yeni bir uluslararası işbölümü gerçekleştirmek gibi bir amaç taşımasa da böyle bir işbölümünün önkoşullarını hazırladı. Uluslarötesi şirketlerin davranışını belirleyen olgu, emek maliyetlerinin yükselmesine yol açan rekabet ve yeniden yükselen sınıf mücadelesiydi. Genişleyeceği sanıldığı halde gerçekte daralan dünya piyasasında daha büyük bir paya sahip olma olanağını sağlayacak bir yer tutmak için yarış başlamıştı. Üretim maliyetlerini en aza indirebilen, yani fabrikaların yerini değiştiren ve üretimi rasyonelleştiren uluslarötesi şirketler en yüksek kâr oranına kavuşacaklardı. Sistemin esasları değil, sadece yapısal koşulları değişmişti.

Dünya ekonomisini bir ölçüde yeniden yapılandıran bu uygun koşullar, dünya fabrikasını mümkün hale getirdi. İş sürecini küçücük parçalara bölen, hüner gereksinimini daha da azaltan, ucuz ve verimli konteynerlerle taşıma sistemini mümkün kılan yeni teknoloji; iletişim ve kontrol alanındaki yeni atılımlar; dünyanın çeşitli bölgelerinde görünürde bitmez tükenmez bir ucuz emek arzının varlığı: yeni uluslararası işbölümünün önkoşulları bunlardı. Bankalar şirketlerin bu etkenlerden yararlanma girişimlerini desteklerken, IMF gibi kurumlar da politikalarıyla şirketlere arka çıktılar. Uluslarötesi şirketler OECD ülkelerinde emekten tasarruf sağlayıcı en yeni buluşların eskimiş duruma düşürdüğü makinaları da ihraç ettiler. Emek arzıyla oranlandığında, azgelişmiş ülkelerdeki sanayi her zaman sermaye yoğundur.

İleri teknolojiye dayalı sanayiler çoğu kimsenin umduğu gibi bunalım etkenlerine karşı bağışık değildi ve genel ekonomideki gelişmelerden tıpkı diğer sanayiler gibi kolayca etkilendiler.

OECD ülkelerinde sermaye malı üretecek fabrika yatırımları durgunlaşınca, büyük makina yapım şirketleri merkezi planlı ekonomilerle OPEC ve Üçüncü Dünya ülkelerindeki talep için rekabete giriştiler. Sözü edilen ülkeler sanayilerini geliştirmek için hızla borçlanıyorlardı. 1970'lerin sonlarında ABD'nin en büyük ihracatçısı, General Electric olmuştu. Şirketin, çoğu dev sanayi komplekslerinden ve anahtar teslimi fabrikalardan meydana gelen satışlarının yüzde 38'i ile kârlarının yüzde 42'si ihracatla sağlanıyordu.

Anahtar teslimi fabrikalar, bakım, onarım ve teknoloji yenileme konularında satıcıyla çoğu kez uzun dönemli bir bağımlılık ilişkisi içine girmeyi gerektiren "teknoloji paketleri"dir. Bu ilişki nedeniyle anahtar teslimi fabrikalar, artık, satış olarak değil "yeni bir yatırım türü" olarak değerlendiriliyor. *Busi-*

---

(12) aynı dergi, 115.
(13) aynı dergi, 113.

Eskiden olduğu gibi günümüzde de oyunun kurallarını her alanda kapitalizm belirliyor. Bu yüzden teknoloji insan ihtiyaçlarına kesinlikle aykırı amaçlar için kullanılıyor.

ness Week'in 1976'-da belirttiği gibi, teknoloji transferi "formül, imalat, işçi eğitimi, yönetici eğitimi, mali danışmanlık ve organizasyon teknikleri gibi konuları içerir. Sanayi şirketlerinin yanı sıra perakende satış şirketlerinin aktardığı hünerler de bu kapsama girer... teknoloji satışı başlı başına büyük bir uluslararası iş haline geliyor." (14) Her türlü teknolojini hızla eskimesi de bu işe süreklilik kazandırıyor. Tarım teknolojisinin gelişmesi dünyanın çeşitli bölgelerinde tarım sanayiinin kurulmasında büyük bir rol oynadı. Sözü edilen teknoloji tohum kontrolü, gübre, haşere ilaçları, makinalar ve diğer girdilerden meydana gelen bir paket olarak satılıyordu.

Enformasyon teknolojileri, bilgisayar iletişimi sayesinde yeni merkezi kontrol biçimlerine olanak sağlıyorlar. Sınırlarötesi bu bilgi akışı, daha etkili stok kontrolü; uluslararası çapta yerinden yönetim ve üretimde uzmanlaşma yoluyla ölçek ekonomileri; satınalma ekonomileri; döviz kuru değişikliklerinden etkilenmemek için mali akışların koordinasyonu gibi sonuçlar sağlıyor. Ne var ki, teknolojik gelişmeler, tekstil gibi kimi emek yoğun sanayileri sermaye yoğun sanayilere dönüştürdüğü ve diğer emek yoğun işleri otomatikleştirdiği için, azgelişmiş ülkelerin "karşılaştırmalı üstünlüğü" bütünüyle ortadan kalkmasa bile azalıyor ve böylece ücretleri sürekli olarak düşürme eğilimi durmadan körükleniyor.

Dünya ekonomisini yeniden yapılandırma stratejilerinin temelini oluşturan OECD ülkelerinin teknolojik hakimiyeti hızla zayıflıyor. OECD genel sekreterliği 1978 yılında yaptığı açıklamada, hem dış piyasalarda hem de bizzat OECD içerisinde yeni rakiplerin ortaya çıkabileceğini kabul etti.

Üretim teknikleri alanında sınırlardan söz edilemeyeceği ortaya çıkmıştır. Yani geri teknolojiye ve basit hünerlere dayalı sanayilerde uzmanlaşacak ucuz emek bölgeleri ile ince hüner ve ileri teknoloji gerektiren sanayilerde yoğunlaşacak OECD ülkeleri arasında coğrafi sınırlar yoktur. Bu alanda herhangi bir geçiş dönemi bile gerekmedi: OECD ülkeleri ekonomilerini akılcı biçimde yeniden yapılandırma planları konusunda gevezelik yaparken,yeni sanayileşen ülkeler karmaşık teknolojilere geçiverdiler. Uluslararası işbölümü konusunda öne sürülen basitleştirilmiş kavramların geçersizliği kanıtlandı. Yeni sanayileşen ülkeler sermaye malları üreten en modern fabrikaları başarıyla kurdular. Güney Kore için denildiği gibi "dünün sanayilerinden (bu ülkelerin tekstil ihracatının yüzde 45'i yüksek gümrük duvarlarıyla karşılaşıyor) yarının sanayilerine", yani bilgisayar hizmetleri, telekomünikasyon ve elektronik kontrol makinaları alanına hızla geçerek "günümüzün sanayileri" olarak adlandırılan çelik, gemi yapımı, otomobil ve benzeri dalların ötesine ulaştılar. Yeni sanayileşen ülkeler ekonomilerinin ihtiyaç duyduğu yarı iletken ve yonga (çip) sanayilerini de kurarak dış piyasalarda rekabet edebildiler.

Sonuç

Bilim ve teknoloji, her zaman olduğu gibi, üretimin emek öğesini ve beyaz yaka hizmetlerini azaltıp hünersizleştirerek ekonomiyi nesnel olarak yeniden yapılandırıyor. Buna ek olarak, ileri teknolojiye dayalı yeni sanayiler daha önceki teknolojik devrimlere kıyasla daha az maddi girdi gerektirdikleri için diğer sanayiler üzerinde daraltıcı bir etkide bulunuyorlar. İletişim alanındaki gelişmeler de dünya üretiminin merkezi kontrolüne olanak sağlamış ve tüm dünyada mali yapıyı dönüştürmüştür. Öznel olarak da, hükümetler yeni teknolojilere dayalı sanayilerin gelişmesini teşvik ederek bunalımlarından kurtulmak ve ekonomiyi yeniden yapılandırmak istemişler; ancak yeni çelişmelerle yüzyüze gelmiş ve yeni sanayileşen ülkelerin hızlı rekabetiyle karşılaşmışlardır.

Bilim ve teknoloji bilinçli olarak insanlığın ihtiyaçlarını karşılama yönünde seferber edilseydi, kuşkusuz insanlık sonsuz yararlar sağlardı. Ne var ki eskiden olduğu gibi günümüzde de oyunun kurallarını her alanda kapitalizm belirliyor. Bu yüzden teknoloji çoğu kez insan ihtiyaçlarına kesinlikle aykırı amaçlar için, yani askeri amaçlar için, işsizlik yaratmak için, diğer insanları kontrol ve güdümleme düzeneklerini geliştirmek için ve toplum düşmanı sayısız etkinlik için kullanılıyor. Besin üretimini arttırmak gibi yararlı amaçlar söz konusu olduğunda bile teknoloji sık sık kötüye kullanılıyor ve sonuç toplum için felaket oluyor.

ABD'de robot sanayinde istihdam yüzde 10 düştü, kimi bilgisayar sanayilerinde ilk kez işçi çıkarımına gidildi.

---

(14) aynı dergi, 8 Eylül 1976, 46-47. Ayrıca bkz. *Far Eastern Economic Review*, 21 Kasım 1985, 138-39.

"Artizanlığa son" verilebildi mi?

Ahmet Şahin

Ahmet Şahin, bu yazısında TKP'nin 1973 atılımıyla girdiği tarihsel dönemde örgütsel dönemeç noktaları itibariyle Leninci yeni tipten partileşme sürecine girmeyi başarıp başaramadığını ve bunun nedenlerini irdeliyor. Ülkemiz sol hareketinde birlik sorunlarının tartışıldığı günümüzde TKP'nin 1973 atılımının bu bağlamda irdelenmesi özel bir önem taşıyor. 10 Eylül, bu süreci değişik boyutlarda yaşamış tüm kadroların değerlendirme ve tanıklıklarına sayfalarını açıyor. Bu süreçte değişik alanlarda ve değişik düzeylerde görev almış herkesi, deneyimlerini ve değerlendirmelerini aktarmaya çağırıyor.

Eylül ayında *Görüş* dergisinde Vedat Türkali, *Yeni Açılım* dergisinde Haydar Kutlu ve *Toplumsal Kurtuluş* dergisinde Haluk Yurtsever, TKP tarihiyle ilgili yazmışlar. Geçen yazımızda komünist ve işçi hareketinin tarihi konusunda genel yaklaşıma ilişkin satırbaşlarından sonra, özellikle TKP'nin 1973 atılımına değinmiştik. Haydar Kutlu ve Haluk Yurtsever de aynı dönemi ele almışlar. Bu yazılarda dile gelen görüşlerin eleştirisinin, yazarları kendilerini bütünüyle ifade ettikten sonra yapılmasının yararlı olacağı açıktır. Ancak geçerken Haydar Kutlu'nun yazısındaki bir noktaya açıklık getimenin öncelikle zorunlu olduğu görülüyor. H. Kutlu, aynen şöyle diyor: "Partide ortaya çıkan İşçinin Sesi muhalefeti gerçekte *partide egemen olan sol sekter çizgiyi* vulgarize ederek kendince teorileştirmişti. Yani aslında partinin ideolojik çizgisinde var olmayan şeyler söylüyor değillerdi. Ancak sol sekter çizgiyi öylesine basitleştirmişlerdi ki, parti bir bakıma aynada kendisini gördü ve irkildi. Parti için o somut durumda sol sekter mi, yoksa sağ eğilimin mi tehlikeli olduğu tartışılmaya başlandı; fakat *1980 darbesine kadar parti buna karar vermedi.*" (H.Kutlu, *Yeniden Örgütlenme Görevi*, Yeni Açılım, s.:17, sf.:16, abç). H. Kutlu yanlış anımsıyor; parti kararını vermişti. Bu konuda TKP Merkez Komitesi Politik Bürosunun yöre sekreterleriyle ve yığın çalışmaları sorumlularıyla düzenlediği toplantıdan sonra 3 Haziran 1979'da yaptığı açıklamaya bakalım: "...Günümüzde *ideolojik çalışmayı her alanda daha da geliştirmek partimizi güçlendirmede tutulacak ana halkadır.* İşçi hareketinin ideolojik düşmanlarına, sağ ve sol oportünizme karşı savaş aralıksız sürüyor. Bu savaşta *günümüzde baş tehlikeyi sağ oportünizm* oluşturuyor. TKP bu tehlikeye karşı savaşmadan sol oportünizmin yenilemeyeceğini belirtiyor. Marksizm-Leninizm ve proleterya entarnasyonalizmi ilkelerinin ışığında yürüyor. *Toplantı, sağ oportünizm tehlikesine karşı uyarı yaptı.* Her türlü sağ ve sol yanlış görüşleri eleştirdi. Parti belgelerini, MK Genel Sekreteri İ. Bilen yoldaşın görüşlerini, parti politikasını çarpıtan, vardığı sonuçlarla bugünkü koşullarda serüvenciliğe yol açan, ulusal demokratik cephe politikasının gereklerini atlayan yanlış tutumlara karşı savaş zorunluluktur. Öte yandan Leninci parti normlarının göz bebeği gibi korunması, titizlikle uygulanması için savaş, *sağ oportünizme karşı savaştan* ayrılmıyor." (*Savaş Yolu*, 14 Haziran 1979, s.:16, sf.:4-14, abç).

Bu yazıda TKP'nin 1973 atılımıyla girdiği tarihsel dönemde örgütsel dönemeç noktaları itibariyle Leninci yeni tipten partileşme sürecine girmeyi başarıp başaramadığı ve bunun nedenleri irdelenecek.

Herkesin birleştiği bir nokta, TKP'nin 1973 atılımından sonra partiye bir kadro akışının olduğu ve partinin ülke topraklarında kök salıp yığınsallaştığı. TKP'nin 1973 atılımının yapılışındaki eksiklikler, teorik düzeydeki yetersizlik ve eklektiklik, izleyen süreçte partinin yüzyüze geldiği sorunların kaynağı olarak görülüyor. Doğrudur, ancak bunları aşmak bakımından önemli bir nokta gözden kaçırılıyor. 1977 Ulusal Konferansı'nın örgütsel çağrısı: "Artizanlığa Son!". Bugün gözden kaçırılmaya çalışılan bu çağrı, ilk yapıldığında da yeterince kavranamamış, bu da TKP'nin yeni tipten Leninci partileşme sürecine girip ilerleyememesinde belirleyici etkenlerden biri olmuştur. Birlik so-

Birlik sorununun, yani değişik çevreler halinde örgütlü kesimlerin birlikteliğinin sağlanması sorununun gündemin ön sıralarında yer aldığı günümüzde, TKP'nin 1977 Ulusal Konferansı'nın çağrısının anlamının irdelenmesi özel bir önem taşıyor.

rununun, yani değişik çevreler halinde örgütlü kesimlerin birlikteliğinin sağlanması, sorununun gündemin ön sıralarında yer aldığı günümüzde, TKP'nin 1977 Ulusal Konferansı'nın bu çağrısının anlamının irdelenmesi özel bir önem taşıyor.

TKP'nin 1973 atılımına 1973-1977 döneminde yurtiçinden ve yurtdışından çok değişik geleneklerden gelen çevreler katılmıştı. Bu çevrelerin herbirinin farklı programatik anlayışları, çalışma üslupları, kadro normları vardı. Ayrıca çevre olmalarından kaynaklanan bir içsel ilişki biçimini yaşamışlardı. Aynı dönemde TKP'nin ve uluslararası komünist hareketin saygınlığının artışına paralel olarak tek tek çok sayıda işçi, kadın, genç, aydın TKP sıralarına girmişti. Bunların bir çoğu sosyalizmle ilk kez TKP içinde temasa gelmişti. Yukarıda belirtildiği gibi, bu akışta TKP'nin merkezi örgütlenme faaliyetinin yanısıra ve belki de onu aşan ölçüde uluslararası komünist hareketin saygınlığının artışı rol oynamıştı. Geçen yazıda da vurgulandığı gibi, proletarya enternasyonalizmi anlayışı TKP'nin 1973 atılımı ertesinde artık ülkemiz komünist ve işçi hareketi içinde somut bir ilke düzeyine yükselmişti. "İkinci Kuvayı Milliyeciler", "millici güçler", "Vietnam'daki Amerika'ya da, Çekoslovakya'daki Rusya'ya da karşıyız" söylemleriyle milliyetçiliğin değişik tonlarını taşıyarak biçimlenmiş kadrolar, proletarya enternasyonalizminin güçlü rüzgârı altında bir süre kuru bir yaprak gibi uç noktalara savrulmuş, kadiri mutlak bir güç olarak, hatalardan bağışık bir uluslararası komünist hareket yaklaşımını benimsemişlerdir. Bu durum, komünistlerin ülkemiz gerçekleri yeterince tahlil edip buna uygun savaşım hedeflerini saptayarak davranmalarında olumsuz bir etken olmuş, dogmacı yaklaşımların doğmasında kendini hissettirmiştir. Ama öte yandan, uluslararası komünist hareketin ülkemiz komünist ve işçi hareketinde etkisini güçlü bir biçimde duyurması, bugün birlik arayışlarında ortak düşünsel zeminin oluşumunda belirleyici bir rol oynamıştır. TKP'nin 1973 atılımının ülkemiz komünist ve işçi hareketine getirdiği enternasyonalist soluk, yalnızca TSİP ve TİP'in konumlarının değil, aynı zamanda THKP-C ve THKO geleneklerinden gelen kimi çevrelerin ve Kürt komünist ve devrimci-demokrat hareketleri içindeki parti ve çevrelerin de konumlarının netleşmesinde dolaysız bir etken olmuştur. "Resmi parti" yakıştırmaları, bu anti-komünist kampanyanın etkisi, TKP'nin kendisi bakımından olumsuzluk olmuşsa da, giderek uluslararası komünist hareketle ilişkisini netleştirme durumunda kalan parti ve çevreler bakımından sorunun kavranışında olumlu bir işlev de görmüş, bu söylem gitgide TKP'den çok uluslararası komünist harekete karşı tutumu ifade eder olmuştur.

TKP'nin 1973 atılımıyla akan çevre ve kadroların oluşturduğu mozayikle 1977'ye gelindiğinde parti önüne "Artizanlığa Son!" hedefini koydu. Ne demek "Artizanlığa Son!"? Tek sözle, grup yapısının kırılıp, parti yapısının kurulması. Bu hedef içinde bulunulan nesnel duruma uygun muydu? Değişik çevre ve kadrolardan oluşan mozayik, nesnel durumun parti bakımından zaten bunu zorunlu kıldığını gösteriyor. Ya parti kadrolarının öznel durumu? Partinin ana yığınını oluşturan kadroların bu hedefin önemini o günlerde yeterince kavrayamamalarının altında, kendilerinin bu mozayikten habersiz oluşları ve belli bir grup yapısını zaten reddederek ya da hiçbir zaman böyle bir grubun üyesi olmadan partiye tüm varlıklarıyla katılmış olmaları yatıyordu. Gerçekten de partinin ana yığınını oluşturan kadrolar bakımından, özellikle uluslararası komünist hareket ve TKP konusundaki idealizasyon psikolojisiyle de bağlı olarak, esas itibariyle ideolojik-politik doğrultuda bir netleşme, örgütsel yapıda bir yetkinleşme beklentisi vardı. Ancak bu mozayikten haberi olan, parti içinde belli yönetsel konumlarda bulunan ve çevre ilişkilerini sürdürегеlenler bakımından öznel durum ala-

bildiğine farklıydı. Bugün 1977-1983 ve hatta 1977-1987 sürecini yaşamış olanlar bakımından nesnel olguların başka bir açıklaması yoktur.

İşte partinin içinde bulunduğu böylesi nesnel ve öznel koşullarda TKP'nin 1977 Ulusal Konferansı'nda öne konan "Artizanlığa Son!" hedefi, TKP'nin Leninci yeni tipten bir partileşme sürecine girip giremeyeceğinin kavşak noktasını oluşturdu. 1977'nin ülkemiz sınıf savaşımında nasıl bir dönemece işaret ettiğini hatırlamak da TKP'nin bu aşamada böylesi bir hedefi önüne koymasının ne denli doğru olduğunu ayrıca göstermektedir. 1975 demokratik hak ve özgürlük mitingleri, 1 Mayıs 1976 ve 1976 Eylül DGM direnişlerinin ardından bir yanda Milliyetçi Cephelerin kuruluşu, 1 Mayıs 1977'nin kana bulunmasıyla başlayan ve Kahraman Maraş kırımıyla doruk noktasına yaklaşan faşist saldırganlık, öte yanda yığınsal MESS direnişiyle ülke çapında faşizme ihtar eylemleriyle sınıf savaşımında toplumsal muhalefetin başını çekmeye aday ve muktedir işçi sınıfımız. Kısa bir bakış bile 1977'ye gelindiğinde sınıf savaşımında gelişen olayların nesnel koşullara uygun bir öznel etmeni, bir komünist partisini gerekli kıldığını gösteriyor. İşte sınıf savaşımındaki bu durumu da dikkate alan TKP "Artizanlığa Son!" hedefini öne koymuştu.

Peki bu hedef gerçekleştirilip TKP'de "Artizanlığa Son!" verilebildi mi? Süreci kısaca hatırlayalım. Önce R. Yürükoğlu ve İşçinin Sesi çevresi, ardından Yelkenci ve bir grup Avrupa'da yetişmiş kadro ve nihayet H. Erdal çevresi TKP'den koptular ya da koparıldılar. İşçinin Sesi dışında hiçbir çevrenin ayrılışı partinin ana yığınını oluşturan kadrolar arasında ciddi bir yankı uyandırmadı. İşçinin Sesi çevresi ise ayrı bir gazeteyle partinin ana yığınını oluşturan kadrolara dönük ajitasyon-propaganda yürütmüş ve onların toplumsal psikolojilerine uygun bir söylemi tutturmuş olduğu için kısa süreli bir yankı uyandırmıştır. 1980'i izleyen süreçte ise, "devrimci kanat", "öğretmen hareketi" vb. olaylar yaşanmıştır. 1980 sonrası olaylar, genel sürece ana yığından gelen yöresel ya da mesleki temelli tepkilerden ibarettir. Tüm bu gelişmelerde İ. Bilen ve A. Saydan'ın rolü ayrıca ele alınabilir ama buna belirleyici bir yer ayırmak doğru olmaz.

Ortaya çıkan tablo ne? Mozayikten haberli, belli yönetsel konumlarda bulunan ve kendi çevre ilişkilerini sürdüregelmiş olanlardan diğerlerinin esas olarak tasfiyesinden sonra 1983'teki 5. Kongreyle Partizan - H. Kutlu çevresi, diğer çevre ya da kadrolardan kendi darlıklarına aldıkları üyelerle birlikte bir grup olarak, parti yönetimine gelmişlerdir. "Çekirdek grup" 1970 öncesinde önüne koyduğu hedefi 1980 sonrasında gerçekleştirmiştir.

Bunda tasfiyelerin yanısıra, 1980 sonrası dönemde, özellikle tevkifatlar boyunca yaşanan ve tek tek gibi görülen kimi olayların bu gelişmedeki rolüne girmek spekülatif gibi değerlendirilse de gözardı edilmemeye değer bir noktayı oluşturuyor. Bunda da nesnel olguların irdelenmesi kimi sonuçların çıkartılmasında ana yöntem olmalıdır.

Partinin ana yığınını oluşturan kadrolar, "Artizanlığa Son!" vermeye maddeten ve manen hazırken, andığımız çevrelerin öznel tutumları ve parti içindeki yönetici konumları, TKP'nin Leninci yeni tipten partileşme sürecini engellemiş ve 1977'yi izleyen dönemde bir ayrışma sürecine girmesinde etken olmuştur.

Özetleyecek olursak, partinin ana yığınını oluşturan kadrolar "Artizanlığa Son!" vermeye maddeten ve manen hazırken, andığımız çevrelerin öznel tutumları ve parti içindeki yönetici konumları, TKP'nin Leninci yeni tipten partileşme sürecine girişini engellemiş ve TKP'nin 1977'yi izleyen dönemde bir ayrışma sürecine girmesinde etken olmuştur. Bu ayrışmada ideolojik-politik doğrultu tartışmalarından çok (H. Kutlu'nun İşçinin Sesi'yle ilgili söylediklerini hatırlayalım), örgütsel sorunların hep ağırlık taşıması ve partinin ana yığınını oluşturan kadroların önüne bu tartışmaların hep sonuçları itibariyle gelmesi de, TKP'nin Leninci yeni tipten partileşme sürecine giriş sorunlarını aşmakta yetersiz kalmasının belirleyici etkenlerden birini oluşturduğunu gösteriyor.

GECE GELEN TELGRAF *

Gece gelen telgraf
dört heceden ibaretti:
"VEFAT ETTİ..."
İmza yok.
Bu dört hece bile çok.

Bakıyorum duvara:
duvarda bir yara—
duvarda bir resim—
vefat edenin,
elimle çizmişim.
Saat bir.
Saat üç.
Saat beş.
Polis düdükleri, saatlar...
Yatağım bozulmamış.
Çekmecemde kâatlar:
bazıları
onun el yazıları.

Gece gelen telgraf,
dört heceden ibaret...
Şafak söküyor—
odam
geceden ibaret.

Avuçlarımda
ellerinin gölgesi dolaşan adam
demir parmaklıklardan gördü son gündüzünü.
Maphushane doktoru
örterek paltosuyla upuzun yatanın yüzünü:
— Tamam!
dedi.
Bunu belki evvelki akşam
dedi.
Evvelki akşam
ben.......
Satıcılar geçiyor mahalleden.
Bakıyorum
gece gelen
telgrafa.
O mükemmel bir kafa
mükemmel bir yürek,
yumruklarıyla erkek
gözleriyle çocuktu.
Hudutsuz ve Allahsız bir baştı o.
Yoldaştı o.

*

Düşmanlar kına yaksın
dostlar girsin saflara.
Sen gözyaşı göstermeden ağlıyacaksın
gece gelen telgraflara...

Nazım Hikmet

(*) Bu şiir, Nâzım Hikmet'in mücadele arkadaşı İ. Bilen'in 1929 yılında Diyarbakır hapishanesine gönderildikten bir süre sonra öldüğü haberi gelmesi üzerine yazılmıştır. Ama, sonradan haberin yanlış olduğu anlaşılmıştır.

İ. Bilen, 87 yaşında, aramızda...

18 Ekim, TKP Merkez Komitesi Genel Sekreterlerinden ve 1973 atılımının önderlerinden İ. Bilen yoldaşın 87. doğumyıldönümü. İ. Bilen, 18 Ekim 1902'de Rize'de doğdu. Ailesi, oranın yerlisi değildi. Babası deniz subayı-öğretmendi. İ. Bilen İstanbul'da büyüdü. Liseye giderken, akşamları motor makinist kurslarına devam etti. Daha sonra tersanede motor makine onarımı fabrikasına girdi. Çalıştığı fabrikada Spartakist harekete katılmış ve ülkeye dönmüş komünist işçilerin ve M. Suphi'nin İstanbul'a gönderdiği komünistlerden teyze oğlu Mehmet Aruz'un (Baba Mehmet) etkisiyle, komünist düşüncelerle temasa gelip yakınlaştı. Semt ve fabrika gençlik grubu içinde çalıştı. Ulusal Kurtuluş Savaşı'na aktif olarak katıldı ve Geyve Boğazı'ndaki bir çarpışmada yaralanarak İstanbul'a döndü. Mart 1922'de İstanbul örgütü Haliç Komitesi'nce TKP'ye üye kabul edildi.

Bu dönemde Sovyetler Birliği'ndeki KUTV'da okudu. 1927 tevkifatında Adana'da görevli idi. Oradan Sovyetler Birliği'ne geçti. İstanbul'da gıyabında üç aya hüküm giydi. 1928 ortalarında Nazım Hikmet'le birlikte yurda döndü ve Hopa'da yakalandılar. Yedi ay tutuklu kaldıktan sonra 1928 Aralığında salıverildi. 1 Mayıs 1929'da dağıtılan bildiriler nedeniyle yeniden tutuklanarak yargılandı ve dört buçuk yıla mahkum edildi. Diyarbakır cezaevine gönderildi. Cezaevindeyken 1932'de İstanbul'da toplanan TKP'nin 4. Kongresi'nce, Merkez Komitesi üyeliğine seçildi. 1933 Ekimi'nde cezaevinden kaçarak parti çalışmalarına katıldı. 1930'lu yılların ortalarında yurtdışına çıktı ve bir daha ülkeye dönemedi. Komintern'de çalıştı. TKP'nin 1973 atılımına kalkışında birinci derecede rol oynayan İ. Bilen, TKP'nin 1983'te yapılan 5. Kongresi'nde TKP'nin başkanlığına getirildikten sonra 18 Kasım 1983 tarihinde yaşama gözlerini yumdu. Tüm bilinçli yaşamı parti yaşamıyla içiçe geçmiş olan İ. Bilen'i 87. doğumyıldönümünde saygıyla anıyoruz.

İ. Bilen, Nazım Hikmet'le aile toplantısında

İ. Bilen, E. Honecker'den Karl Marx Nişanını alırken...

İ. Bilen'in Komintern 1937 toplantısı, delege kartı.

Yığın bağları - TKP'nin güç kaynağı

İ. Bilen

Ülkemiz derin ekonomik, sosyal ve politik süregen bunalımın kıskacında kıvranıyor. Bununla birlikte, sınıfsal çatışmalar keskinleşiyor. Tüm emekçi katmanların ve ülkenin politik yaşamı üzerinde işçi sınıfının etkisi güçleniyor. Yığınların savaşımını yönetmede TKP'nin rolü artıyor. Faşist ögelerin azıtması, bu süreç, egemen sınıfın kendi konumlarını eski yöntemlerle koruma yeteneğini yitirdiğini, önüne geçilmez devrimci sürecin gelişmesi karşısında bu çevrelerin duyduğu korkuyu yansıtıyor. Bu, yadsınmaz bir kanıttır.

Türkiye'de durumu çözümlerken her zaman, onun büyük emperyalist devletlere bağımlılığını ve Türkiye ekonomisinde hızlanan tekelleşme sürecini gözönünde tutmak gerek. Yerli tekellerin uluslararası kapitalizmle sıkı sıkıya bağlanması uluslararası kapitalizmin yalnız kredi açma, para ve teknoloji sağlama alanlarında değil, hammadde ve enerji sağlama alanlarında da kontrolünün sürekli artması sonucunu doğurmuştur.

Büyük burjuvazinin yabancı korporasyonlara holdinglerle bağımlı oluşu yerli tekellerin gelişme olanaklarını sınırlamaktadır. İç pazarın darlığı ve yerli tekellerin dış pazarda yarışım gücünün düşük oluşu, bunlar arasında çelişkiler doğuruyor. Günümüzde -bu nedenlerle- yerli tekellerle uluslararası tekeller arasında çıkar çatışmaları sıklaşıyor, burjuva partileri arasında çelişkiler keskinleşiyor.

Daha bir özelliği belirtmek gerek. Bu da endüstri sermayesiyle banka sermayesinin birleşmesi, finans oligarşisinin doğmasıdır. Bu sürecin karakteristik yönlerinden biri holdinglerin kurulmasıdır. Bunlar, Türkiye'de, yabancı sermayelerle elele veren, birlikte çalışan 43 bankanın kontrolü altındadır.

Kapitalist üretim biçimi tarım alanına da iyice giriyor. Bunun sonucunda toprak ağaları burjuva oluyor, kapitaliste dönüşüyorlar. Bunlar bankalarla ve endüstri tekelleriyle çitişiyor, sıkı bağlar kuruyor.

Türkiye'de 1920'lerden bu yana oldukça geniş bir devlet sektörü vardır. Baştan, ülkemiz kapitalist gelişme yoluna koyulduğu zaman bu sektör kapitalizmin gelişmesine yardımcı olmuştur. Daha sonraları tekellerin ekonomik gücüyle devletin politik erkinin birleşmesi, kaynaşması süreci başlamıştır. Bununla, tekelci devlet kapitalizmi için karakteristik olan ilişkiler oluştu. Tekelci burjuvazinin uluslararası emperyalizmle sıkı işbirliği kuran kesimi devlet yönetimini bu dönemde eline almıştır.

Silahlı kuvvetlerin başını tutan, militarist klikle finans oligarşisi çitişmesi bu süreç içinde oluştu. OYAK holdinginden yararlanan generaller, birçok kumpanyaların ve bankanın yönetim kurallarına girdiler. Bu da ülke ekonomisinin askerselleştirilmesi işine hız vermiştir. NATO'nun Türk ordusu için planladığı gereç ve silahların üretim ve siparişlerini yerli tekellerin kendilerine verilmesini istemeleri bunun somut örneklerinden biridir.

Ama tüm bunlara karşın kent ile köy arasında, ülkenin değişik bölgeleri arasında, ekonominin çeşitli kolları arasında kapitalizmin dengesiz gelişmesi kendisini çok açık gösteriyor. Kimi bölgelerde kapitalizm öncesi üretim, derebeylik artığı ilişkilerin kalıntıları duruyor. Küçük mal üretimi oldukça yaygındır. Teknik bakımdan üretim araçları oldukça geridir.

Türkiye'nin uluslararası emperyalizme bağımlılığı ve yerli sermayenin tekelleşme sürecinin kendine özgülüğü toplumsal uzlaşmaz çelişkileri derinleştiriyor. Kentle köy arasında uçlanma hızlanıyor, sınıfsal çatışmalar artıyor, güçleniyor. Emek ile sermaye arasındaki, uluslararası emperyalizm ve onunla işbirliği kuran yerli tekelci burjuvazi, toprak ağalarıyla halk yığınları arasındaki çelişkiler keskinleşiyor. Bu da, bunalımlar durumunun doğması için nesnel koşulları yaratıyor.

Türkiye'nin içine düştüğü derin ekonomik bunalımın temel nedeni, onun uluslararası emperyalizme, saldırgan askersel bloklara bağlı olmasıdır. Ülkede kapitalist sistemin, tekellerin egemenlik sürmesidir. Türk burjuvazisinin emperyalist tekellerle işbirliği kurması, ülkemiz ekonomisini emperyalist ekonomik sistemin bir bileşeni, bir parçası haline getirmiştir. Bu sistemi sarsan süregen bunalımlar ülkemizde yıkıcı sonuçlar vermektedir.

İki kampanya: "Yeni nükleer füzeler hayır" ve " MHP, ÜGD kapatılsın, faşist Türkeş tutuklansın."

Türkiye'nin bugün içinde bulunduğu bunalımın derinliğini aşağıdaki verilere dayanarak daha iyi kavrayabiliriz. İşsizlerin sayısı, Başbakan Ecevit'in 1978 güzünde belirttiğine göre çalışabilir nüfusun % 20'sini kapsamaktadır. Enflasyonun hızı % 60.2'dir ve tüm OECD üyesi ülkeler arasında en yüksek olanıdır. 1972'den 1977'ye kadar Türk Lirası 15 kez devalüe edildi. Son devalüasyon yüzde 30 oranındadır. 1975'te 2 milyar dolar olan döviz rezervleri 1977'de 450 milyona düştü. 1977 yılında dış ticaret açığı 4,5 milyar dolardı. Yatırımları finanse etmek için iç kaynaklar bulamayan hükümet kredi için emperyalistlere avuç açıyor. Resmi verilere göre askersel harcamalar devlet bütçesinin üçte birinden fazlasını yutuyor.

Emperyalist tekeller ülkemizi soymakla, sömürmekle yetinmiyorlar. Onlar,uluslararası finans örgütlerinin yardımıyla, Türkiye ekonomisi üzerinde dolaysız bir kontrol sağlıyorlar. Ekonomik bunalımın keskinleşmesiyle emperyalizm ülkemiz üzerinde baskısını daha da artırıyor. Uluslararası Para Fonu (İMF), Türkiye eğer yatırımları azaltırsa, ekonomik gelişme hızını düşürürse, Türk Lirasını devalüe ederse, ücretleri dondurursa, tarım ürünlerinin taban fiyatlarını en düşük düzeyde tutarsa, geniş tüketim malları fiyatlarını arttırırsa kredi vereceğini açıkladı. Bu tür yeni-sömürgecilik yöntemlerinin amacı ülkemizi emperyalist sisteme daha sıkı bağlamaktır. Bu, yabancı ve onlarla işbirliğ ikuran yerli tekellerin kârlarını daha da arttırmaktır. Bunalımın yükünü emekçi yığınların sırtına yüklemektir.

Almaşık, birbirini değiştiren hükümetler, ABD emperyalizminin verdiği reçetelerle bunalımları önlemeyi denediler. Ama tüm bunlar, Türkiye'nin emperyalist tekellere bağımlılığını arttırmaktan başka bir sonuç vermedi. Sonra yalnız ABD tekellerine değil, Ortak Pazar ülkeleri (herşeyden önce Batı Almanya) tekellerine bağımlılığı arttı. Bu da bunalımın daha da derinleşmesine yol açtı. Türkiye'nin dış borçları 20 milyar dolara ulaştı. Türkiye'nin devlet bütçesi bile yabancı konsorsiyumların kontrolü altına girdi.

Türkiye'nin politik yaşamında büyük grevler, emekçilerin savaşkan gösteri ve yürüyüşleri oluyor. Türkiye halkı yaşamsal çıkarları uğrunda çetin bir savaşım veriyor. Son yılların en önemli yığınsal eylemlerini belirtmek yararlı olur. 1976, 1977, 1978 yıllarında yapılan 1 Mayıs gösteri ve mitingleri. 1976'da Devlet Güvenlik Mahkemeleri'nin kaldırılması istemiyle yapılan genel grev. 1977-1978'de yerli ve yabancı tekellere karşı Maden-İş'in, metalurji işçilerinin 8 aydan fazla süren büyük grevi. Geçen yılın Mart ayında faşist teröre karşı uygulanan genel grev bu sürekli çıkışlardan birkaçıdır.

Örgütlülük ve yığınsallık son yıllarda düzenlenen 1 Mayıs gösteri ve yürüyüşlerinin ayırdedici çizgileri olmuştur. Bunların politik niteliği özellikle 1978 yılında bütün açıklığıyla ortaya çıkmıştır. Emekçiler anti-emperyalist, anti-faşist belgilerle yanyana: "TKP'ye özgürlük!" istemini başa aldılar. Tüm

bunlar, Türkiye komünistlerinin legal ve illegal yöntemleri akıllıca, titizlikle kullanmalarının örgütlü çalışmalarının bir sonucudur.

Bunlardan çıkan tek sonuç açık ve kesindir: İşçi sınıfının ve tüm halkın ekonomik, sosyal istemleri uğrunda verdikleri savaşım sürekli politik nitelik kazanıyor. Bu, emperyalizme karşı, ülkemizin NATO'dan çıkması için silahlanma harcamalarının arttırılmasına karşı, tekellere ve büyük toprak ağalığına karşı, ulusal ezgi ve faşist tırmanışa karşı, bağımsızlık, barış, demokrasi ve özgürlük için savaşıma dönüşmektedir.

Sınıf savaşları değişik biçimlerde oluyor. Kimi zaman bu savaşım sert, acımasız nitelikler alıyor. Örgütlülük düzeyi yükseliyor. Ulusal çapta demokratik çıkışlar giderek daha da yığınsallaşıyor. Bu savaşımda emekçi yığınların öncüsü olan işçi sınıfının rolü artıyor. TKP, edimsel çalışmalarla komünistlerin, sosyalistlerin ve sosyal-demokratların eylem birliğini güçlendiriyor.

Devrimci savaşımın gelişmesi işçi sınıfının enternasyonal bilincinin geliştiğini kanıtlıyor. Sosyalist ülkelerin başarıları, uluslararası komünist ve işçi hareketinin, ulusal kurtuluş savaşı veren halkların kazanımları ülkemizde devrimci sürecin gelişmesine yardım ediyor. TKP'nin güçlenmesi onun yığınları yönetme yeteneğinin artması olayların gelişmesine sürekli artan bir etki yapıyor.

Yukarda belirttiğimiz etkenlerin etkisiyle daha 1960 yılları ortalarında başlayan politik bualım uzayıp gidiyor. Durağan hükümetler zamanı çoktan geçti, gitti. Çoğu kez hükümetlerin ömrü birkaç ayı bulmuyor.

12 Mart 1971'de ABD emperyalizminin planları gereğince ve militarist kliğin baskısıyla ülkemize faşist tipi bir rejim dayatıldı. Fakat bu rejim ne bunalımların üstesinden gelebilirdi, ne de sınıf savaşlarını bastırabildi. İki buçuk yıl sonra o da çöktü, dağıldı.

Türkiye hükümetinin Kıbrıs Cumhuriyeti'ne karşı yaptığı saldırıdan sonra memlekette yeniden hükümet bunalımı patlak verdi. Emperyalizmle işbirliği yapan tekelci burjuvazi gerici ve faşist partilerden oluşan bir ortak hükümet kurdurdu. Bununla bunalımdan çıkmayı denedi. Ama bu hükümet de çelişkilerin sertleşmesi, bunalımın derinleşmesi geniş halk yığınlarının, herşeyden önce işçi sınıfının baskıları sonucunda düştü.

Bunun arkasından, hem büyük partileri, hem gerici ve reformist nitelikli olanları bir tek politik platformda birleştirme denemeleri başladı. İşçi sınıfının, demokratik güçlerin direnişi sonucunda ve burjuva partilerini kemiren iç çelişkiler yüzünden bu taktik de boşa çıktı. Böyle olunca, egemen sınıflar yeni bir taktiğe başvurdular.Burjuva-reformist CHP ile, AP'den ayrılan bir grup ve iki gerici parti temsilcilerinden oluşan bir hükümet kurdular. Ecevit'in başkanlığında kurulan bu hükümette, yerli holdinglerle ve yabancı tekellerle bağlı olan CHP'nin sağ kanadı ağırlıktadır. Bu hükümet de sağlam, durağan değildir. Onun işbaşında kalması bunalımın derinleşmesinden öteye gitmiyor.

Türkiye üzerindeki emperyalist baskılar artıyor, faşist tırmanış yükseliyor. Bugünkü hükümet emekçi yığınların durumunu iyileştirme yönünde hiç bir şey yapmıyor. Tam tersine,bunalımın yükünü emekçi yığınların sırtına yüklemeye çalışıyor. Orta katmanların durumları biteviye kötüleşiyor.

Hükümetin hiçbir önlem aldığı yok. Bu hükümet küçük köylülerin çıkarlarını da savunmuyor. O, üstelik, toprak reformunu da bir yana itti. Ülkenin Doğu bölgelerinde yaşayan Kürt yurttaşlara karşı baskı, terör ve zorbalıklar sürüp gidiyor.

Hükümet, faşist tırmanışa karşı hiçbir önlem almıyor. Özellikle devlet aygıtının faşistlerden arındırılması için hiçbir şey yapılmıyor. Faşist örgütler yasaklanmamıştır. Hükümet faşist tehlikeye karşı savaşta demokratik güçlerle eylem birliğine yanaşmıyor. Böylece, bunalımların üstesinden gelme olanağı bulamıyor. Tersine, emperyalizme ve işbirlikçi, tekelci burjuvaziye faşizme giden yolu açık tutma olanağı veriyor.

Ecevit hükümeti, sertleşen sınıfsal çelişkileri, öncüllerinden farklı, ikircimli, sosyal-demokrat yöntemlerle azaltmaya, durdurmaya çalışıyor. (Bilindiği gibi. CHP bugün Sosyalist Enternasyonal'in üyesidir). Bu hükümetin amacı, işçi sınıfının savaşımını gemlemek, onun bilincini körletmek, sınıf sendikacılığını baltalamak, emekçilere sınıfsal uzlaşmacılık ideolojisini dayatmaktır.

Egemen sınıf anti-komünist kampanya yürütüyor. Burjuvazi, DİSK'in dizginlerini eline almaya, gücünü kırmaya çalışıyor. Hükümet, ücretleri dondurma, işçi ve sendikal hakları sınırlama politikasını uyguluyor. Bunu yaparken Türk-İş'in başındaki Amerikancı sendika yöneticilerine dayanıyor. İşçi sınıfına karşı baskılar artıyor. 1 Mayıs gösteri ve yürüyüşlerinde, TKP'ye konan yasağın kalkmasını istiyenlere yapılan baskı, bunların yığınla mahkemeye verilmesi, TKP Programı'nı basan yayınevine karşı dava açılması gibi olguları anımsatmak bunu göstermek için yeterlidir. (1)

TKP, bugünkü hükümetin eylemlerini değerlendirirken, onun emperyalizmle işbirliği yapan tekelci burjuvazinin çıkarlarını savunduğu noktasından çıkış yapıyor. Bununla birlikte, TKP, bu hükümetin yalnız ikircimli tutumla kalmadığını, sürekli sağa kaydığını, günden güne daha fazla baskı önlemlerine başvurduğunu gözler önüne seriyor. İşte bundan ötürü biz yığınları, orta katmanları, burjuvazinin tekelci ol-

---

(1) Bak, *Barış ve Sosyalizm Sorunları*, sayı 10, 1978.

mayan kesimini uyarıyor. Ecevit hükümetinin bugünkü derin bunalımın yarattığı önemli sorunların üstesinden gelebileceği yolunda bir düşe kapılmamalarını söylüyoruz.

Ama, TKP, Ecevit hükümetini daha önceki gerici-faşist hükümetlerle aynı kefeye koymuyor. Partimiz, hükümetin dış politikasındaki gerçekçi eğilimleri ve faşist tırmanışı engellemek yolunda çekine çekine, korka korka da olsa attığı bazı adımları destekledi. Başka bir sözle hükümetin doğru yönde, olumlu, en küçük de olsa her adımını komünistler destekliyor. Bununla birlikte komünistler, onun sosyal-ekonomik sorunların çözümünde gösterdiği tutarsızlıkları, emperyalistlere, gericiliğe verdiği ödünleri, onun bu tutumunu sert biçimde eleştiriyorlar.

Türkiye'de faşist tehlike öyle birdenbire, beklenmedik doğmamıştır. Ülkemiz, Cumhuriyetin kurulduğundan bu yana geçen 56 yılın 36'sını "sıkıyönetim" koşullarında yaşamıştır. Türkiye parlamentosu hiçbir zaman burjuva devleti yasama organlarının işlevini yerine getirmemiştir. TKP 55 yıldır yasaktır. 141, 142 ve öteki faşist yasalarla yalnız komünistler değil, tüm demokratlar, ilericiler demokratik haklardan yoksun bırakılıyor.

Faşizmin şimdiki aşamada böylesine canlanmasının bir özelliği de onun artık örgütsel bakımdan biçimlenmiş olmasıdır. Onun vurucu gücü Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)'dir. Gerici-faşist karması hükümetler zamanında bu parti, birkaç kez hükümete katıldı. Böylece, gerici-faşist karması hükümetler ona devlet aygıtının birçok kilit yerlerine oturma olanağı sağladı. Bu partinin sosyal tabanını, lumpenler, orta katmanlar ve küçük burjuva arasından yoksullaşan ve umutsuzluğa düşen öğeler oluşturmaktadır.

MHP, empeyalist çevrelerle işbirliği yapan tekelci burjuvazinin bir kesimine dayanıyor. Bu destekle o, aşırı gerici partilere oy veren seçmenlerin bir bölümünü kendinden yana çekmiştir. Bunun sonucu, Meclis'te sandalye sayısını 16'ya çıkarmıştır. Böylece Meclis gurubu oluşturma hakkını elde etmiştir. Son seçimlerde MHP'nin 1 milyon oy alması faşizm tehlikesinin açık bir kanıtıdır.

Faşist tırmanışın en tehlikeli belirtisi, MHP'nin ve silahlı birliklerinin açtıkları vurucu-kırıcı terör eylemlerinin hızla artmasıdır. Bu saldırılar yalnız işçi sınıfına değil, burjuvazinin bir kesimine, gericiliğin dümen sularında yürümeyen kesimine de yöneliktir.

Bugünkü hükümetin kurulmasından bu yana terör eylemleri hızla arttı. Bu yılın Ocak ayından Aralık ayı ortalarına kadar bine yakın kişi, faşist kurşunlara kurban gitmiştir. Bu saldırılar en başta komünistlere, sosyalistlere, ilerici örgütlerin temsilcilerine ve CHP'nin sola açılan kanadındaki üyelerine karşı yöneltilmiştir. Fşaistler, "komünistlere ölüm" belgisiyle ülkede bir iç savaş çıkarmak peşindedir.

Türkiye'deki faşistler Hitlerci öncüllerinin tüm yöntemlerini, örgütlenme biçimlerini benimsemişlerdir. Faşist komandoların ve onların barbarca saldırı ve çıkışları bunun örnekleridir. Bunların tüm eylemleri CIA'nin, ülkemizde gestapo rolü oynayan MİT'in, ordu içinde kurulan kontrgerillanın ve MHP'nin güdümü altında oluyor. Örneğin, 1 Mayıs 1977'de, gerici-faşist karması hükümet, bunların aracılığıyla, kurdukları planla ve maocu grupların çıkardıkları provokasyonla ortalığa kan kusturdu: Yüzbinlik gösteri yürüyüşüne katılanlara karşı kanlı bir kırımı uyguladı. (2)

MHP yöneticileri katı bir anti-Sovyetizm, koyu bir anti-komünizm yürütüyorlar. Türk faşistlerinin başlıca ideolojik nitelikleri savaşı, ırkçılığı, şövenizmi, putlaştırmadır. Bununla birlikte onlar, sosyal demagojiyi de elden bırakmıyorlar ve kendilerini kapitalizmin, Vaşington'un emperyalist politikasının düşmanları gibi göstermeye çalışıyorlar. Bununla onlar, şimdiki hükümetin tutarsız, ikircimli tutumundan hayal kırıklığına uğrayan yığınları kendinden yana çekmeye çalışıyorlar.

Ülkemizde faşizmin en önemli bağlaşıklarından biri de Maoculardır. Faşistlerle Maocular birbirleriyle bağlar kuruyorlar ve bu bağlar silahlı eylemlerde işbirliğine kadar varıyor. Bunları anti-Sovyetizm ve TKP düşmanlığı birleştiriyor.

ABD emperyalistleri ve NATO'ya egemen çevreler dünyada yumuşama sürecini baltalamaya, silahlanma yarışını körüklemeye çalışıyorlar. Onlar, NATO aracılığıyla Türkiye'yi de bu serüvenci politikaya çekmeye çalışıyorlar. Vaşington, Kıbrıs'taki toplumlar arasında anlaşmazlıkları kışkırtıyor, bu bölgede gerginliği arttırıyor. Vaşington ve bağlaşıkları Türkiye ve Yunanistan'da erki elinde tutan çevreleri Kıbrıs'ın bölünmesi yönünde serüvenci eylemlere dürtüklüyor. Amaçları, Ada'yı NATO'nun üssü yapmaktır. Atina cuntasının Kıbrıs'ta giriştiği devrimenin arkasından Türkiye'nin Ada'ya dalması, bir bölümünün üstüne oturması bu politikanın bileşen bir parçasıdır.

ABD emperyalizmi, NATO'nun Güneydoğu kanadının çözülmesini önlemek amacıyla ambargoyu kaldırma, silah verme oyunlarıyla Türkiye üzerinde baskısını artırıyor. Örneğin, Vaşington, ambargonun kaldırılmasına karşılık, topraklarımızdaki ABD üslerinin genişletilmesini, yenilerinin açılmasını, silahlanma harcamalarının arttırılmasını istedi. ABD, Türkiye'nin sosyalist ülkelerle yakınlaşmasını

(2) 1978 yılının Aralık ayı sonunda, *Barış ve Sosyalizm Sorunları* dergisinin, bu sayısı baskıya verildikten sonra, faşist terör tırmanışı Kahramanmaraş'ta kanlı kırıma ulaştı. 100'den fazla insan öldü. Binden fazla yurttaş yaralandı. Tekelci, işbirlikçi burjuvazi, emperyalist ve militarist çevreler hemen bundan yararlandılar, halka sıkıyönetim dayattılar. Yurttaşlık hak ve özgürlüklerini daha da budadılar, kıstılar. (R.N.)

biteviye önlemeye çalışıyor.

Ama önemli bir olguyu vurgulamak, belirtmek gerek: Artık yalnız işçi sınıfı, geniş emekçi yığınları değil, Türkiye'de kimi askersel çevreler ve kimi toplumsal katmanlar da Kuzey Atlantik blokunun ülkemizin sırtına yüklediği ağır askersel yükler ve yükümlülüklerin ekonomik bunalımın temel nedenlerinden biri olduğunu görüyor. Gerçekçi burjuva politikacıları ekonomik güçlüklerin üstesinden gelebilmek için sosyalist ülkelerle karşılıklı yarara dayanan bağların büyük bir önem taşıdığını anlıyorlar. Örneğin, Başbakan Ecevit'in NATO Konsey toplantısında ABD emperyalizminin politikasındaki bazı olgulardan yakınması ve Sovyetler Birliği'nin Türkiye için bir tehlike oluşturmadığını belirtmesi buna bir kanıt sayılabilir.

Böylesi eğilimlerin doğuşu, Sovyetler Birliği'nin ve diğer sosyalist ülkelerin uyguladıkları barışçı politikanın başarılarının dünyada yumuşama sürecinin gelişmesini dolaysız sonucudur. Ülkemiz kamuoyu, Sovyetler Birliği'nin Türkiye'ye karşı barışsever bir politika uyguladığına, halkımıza en zor günlerinde yardım elini uzattığına defalarca tanık olmuş ve olmaktadır. Sovyetler Birliği'nin ülkemizde kurduğu büyük endüstri kombinaları bunun örnekleridir.

TKP, Türkiye hükümetinin sosyalist ülkelerle ilişkileri geliştirmesini ülkemizin ulusal çıkarlarına tümüyle uygun buluyor Bundan ötürü komünistler, Türkiye hükümetinden imzaladığı siyasal Belge'ye bağlı kalmasını istemektedirler. Bu belge gereğince Türkiye ve Sovyetler Birliği kendi topraklarında birbirine karşı saldırı eylemlerine yol veremezler. Bu belgenin özüne ve sözüne dayanıp TKP, Türkiye topraklarındaki ABD ve NATO askersel üslerinin kaldırılması için savaşıyor. O, emperyalizmin diktasını hükümetin boyun eğme politikasına kesinlikle karşı çıkıyor.

TKP, yumuşama ve silahsızlanma uğrunda verilen savaşıma büyük bir önem veriyor. Ülkemizin NATO ve SENTO'dan çıkması, Türkiye'deki ABD ve NATO askersel üslerinin kaldırılması, silahlanma yarışının ("Ulusal Savunma Endüstrisi" adı altında kurulmak istenen de içinde) durdurulması, komşularımızla, her şeyden önce sosyalist ülkelerle barışçı,dostluğa dayanan ilişkiler kurulması, bağlantısız, eylemsel anti-emperyalist, barışçı bir dış politika izlenmesi. İşte TKP'nin barış ve ulusal bağımsızlık savaşında başta gelen amaçları bunlardır. TKP, Kıbrıs'ın bağımsızlığı, toprak bütünlüğü ve egemenliğini savunuyor. O, Kıbrıs'tan Türk ordu birlikleri de içinde tüm yabancı askerlerin çekilmesini, Ada'da bulunan yabancı askersel üslerin sökülüp atılmasını istiyor. TKP, Kıbrıs sorununun her iki toplumun yararına, Birleşmiş Milletler Örgütü'nün denetiminde ve uluslararası bir konferans çerçevesinde, barışçı yoldan çözümü için savaşıyor. O, Ege kara sahanlığı sorunun ABD ve NATO karışmadan Türkiye ile Yunanistan arasında bu bölgedeki tüm halkların çıkarlarına uygun bir biçimde çözülmesini istiyor.

Dış politika sorunlarında TKP'nin konumunu belirleyici, yönlendirici temel ilke şudur: bizim için, Türkiyeli komünistler için ulusal bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm için verilen savaşım, barış için verilen savaşımdan ayrılmaz. TKP'nin sanısı, bu savaşımda başarı sağlamanın en önemli, zorunlu koşulu dünya komünist ve işçi hareketinin bütünlüğü, tüm kollarının eylem birliğidir.

1978 yılı ilkyazında yapılan TKP MK Plenumu bugün partinin önünde duran en önemli sorunları saptadı. Burada sözkonusu olan, herşeyden önce, faşist tehlikeyi ortadan kaldırmaktır, emperyalizmin Türkiye'yi ezmesine, onu kendisine bağımlı tutma politikasına karşı koymaktır, ekonomik bunalımların yükünü emekçilerin sırtına yükleme çabalarını engellemektir. Partimizin bu platformu içeriği, özü bakımından toplumun ve devlet aygıtının demokratikleştirilmesi yolunda ulusal çıkarların, emekçilerin çıkarlarının korunması uğrunda da bir eylem programı niteliğini taşımaktadır.

Kuşkusuz, Türkiye'nin yaşadığı bunalımın üstesinden gelmek yalnız günlük istemlerle olanaksızdır. Ülkemizde bunalımın temel kaynağı emperyalizme bağımlılık ve ülkedeki tekellerin egemenliğidir. Bundan ötürü işçi sınıfımızın, halkımızın bugün önünde duran en önemli ödev, emperyalizme bağımlılığa son vermek, tekellerin egemenliğini yıkmak ve büyük toprak ağalığını ortadan kaldırmaktır. Bu belirttiklerimiz, 5 milyonu bulan işçi sınıfının çıkarlarına, 10 milyonlarca köylünün, kentlerde orta katmanların çıkarlarına, Kürt halkının ve tüm azınlıkların çıkarlarına, bunun yanısıra burjuvazinin emperyalist tekellerle sıkı bağları olmayan kesiminin çıkarlarına uygundur.

TKP'nin kanısınca bu ödev devrimci sürecin önümüzdeki aşamada özünü, içeriğini belirlemektedir. Ülkemizde işçi sınıfının hegemonyasında (önderliğinde) tüm halkçı güçlerin birleşmesi sonucunda ve işçi-köylü bağlaşıklığına dayanılarak emperyalizmle işbirliği yapan tekelci burjuvazinin erki alaşağı edilecektir. Ülkede anti-emperyalist, anti-tekelci demokratik devrim gerçekleştirilecektir. Eski devlet aygıtı yerine ileri, demokratik bir devlet kurulacaktır.

Ama devrim sürecinin bu aşamasında da toplumun temel çelişkisi, yani emekle sermaye arasındaki çelişki ortadan kalkmayacaktır. Ülkemizde genel devrim sürecinin ikinci aşaması sosyalist devrim olacaktır. Bu, partimizin uzun erimli amacıdır. Ancak sosyalizm yolunda, proleterya diktatörlüğü ile, derin bunalımlardan çıkmak, ekonomik yıkımı aşmak olanaklıdır. Türkiye'de toplumun

çok çetin sosyal sorunları ancak sosyalizm koşullarında çözülebilir. Ulusal sorun da ilkesel bakımdan, Lenincİ açıdan yine bu aşamada çözüme kavuşabilir.

TKP, emekçilerin en önemli, dirimsel istemleri için olan savaşı, demokratik devrim savaşımı, sosyalizm için olan uzun erimli savaşla organik, kopmaz biçimde işte bundan ötürü bağlıyor.

TKP, kurulduğundan bu yana devrim sürecinin tüm aşamalarında tüm anti-tekelci güçlerin ortak ve baş düşman emperyalizme karşı bir ulusal tek cephede birleşmeleri için savaşmıştır. Şimdi, tarihsel sorumluluğunun bilincinde olan TKP, tüm ulusal demokratik güçlerle (CHP'nin sol kanadı da içinde) eylem birliği yapmaya ve Ulusal Demokratik Cephe kurmaya hazır olduğunu açık ve kesin bir biçimde belirtiyor.

Emperyalizme bağımlılık, tekelleşme sürecinin gelişmesi, ekonomik, sosyal ve politik bunalımlar, yalnız işçi sınıfının durumunu kötüleştirmiyor. Küçük üreticilerin, köylülerin yıkımı, köyde sosyal ayrışma süreci de hızlanmıştır. Burjuvazinin içindeki ayrışma bütün hızıyla sürüyor. Burjuvazinin tekelci olmayan kesiminnin çıkarları zarar görüyor. Tam bunların sonucunda işçi sınıfının, çıkarları zarar gören öteki sınıf ve sosyal gruplarla geniş bir cephe kurması için temel oluşuyor, oluşmuştur. Bu cephe emperyalizmle işbirliği yapan tekelci burjuvaziye karşı yöneliktir.

Geniş halk yığınları ABD emperyalizminin gerçek yüzünü sınıf savaşları içinde daha iyi görüyor, onu daha iyi anlıyor. Ülkemizde anti-emperyalist eğilimler güçleniyor. Faşist grupların azıtması karşısında Ulusal Demokratik Cephe zorunluğunu şimdiye kadar kavrayamayan politik çevreler bile artık buna inanmaya başlıyor. Anti-sovyetizm ve anti-komünizm giderek iflas ediyor. Tek cephenin kurulmasına başlıca ideolojik engeller aslında bunlar olmuştur.

Bu belirttiğimiz koşullar Ulusal Demokratik Cephe belgisinin, tüm anti-emperyalist, anti-tekelci, anti-faşist güçlerin birliği idelerenin yalnız işçi ve sendikal hareketinde yayılmasına yol açmakla kalmadı. Bu koşullar, ülke çapında birçok demokratik yığın örgütleri arasında da bu ülkünün geniş ölçüde yayılmasına yardım etti. Birçok kentlerde değişik parti ve gurupların temsilcilerini içine alan Tek Cephe Komiteleri oluşturuldu. Bu Komitelerin çabalarıyla anti-emperyalist, anti-faşist miting ve toplantılar düzenlendi. Ulusal Demokratik Cephe sorunu şimdiye kadar hiçbir zaman tüm partileri, tüm yayın ve basın organlarını içine alan böylesine geniş bir tartışma konusu olmamıştı. Bu sürecin çözümleyici etkeni TKP'nin politik etkisinin artmasıdır. Onun ardıcıl uygulayageldiği birlik politikasıdır.

Ama, hemen şunu da belirtmeliyiz ki, Ulusal Demokratik Cephe'nin kurulması sorunu hâlâ çözüme kavuşmuş değildir. Bundan çıkarak TKP Merkez Komitesi 9 Haziran 1978 günlemli çağrısında tüm ulusal demokratik güçlere, partilere, örgütlere, tek tek kişilere, yurtsever bilim adamlarına, sanatçılara, yazarlara, saylavlara, subaylara seslendi. O, "TKP, ulusal demokratik güçlerin birliğine temel olacak platformu oluşturmak ve cephe birliğinin örgütsel sorunların görüşmek için biraraya gelmeyi, bir forum toplamayı öneriyor" dedi.

Ulusal Demokratik Cephe'yi kurma ödevi birbirine bağlı birçok sorunun çözümü için ardıcıl savaşımı gerektiriyor. Bu sürecin en önemli halkalarından biri, işçi sınıfının birliğini sağlamaktır. Ülkemizde işçi sınıfı sendikal alanda olduğu gibi, politik bakımdan da parçalanmıştır. İşçi sınıfı son zamanlarda gerici burjuva ideolojisinin etkisinden önemli ölçüde kurtulmuş olsa da, emekçiler arasında yine de burjuvareformizminin etkisi güçlüdür. İşçi hareketinde önceleri olduğu gibi şimdi de revizyonist, sağ ve "sol" oportünist akımların var olduğu ortadadır. Türkiye'de birkaç legal sosyalist parti var. Sosyal demokrasi eğilimi ise tutucu, reformist bir burjuva partisi olan CHP'nin bir kanadınca temsil ediliyor.

Sol güçler arasında birliğin sağlanması, işçi sınıfının politik birliğinin gelişmesinde önemli bir etkendir. TKP, sosyalistler ve sosyaldemokratlarla diyalog kurmak ve eylem birliği yapmak için tüm olanaklardan yararlanmaya çalışıyor. Ama bugün ancak, bu partilerin sıradan üyeleriyle eylemleri ayarlama, uyumlaştırma yolunda bazı başarılar sağlanmıştır. Bu partilerin ön yargılardan yürüyen yöneticileri, eskiden olduğu gibi, bugün de bizim emperyalizme ve faşizm tehlikesine karşı güç birliği yapma önerilerimizi geri tepiyorlar.

Ulusal Demokratik Cephe'nin temelini işçi-köylü bağlaşıklığı oluşturur. TKP, köylüler arasındaki ayrışmayı gözönünde tutuyor. TKP, fakir ve orta halli köylüleri (bugünkü aşamada köy burjuvazinin belirli bir kesimini de) toprak ağalarına, büyük kapitalist çiftlikçilere ve tarım tekellerine karşı verdikleri savaşta destekliyor. TKP'nin politikası, geniş köylü yığınlarını burjuvazinin etkisinden kurtarmak ve işçi sınıfından yana çekmektir.

TKP, ulusal ezgiye karşı, zorla özümsemeye karşı, her tür şövenist ezgiye karşı savaşan Kürt halkını Ulusal Demokratik Cephe'ye çekmek için büyük çaba harcıyor. Kürt halkı eşitlik hakkını ancak kendi programına, ulusların eşitliği ve yazgılarını kendilerinin belirlemesi gibi Leninci ilkeleri temel yapmış olan TKP'nin yönetiminde savaşan Türkiye işçi sınıfıyla omuz omuza vermekle elde edebilir. Öte yandan milyonlarca Kürt ve Türk emekçisinin birleşik eylemi emperyalizme, faşizme ve tekellere karşı ortak savaşta başarı sağlanması için de bir zorunlu koşuldur.

Tekellerin ezgisi altında olan, sömürülen orta katmanların Ulusal Demokratik Cephe'ye girmesi yaşamsal önem taşır. TKP, bunların çıkarlarını savunuyor. Küçük tüccar, esnaf ve zanaatçılar üzerinde faşistlerin, gerici politik güçlerin etkisini yalıtmaya çalışıyor. Öğretmenler, mimarlar, mühendisler, teknikerler, doktorlar arasında, genellikle aydınlar arasında, onların dernek ve sendikal örgütlerinde ilerici, demokratik eğilimler güçleniyor. Bu toplumsal gurupların Ulusal Demokratik Cephe'ye katılma isteği artıyor. Gençlerin, kadınların, barışseverlerin savaşı sürekli güçleniyor. Ve bu savaşın rolü artıyor. Gençlerin, kadınların, barışseverlerin savaşı günden güne daha büyük bir önem kazanıyor.

TKP, ulusal burjuvaziyi de, yani burjuvazinin tekelci olmayan, emperyalizmle sıkı bağları bulunmayan kesimini de Ulusal Demokratik Cephe'ye çekmeye çalışıyor.

Tüm bu güç ve katmanların, bunların politik örgütlerinin tek cephede birleşmelerini sağlamak için kimi önemli politik ve ideolojik engelleri ortadan kaldırmak gerekiyor. Bununla ilgili olarak her şeyden önce tekelci burjuvazinin TKP'yi ve onun tek cephe politikasını gözden düşürmek için tüm araçlara başvurarak yürüttüğü kampanyayı belirtmek gerekir. Burjuvazi tek cephenin kurulmasını engellemek amacıyla TKP'nin legalleşmesine kesinlikle karşı çıkıyor. Bu koşullarda TKP üzerindeki yasağın kaldırılması savaşımı Ulusal Demokratik Cephe için savaşla birleşiyor.

TKP, tek cepheyi kurmaya çalışırken kendi politikasını ötekilerine dayatmak niyetinde değildir. TKP, çok kez belirttiği gibi, bu cepheye katılacak tüm parti ve güçlerin örgütsel eşitliğinden, bağımsızlığından, bunların kardeşçe ve savaşkan birliğinden yanadır. Ama bu, işçi sınıfının önderliği, hegemonyası ilkesinden TKP'nin vazgeçtiği anlamına gelmez. Tam tersine demokratik cephe ancak işçi sınıfının önderliğinde kurulabilir.

TKP'nin tek cephe kurma politikasını başarısı, önemli ölçüde onun kendi sıralarını bundan böyle daha da güçlendirmesine bağlıdır. Son yıllarda TKP bu yolda önemli adımlar attı. Burjuva terörünün açtığı derin yaralar sarıldı. Oportünist etkinin sonuçları ortadan kaldırıldı. TKP yalıtık durumdan çıktı. Onun savaşkan eylemlerini dünya kamuoyu, geniş yığınlar günden güne daha çok öğreniyor. Onun dünya komünist hareketiyle bağları, ilişkileri gelişiyor ve güçleniyor. Bugün o, enternasyonal görevini daha büyük bir etkinlikle yerine getiriyor.

TKP'nin deneyleri bir gerçeği açık seçik gösteriyor: Parti ancak Marksizme-Leninizme bağlı kaldığı, proleterya enternasyonalizmi konumlarında dimdik durduğu, anti-Sovyetizme ve oportünizmin her türüne karşı ardıcıl savaştığı zaman, savaşkan halk yığınlarıyla sımsıkı bağlandığı zaman önüne çıkan tüm güçlükleri yenebilir. Bunları kılavuz edinerek TKP örgütsel, ideolojik ve politik birliğin yeni, daha yüksek bir aşamaya yükseltiyor. Onun savaşkan Leninci politikası günden güne daha geniş yığınları kendinden yana çekiyor.

TKP, Türkiye'nin en eski partisidir. O, doğrudan doğruya Büyük Oktobr Sosyalist Devremi'nin etkileri altında doğmuş, ulusal kurtuluş savaşlarının ateşleri içinde kurulmuştur. Bununla birlikte TKP, Türkiye'nin en genç partisidir. Komünistlerin ortalama yaşı 30'u bulmuyor. Parti kadrolarını genç komünistler dolduruyor. Eski kuşakların, yaşlı komünistlerin savaş deneylerinden genç kuşaklar yararlanıyor. Bunların ateşli duygusallığı, özverili savaşımı ve girişkenliği partiyi daha da güçlendiriyor. Partinin sosyal yapısının önemi büyüktür. TKP üyelerinin % 60'ı işçi sınıfından gelmedir. TKP, "fabrikalar kalemizdir!" belgisini kılavuz edinmiştir. Partiye alınan yeni üyeleri sınıf savaşımı içinde eğitmenin, onları Marksizm-Leninizm bilimiyle donatmanın yaşamsal önemi büyüktür.

TKP'nin yaşamında olağanüstü önemli bir olay da 1977 yılında partinin yerel örgütlerinin geniş ölçüde temsil edildiği parti konferansının yapılmasıydı. Bu konferansta yeni parti Programı ve yeni parti Tüzüğü onaylandı ve partinin yönetim organları seçildi. Böylece partinin Leninci birlik temeli güçlendirildi. Bu Konferans'dan az sonra, Politik Büro ülkenin tüm bölgelerinden yerel parti örgütlerinin sorumlu temsilcileriyle bir sıra toplantılar düzenledi. Bunlar 1978 yılının ilk yarısında yapılan MK Plenumu'nun hazırlıkları için önemli adımlardı. Plenum, alanlarda partinin önünde duran politik, ideolojik ve örgütsel ödevleri saptadı, belirledi. Plenum, partide kollektif yönetimi güçlendirdi.

TKP, nicel ve nitel bakımdan gelişiyor. Onun bu yönde attığı her adım komünistlerin sınıf savaşımında yönetici rolünü yükseltiyor. Onların yığınlarla bağlarının güçlenmesine, ülkenin politik yaşamında etkilerinin artmasına yardımcı oluyor. Partinin gelişmesinde Merkez Komitesi organı *Atılım* ve Marksizm-Leninizm'in legal yayılmasına yardım eden partinin öteki yayınları büyük rol oynuyorlar.

Biz hiç bir abartma yapmadan kesinlikle şunu söyliyebiliriz: TKP, ülkemiz işçi sınıfının yığınsal Marksist-Leninist partisi olma yolundadır. Partimiz, yığınlarla bağlarını güçlendiriyor. Yığınlara iniyor, onların savaşlarını yönetiyor. Komünizmin aydın ülküleri uğrunda savaşta yeni yeni güçler kazanıyor.

Bu yazı Barış ve Sosyalizm Sorunları dergisinin Şubat 1979 tarihli sayısından aktarılmıştır.

Behice Boran ve Dr. Hikmet Kıvılcımlı'yı saygıyla anıyoruz

Behice Boran, 1 Mayıs 1910'da Bursa'da doğdu. 1931'de Amerikan Koleji'ni bitirdikten sonra bir süre öğretmenlik yaptı. 1934'te, ABD'ye gitti ve sosyoloji alanında doktorasını tamamladıktan sonra 1939'da Türkiye'ye döndü. Ankara Dil Tarih Coğrafya Fakültesi'nde sosyoloji doçenti olarak göreve başladı. 1941 Ocak'ında bir grup bilim adamıyla birlikte Yurt ve Dünya dergisini çıkardı. 1943'de bu dergiden ayrılarak Adımlar'ı yayımladı. Bu faaliyetleri nedeniyle 1945'te Üniversite'deki görevinden alındı. Danıştay'a açtığı davayı kazanıp görevine geri döndüyse de 1948'de siyasi görüşleri nedeniyle Üniversite'den uzaklaştırıldı. 14 Temmuz 1950'de Türkiye Barışseverler Cemiyeti'nin kuruluşunda yeraldı ve başkanlığını üstlendi. Derneğin Türkiye'nin Kore'ye asker göndermesini protesto eden bildirisi nedeniyle 15 ay hüküm giydi. 1951 TKP Tevkifatı davasında delil yetersizliği nedeniyle aklandı. 1962'de Türkiye İşçi Partisi'ne üye oldu ve 1964'te yapılan 1. Kongre'de Merkez Yürütme Kurulu'na seçildi. 1965 seçimlerinde TİP Urfa milletvekili olarak TBMM'ye girdi. 1969'da TİP genel sekreterliğine getirildi. 1970'de yapılan 4. Kongre'de genel başkan seçildi. 12 Mart 1971 döneminde açılan TİP davasında 15 yıl hapse mahkum edildi ve 2.5 yıl cezaevinde kaldı. 1974 Affı"yla cezaevinden çıktıktan sonra 1 Mayıs 1975'te yeniden kurulan TİP'in genel başkanlığını üstlendi. 12 Eylül 1980 darbesi ertesinde TİP soruşturmaları sürerken yurtdışına çıktı. Siyasal etkinliğini yurtdışında da sürdürdü; bu çerçevede "Sol Birlik" çalışmalarına katıldı. TBKP girişiminin açıklandığı 7 Ekim 1987'de rahatsızlığı artan B. Boran 10 Ekim'de öldü. Türkiye'ye getirilen cenazesi 16 Ekim 1987'de Ankara'da TBMM önünde yapılan resmi törenden sonra 18 Ekim'de İstanbul'da binlerce kişinin katıldığı bir yürüyüşle toprağa verildi. "Sosyalist doğulmaz, sosyalist yaşanır": B. Boran yaşamında, dile getirdiği bu ilkeyi uygulamayı gözetti.

"Kavganın ak saçları, kürsüde..."

Doktor Hikmet Kıvılcımlı, 1902'de doğdu. Genç yaşta Ulusal Kurtuluş Savaşı'na katıldı; Köyceğiz Kuvayı Milliye kumandanlığı yaptı. İstanbul'a gelerek Askeri Tıbbiye'de okuyup bitirdi. (1925). Bu süreçte Türkiye Komünist Partisi saflarında yeraldı. 1925'te İstanbul Akaretler'de yapılan TKP 3. Kongresi'nde 21 kişilik Merkez Komitesi'ne ve 7 kişilik İcra Komitesi'ne seçilerek gençlik seksiyonu sorumluluğuna getirildi. Aydınlık dergisinin özellikle gençlik nüshalarında yazdı. 1926'dan başlayarak birçok kez tutuklanarak hüküm giydi. 1932'de yapılan TKP 4. Kongresi'nde İstanbul cezaevindeyken yeniden MK üyeliğine seçildi. 1935'te *Marksizm Bibliyoteği* adlı bir yayınevi kurarak tercüme ve telif eserler verdi. 1938 Donanma Davası'nda yeniden tutuklanarak uzun süreli cezaevi yaşamını sürdürdü. 1954'te bir grup arkadaşıyla Vatan Partisi'ni kurarak genel başkanlığını üstlendi. 1957'de tutklanıp yargılandı ve aklandı. 1960'lı yılların ikinci yarısından başlayarak değişik dergilerde yazılaı ve daha önceki çalışmaları kitap halinde yayımlandı. 12 Mart 1971 darbesi ertesinde yurtdışına çıktı. Ağır hastalık koşullarında yurda dönerken 11 Ekim 1971'de Belgrad'da öldü. Cumhuriyet tarihi boyunca en uzun süre cezaevinde kalmış siyaset adamı ve komünist olan Dr. Hikmet Kıvılcımlı, işkencenin her türlüsüne karşı onurunu yüksek tutmanın seçkin bir örneği oldu.

Dr. Hikmet Kıvılcımlı

Çürümüşlük dorukta

Özellikle 1980 sonrası gerek dünyada gerekse Türkiye'de ilginç ve önemli gelişmeler oldu. Dünyadaki gelişmelerin önemli bir bölümü sosyalist dünyada odaklaşırken tüm gezegenimiz sağ bir dalganın etkisi altında kaldı. Kimi sosyalist ülkelerde yılların biriktirdiği sorunlara çözüm arayışları, bilim ve teknoloji devrimini yakalayamama telaşları, yeniden kapitalizme dönüşü bir seçenek olarak gündeme getirirken marksist terminolojide de bir bulanıklık, hatta bilimsel sosyalist kurama yeni reçeteler yazma eğilimleri yaşandı. Kendine güvenini yitirmiş ve böylesi bir gelişmeye dünden teşne kimi komünist partilerde ise bu eğilime doludizgin koşma yarışının trajedileri, trajedi olmaktan da öte komedileri gözlendi.

Türkiye'de de 12 Eylül faşist darbesiyle toplumsal bir deprem yaşandı, yaşanıyor. Başta işçi sınıfı olmak üzere geniş halk kitlelerinin ekonomik, politik ve örgütsel yaşamına getirilen yasaklar, sınırlamalar bir yana, işkenceler altında ölen, sakat kalan nice ilerici, demokrat ve yurtseverin çektiği fiziki acıların toplum ruhunda yarattığı derin izler bile henüz silinmedi. ANAP siyasal erkiyle görünümü değişen, bir ölçüde de olsa sivilleşen faşist ideoloji toplumun derinliklerine, hem de demagojik yöntemlerle indi. Bir yanda AT'a girmek için dış dünyaya demokrasi adına sunulan elmalı şekerler, öte yanda yurttaşına dışkısı yedirilecek denli gözü dönmüş operasyonlar hep bu dönemde yaşandı.

Altını çizerek belirtmek gerekir ki, Türkiye, son Osmanlı dönemi de dahil, cumhuriyet tarihinin hiçbir evresinde yaşamadığı çürümüşlüğü; emperyalizmin doğrudan işgal dönemlerinde bile görülemiyecek bağımlılık halkalarını 12 Eylül'le başlayan süreçte kazandı. Vurgunun, talanın, yağmanın bir devlet politikası durumuna gelmesi ve siyasal erkin doruklarına tırmanması bu süreçte gelişti, kökleşti. ANAP'ın siyasal erki eline geçirmesiyle parlamenter bir görünüm kazanan Türkiye, aslında Özal ailesinin hanedanlığında oligarşik bir yönetsel modele dönüştü. Devlet yönetiminde yasaların yerini kararnameler, uzlaşmanın yerini ise dayatmalar aldı.

Politikada evrensel bir kural vardır: Düzen, ne denli yozlaşırsa yozlaşsın, yıpranmış yönlendirici kadrolarını yıpranmamışlarıyla yenileyerek prestij tazeler. Bu, korunmak istenen düzenin kitleler gözünde aklanması açısından da başvurulan taktik bir uygulamadır. ANAP iktidarı bu taktik kurala bile gerek duymayacak bir pervasızlıkla, genel başkanının kalemini halkın gözünün içine soka soka Çankaya yokuşuna tırmanarak vurdumduymazlığını kanıtlamaya çalışıyor. Öylesine bir kanıtlama çabası ki, geçmiş dönemlerin haysiyet kırıntısı politikacılarına bile adeta parmak ısırtıyor.

Belleklerini biraz zorlayanlar anımsayacaklardır. 12 Eylül'ün ilk hükümetinde özellikle ekonomik politikadan sorumlu ve yetkili tek kişi olan Turgut Özal'ın, "bankerler olayı" olarak bilinen gelişmelerde yıldızının sönmesi, hatta siyasal yaşamının noktalanması gerekmez miydi?.. Ama 12 Eylül'le gelen yeni kültür, sönmesi gereken yıldızların bile nasıl kayarak siyasal erkin başına gelebileceğinin canlı ve tipik örneklerini verdi. Özal yapılan ilk genel seçimlerde gelip başbakanlık koltuğuna oturdu.

Açlık, sefalet, kokuşmuşluk ve çürümüşlüğün kol gezdiği bir Türkiye'de şimdi Özal'ın yıldızı Çankaya'ya kayıyor.

Yukarda çizmeye çalıştığımız bu kara tablo, 80'ler Türkiye'sinde yaşanan depremle gelen sağ dalganın 21. yüzyılımızın da kıyısına vurabileceği gözlenen ibret halkaları olarak tarihe geçecektir elbet. Ama bunlardan daha kaygı vereni, bu depremin toplum denizinde kabarttığı sağ dalganın sularında solun da ıslanmış olması, hem de ciddi bir biçimde ıslanmış olması gerçeğidir. O da bu çöküntüden kendine düşeni şu ya da bu ölçüde almış görünüyor. 80 sonrasının sol cephesinde yeni çıkan yayınlarda, etkinliklerde ve hatta yaratılan yeni davranış biçimlerinde görünen o ki, doğruluğu ve bilimselliği tarih önünde de aklanmış nice marksist kuram ve örgütlenme yöntemleri bir tarafa bırakılıyor; "bilim ve teknolojik devrimin çağımıza getirdiği yeni açılımlar" felsefesi adı altında sürekli törpüleniyor. Toplumun, kadroların yılların savaşımıyla ve acı deneyleriyle kazandığı tüm "ahlaki" değerler tersyüz ediliyor.

Halkın elinden zorla alınmış, gasbedilmiş en sıradan demokratik hak ve özgürlükler için bile, ne idüğü belirsiz bir "mutabakat" arayışı içinde adeta düzenden bir ricacı beklentisi içine giriliyor. Ama ne yazık, tüm "şecaat arzetmeler"e karşın ricacılar yine de kabul görmüyor. Çünkü düzen TİP'ten ve TKP'den "birlik" adına da olsa ne kimlik değiştirmelerini bekliyor, ne de bununla yetiniyor. O, bu partilerin sadece yok olmasını istiyor. Gerçi eski TİP ve TKP'den geriye ne kaldı denecek. Gerçekten de birçokları, bırakın eski parti çizgilerine sahip çıkmayı, bir zamanlar eteklerine sarıldıkları, arkalarında durdukları önderlerinin adını bile anmıyorlar. O halde adının önüne ya da sonuna komünist sözcüğünü koyup riske girmeye ne hacet?.. Girin düzen partilerinden birinin içine. Evet çürümüşlük her alanda dorukta... Ama karamsarlığa gerek yok. 90'lı yıllar her alanda çürümüşlüğe karşı savaşımın yükseldiği yıllar olacak.

S. Dağcı

İlk sayımızla ilgili olarak bir dizi mektup daha şimdiden bize ulaştı. Bunlar arasında cezaevlerinden gönderilenler ağırlıklı yeri tutuyor. Tek tek herbirine yanıt vermeye özen göstermek istediğimiz için mektup gönderen dostlarımızın adreslerini yazmalarını diliyoruz. Değişik cezaevlerinden bize ulaşan mektuplar şunlar: M. Pekdoğu, Gaziantep; M. Genç, Gaziantep; M. Gül, Gaziantep; E. Ertik, Ceyhan; M. Dömekeli, Çanakkale; E.H.Bayazıt, Elbistan; M. Akyüzlü, Çanakkale; H. Tekeli, Kütühya; M. Soyadlar, Çanakkale.

Bu sayımızda duygu ve düşüncelerini dile getiren üç okurumuzun mektubunu yayınlarken Lenin'in şu sözlerini anımsatmayı yerinde buluyoruz: "Bir yayına, sadece (sözcüğün profesyonel anlamında) yazarların başarıyla katkıda bulunabileceklerini düşünmek yanlıştır. Aksine beş sürekli ve ağırlıklı yazar yanında yazar olmayan beşyüz veya beş bin katkılı kişinin varlığı yaşamsal önem taşır." "Mümkün olduğunca çok sayıda partili işçinin bizimle yazışması gerek. Bu organa kendi yayını gözüyle bakan ve bir sosyal demokrat Parti üyesinin görevlerinin bilincinde olan herkes, legal yayınlara karşı alışılmış burjuva alışkanlıklarını ve bakış açısını, "yazmak onların, okumak bizim işimizdir" yolunda düşünmek alışkanlığını artık kesinlikle bırakmalıdır." "İşçilere gazetemize yazmak için en geniş olanakları tanıyın, herşey hakkında, günlük yaşamları, ilgileri ve işleri hakkında herşeyi... Bu türden veriler olmadan bir sosyal demokrat yayın beşpara etmez ve adına hak kazanmaz. Ayrıca gazeteye katkı olsun diye değil, yayınlanması için değil editörlerle yoldaşça ilişkiler için onları bilgilendirmek için özel mektuplar da yollayın lütfen; sadece olaylarla, olup bitenlerle ilgili değil, çeşitli izlenimler ve günlük "hiç de ilginç olmayan", hareketin rutin yönüyle ilgili herşeyi... Bize tartışmalar hakkında, eğitim konuları hakkında, işçilerin neler sordukları hakkında, ajitasyon ve propagandanın ne durumda olduğu hakkında, halkla, ordu ile gençlikle ilişkiler hakkında bilgi verin, en önemlisi işçilerin bizlerden sosyal demokratlardan her türlü memnuniyetsizliklerini, onları rahatsız eden şeyleri, eleştirilerini, önerilerini yazın..." (Yoldaşlara mektup)

İzmir'den

10 Eylül çalışanlarına,

Öncelikle yeni yayın hayatına başlayan 10 Eylül'e başarılar dilerim.

Ben 10 Eylül geleneğine sahip çıkan, bu gelenekten gelen biriyim. İnanıyorum ki bu gelenekten gelipte, reformist etkiden sıyrılan kişiler içinde belli bir boşluğu dolduracaktır. Böylece bu gelenekten gelen, devrimci ruha sahip insanların M-L bir yapılanmada birleşmesine katkıda bulunacağı inancındayım.

Ayrıca sizlerden İHD İzmir Şb. "Gençlik Komisyonu" için çıkan sayılardan mümkünse 1 adet göndermenizi özellikle istiyoruz.

Dostlar, sizlere bundan sonrada sık sık yazmak istiyorum. Özellikle birleşme konusu olsun, Dünya Sosyalist Sistemi, Stalin konusu v.b. konularda yazışmak, tartışmak istiyorum.

Şimdilik bu kadar.

Dostlukla

Süha Sosyal Demirci

İstanbul'dan

Değerli Yoldaşlar...!

"10 Eylül" gibi ülkemiz komünistleri için çok önemli bir tarihsel günde yazın hayatına başlayan derginizi, dergi çalışanlarını yürekten kutluyoruz. TKP'nin 1979-1980'den buyana içine düşürüldüğü bu darboğazdan, likidasyon girişimlerinden; partiyi, 70 yıllık geleneğini bir kalemde inkar etme, silme girişimlerinin en yoğun olduğu bu dönemde derginiz inanıyoruz ki Marksizm-Leninizmin günümüzde dünya ve ülkemiz çapında ulaştığı birikim, deneyim ve geleneklerin savunucusu olacaktır. İnanıyoruz ki 10 Eylül ve onun çıktığı gelenekten gelen kadroların ideolojik-teorik birikimi, bugüne kadar gördüğümüz en büyük anti-parti, anti-ML saldırıyı püskürtecek, sağ oportünizme, reformizme, legalizme, likidasyona karşı gereken yanıtı verecektir. Derginizin çıkışıyla başlayan süreç inanıyoruz ki bugüne dek parti kadrolarına yönelen likidasyon sürecini durduracak, tersine çevirecek ve "likidatörlerin likidasyonu" sürecini başlatacaktır.

Yoldaşça Selamlar.

S. Doğruerler

İstanbul'dan

Ali Saim Arkadaşa,

Çıkarmış olduğunuz dergiyi, kaç senenin özlemiyle, hasretiyle okudum. Unutturulmak istenen, yok sayılan, inkar ve hakaret edilen tarihimizin, geleneğimizin, alışkanlıklarımızın, coşku ve özverimizin izlerini buldum dergide. Bunun coşkusuyla okudum. İçinde bulunduğumuz bu acı ihanet nedeniyle ne kadar büyük zorluklarla yayın hayatına başladığınızı biliyorum. Derginizde "teknik bazı hatalar" nedeniyle çok aceleyle çıkardığınızı zannediyorum. Ama 10 Eylül de 10 Eylül adıyla çıkması hem çok anlamlı hem de reformistler ve sağ oportünistlere meydanın boş olmadığını göstermesi açısından iyi oldu.

Buradan oportünistlere seslenmek istiyorum: Kendi başınıza, kendinize hesap vermekten kurtarmak için partiyi feshetmeniz, 70 yıllık bir geleneğe sahip bir partiyi yokedemez. Burjuvazinin bile yokedemediği partiyi nasıl yokedebilirsiniz?

Çalışmalarınızda başarılar.

Selamlar.

ZORUNLU GÖÇ

